

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

KARADÂVUDZÂDE MEHMED EFENDİ'NİN
(v. 1170/1756)
DELÂİL-İ HAYRÂT ŞERHİNDEKİ
HADİSLERİN TAHRÎCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

FATİH ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL

KONYA-2019

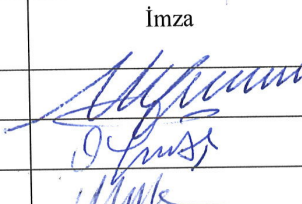
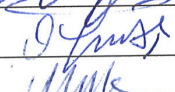
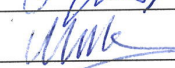

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatih ŞAHİN
	Numarası	148106011135
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslâm Bilimleri/ Hadis
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mahmut YEŞİL
	Tezin Adı	KARADÂVUDZÂDE MEHMET EFENDİ'NİN DELÂİL-İ HAYRÂT ŞERHİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Karadâvudzâde Mehmet Efendi'nin 'Delâil-i Hayrât' Şerhindeki Hadislerin Tahrîci ve Değerlendirilmesi başlıklı bu çalışma 17/10/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Mahmut YEŞİL	
2	Doç. Dr.	Ömer ÖZPINAR	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Mustafa KARABACAK	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN KONYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	FATİH ŞAHİN		
	Numarası	148106011135		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslâm Bilimleri/Hadis		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	KARADÂVUDZÂDE MEHMED EFENDİ'NİN DELÂİL-İ HAYRÂT ŞERHİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Fatih ŞAHİN

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatih ŞAHİN		
	Numarası	148106011135		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslâm Bilimleri/Hadis		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mahmut YEŞİL		
Tezin Adı	KARADÂVUDZÂDE MEHMED EFENDİ'NİN DELÂİL-İ HAYRÂT ŞERHİNDEKİ HADİSLERİN TAHRÎCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ			

Bu çalışmada, Delâilu'l-Hayrât adlı esere şerh olarak, Karadâvudzâde Mehmet Efendi tarafından Tevfikü Muvaffıkı'l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâili'l-Hayrât adıyla te'lif edilmiş olan eser incelenmiştir. Müellif, Peygamber Efendimizin isimleri ve beraberinde zikredilen salavât metinlerini şerh ederken, birbirinden farklı menkıbevî anlatımlara başvurmuş ve bunları aktarırken bazı rivâyetler de zikretmiştir. Eser uzun yıllar çeşitli çevrelerce okunmuş ve okutulmuş olup, içerisinde yer alan rivâyetlerin sıhhati açısından tenkitlere mâruz kalmıştır. Bu çalışmamızda, eserin içerisinde yer alan rivâyetlerin, hadis ilmi açısından değeri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız, giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir. Girişte, araştırmanın konusu, önemi ve amacı üzerinde durulmuş, metod ve kaynakçalar hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, Delâilu'l-Hayrât ve eserin şerhi olan Tevfikü Muvaffıkı'l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâili'l-Hayrât adlı eserler tanıtılarak, müelliflerinin hayatları hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise, eserin içerisinde yer alan 120 rivâyet senet ve metin açısından tetkike tâbi tutulmuş, kaynak ve sıhhatleri incelenmiş, elde edilen bilgiler kaynak ve sıhhat bakımından tablolar halinde verilmiştir. Sonuç bölümünde ise elde edilen veriler doğrultusunda, genel bir değerlendirme yapılarak çalışma tamamlanmıştır. Netice olarak ise eserde yer alan rivâyetlerin yarısından fazlasının sıhhat bakımından sağlam olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Karadâvudzâde Mehmet Efendi, Delâilu'l-Hayrât, Hadis, Tahrîc.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Fatih ŞAHİN		
	Student Number	148106011135		
	Department	Temel İslâm Bilimleri/Hadis		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Mahmut YEŞİL		
Title of the Thesis/Dissertation	TAKHRİJ AND ASSESSMENT OF HADITH IN THE ANNOTATION OF DELÂİL-İ HAYRÂT OF KARADÂVUDZÂDE MEHMET EFENDİ			

In this study, the work compiled by Karadâvudzâde Mehmet Efendi under the name of *Tevfikü Muvaffıkî'l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâili'l-Hayrât* has been examined as the annotation to the work titled *Delâilu'l-Hayrât (Proofs of Good Deeds)*. The author referred to different legendary narratives when commenting on the names of our Prophet and the texts of salawat mentioned concomitantly, and mentioned some rumours, when transferring them. Work has been read and taught by several environments for many years and has been subjected to criticism in terms of the truth of the rumours contained therein. In our study, it was attempted to reveal value of the rumours contained in the work in terms of the hadith science.

Our study consists of an introduction and two parts. In the introduction, it has been emphasized on the subject, importance and aim of the research and knowledge have been provided about the methods and references. In the first part, *Delâilu'l-Hayrât* and *Tevfikü Muvaffıkî'l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâili'l-Hayrât*, which is the annotation to the work, is introduced and information is provided about the lives of the authors. In the second part, 120 rumours contained in the work have been subjected to examination in terms of deed and text, their sources and truth have been examined and the knowledge obtained were given tabulated in terms of source and truth. And in the conclusion part, a general evaluation has been carried out in the direction of the data obtained and the study has been completed. As a result, more than half of the rumours contained in the work appeared to be sound in terms of truth.

Key Words: Karadâvudzâde Mehmet Efendi, *Delâilu'l-Hayrât*, Hadith, Takhrij.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
KISALTMALAR.....	iii
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	3
2. Araştırmanın Metodu ve Kaynaklar.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED İbn SÜLEYMAN el-CEZÛLÎ, KARADÂVUDZÂDE MEHMET EFENDİ VE KARA DÂVUD İZMİTÎ'NİN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

1. MUHAMMED İbn SÜLEYMAN el-CEZÛLÎ	6
1.1. Hayatı, Şahsiyeti ve İlmî Yönü.....	6
1.2. Eserleri.....	7
2. KARADÂVUDZÂDE MEHMET EFENDİ	9
2.1. Hayatı, Şahsiyeti ve İlmî Yönü.....	9
2.2. Eserleri	9
3. KARA DÂVUD İZMİTÎ.....	11
3.1. Hayatı, Şahsiyeti ve İlmî Yönü.....	11
3.2. Eserleri.....	11
4. SALÂT VE SALAVÂT KAVRAMLARI	13

İKİNCİ BÖLÜM

TEVFÎKU MUVAFFIKI'L-HAYRÂT FÎ İZÂHI MEÂNÎ DELÂİLİ'L-HAYRÂT DAKİ HADİSLERİN TAHRÎCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1.TAHRÎÇ VE METOD.....	15
1.1. TAHRÎÇ HAKKINDA	15

1.2. TAHRİÇDE TAKİP EDİLEN METOD.....	16
1.2.1. <i>Kara Dâvud</i> 'daki Hadislerin Tesbiti.....	16
1.2.2. Hadis ve Tahrîç Kaynakları.....	16
2. <i>KARA DÂVUD</i> 'DAKİ HADİSLERİN TAHRÎCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	17
2.1. Hadislerin Tahrîci	18
2.2. Hadislerin Tablolar Halinde Gösterilmesi	121
2.3. Değerlendirme	123
SONUÇ.....	124
BİBLİYOGRAFYA.....	126

ÖNSÖZ

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd ve senâ, Hz. Muhammed'e salât ve selâm olsun.

Salavât, Peygamber Efendimiz (s)'i anmak ve onu hatırlamak için yapılan amelî bir davranıştır. İnsan, gündelik hayatının yoğunluğu arasında Allah'a olan kulluk görevinin yanı sıra Efendimiz (s)'i de hatırlamalı ve O'na sevgisini çeşitli şekillerde ifade etmelidir. Bunun en güzel örneklerinden biri de Hz. Peygamber (s)'i anmak için salavât getirmektir.

Salavât getirme ameliyesi, bir gelenek olmayıp bilakis mü'minlerin Peygamberimiz (s)'in ismini duydukları zaman yerine getirmeleri gereken bir sorumluluktur. Bu sorumluluğu yerine getirmek için âlimler çeşitli salavât mecmuaları oluşturmuşlardır.

Bunlardan biri de; halk tarafından kabule mazhâr olmuş, asıl adı *Tevfîku Muvaffîki'l-Hayrât fi İzâhi Meânî Delâili'l-Hayrât*, meşhur adıyla *Kara Dâvud* adlı eserdir. Bu eser, haftanın belirli günlerinde ve diğer bazı zamanlarda yapılan, Peygamber Efendimiz'den nakledilen çeşitli salavât örneklerini bir araya getirmiştir. Bu nevî eserlerin pek çoğunda olduğu gibi bu eser de halk arasında çok rağbet görmüş olup uzun yıllar boyunca vird olarak okunmuştur.

Bu eserin müellifi, Osmanlı devri âlimlerinden Kara Dâvud İzmitî'nin neslinden olan Karadâvudzâde Mehmet Efendi'dir. Eser, pek çok kaynakta Mehmet Efendi'ye nisbet edilmiş olmakla birlikte, bir yanlışlığı sonucu *Osmanlı Müellifleri* eserinin yazarı Bursalı Mehmet Tâhir tarafından, Kara Dâvud İzmitî'ye de nisbet edildiği görülmüştür.

Kara Dâvud adlı eser ile ilgili yapılan herhangi bir çalışma bulunmadığı için, çalışmamız bu konu ile ilgili ilk olma niteliği taşımaktadır. Çalışmamızda eserin içerisinde yer alan ve sıhhat bakımından eleştirilen hadisler incelenmiştir.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte, araştırmanın konusu, önemi ve amacı üzerinde durularak, metod ve kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, *Delâilu'l-Hayrât* ve eserin şerhi olan *Tevfîku Muvaffîki'l-Hayrât fi İzâhi Meânî Delâili'l-Hayrât* adlı eserler ile müellifleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümün girişinde tahrîç ile ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonra, hadislerin tahrıcında takip edilen usul ve eserin içerisinde yer alan hadislerin tahrîci ve değerlendirmesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen, kıymetli fikir ve değerlendirmeleriyle yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mahmut Yeşil'e, bilgilerinden istifâde ettiğim Doç. Dr. Ömer Özpınar ve Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Karabacak hocalarıma, çalışmam esnasında pek çok yardımda bulunan kayınpederim İsmail Yüce Hoca'ya, dâima mânevî destekçim olan anneme, babama ve eşime teşekkür ederim.

Fatih ŞAHİN

KONYA- 2019

KISALTMALAR

b.	: ibn
bkz.	: bakınız
bt.	: bint
c.	: cilt
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
nşr.	: neşreden
(r.a.)	: radiyallahu anh
s.	: sayfa
(s)	: sallallahu aleyhi ve sellem
thk.	: tahkik eden
trc.	: tercüme eden
vb.	: ve benzeri
yay.	: yayınevi

GİRİŞ

Dinimiz İslâm, iki temel esas üzerine bina edilmiştir. Bunlar Allah Teâlâ'nın kitabı Kur'an-ı Kerim ve Sevgili Peygamberimiz'in sünneti'dir. Kur'an-ı Kerim'in değişmeden günümüze geldiği noktasında hiçbir tereddüdümüzün olmadığı bir gerçektir. O'nun kıyamete kadar bir noktasının dahi değişmeden devam edeceği de, Yüce Rabbimiz tarafından kesin bir ifade ile beyân buyurulmuştur. Peygamberimiz 'in sünnetinin aktarılması ve korunması konusundaki çabalar ise hadis ilminin doğuşuna ve teşekkülüne vesile olmuştur.

Hadis ilminin teşekkülü ile beraber bu ilim dalının alt disiplinleri sayılabilecek alanlarda birçok eser günümüze kadar telif edilmiş ve şu anda da bu çalışma ve gayretler devam etmektedir. Bu çalışmalar, Peygamberimize olan sevgi ve saygının bir göstergesi olmanın yanında, Peygamber Efendimizi tanımak ve tanıtmak için önemli bir vesile olagelmiştir.

Peygamberimize beslediğimiz muhabbetin hayatımızda pek çok yansıması mevcuttur. Bunlardan bir tanesi, bizim konumuz ile alâkalı olan, salavât getirmedir. Bu uygulama halk arasında yaygınlaşan uydurma bir haber olmayıp bilakis Peygamberimiz (s)'in kendi sözleriyle bizlere uyarı olarak haber verilmiştir: “Kim benim adım anıldığı zaman bana salavât getirmese onun burnu yerde sürtülsün”¹ buyurarak salavât getirmenin dini açıdan önemli bir amel olduğunu bizlere bildirmiştir.

Allah Teâla Hz. Peygamber için duyulması gereken saygıyı ve hürmeti, “Şüphesiz ki Allah ve melekleri, Peygamber'e salât ederler; ey iman edenler siz de ona salât edin ve selâm edin”² buyurarak açıkça belirtilmektedir.

Salavât türleri ile alâkalı birçok eser telif edilmiş ve bu eserlerden bazı bölümler tasavvuf erbabınca da “vird” yani günlük okunması gereken zikir olarak benimsenmiştir.³ Bahsi geçen eserlerden birisi bizim incelemeye çalışacağımız *Delâilu'l-Hayrât* adıyla bilinen eserin şerhi olan *Tevfîku Muvaffîki'l-Hayrât fî İzâhi*

---

¹ Tirmizî, Daavât, 110.

² Ahzâb, 56.

³ Arpaguş Kelpetin, Hatice, “Kara Dâvud İzmiti”, DİA, XXIV, 359.

Meânî Delâilî'l-Hayrât adlı eserdir. Çalışmamızın konusunu, bu eserde yer alan hadislerin incelenmesi oluşturacaktır. Eserde yer alan hadisleri ele alarak, aslı kaynaklardaki yeri ve sıhhat dereceleri tesbit edilmeye çalışılacaktır.

1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı

Kara Dâvud ismiyle meşhur olan eser, halk nezdinde de kabule mazhâr olan bir kitaptır. Bu kitabın müellifi Karadâvudzâde Mehmet Efendi'dir. Ancak eser Bursa'lı Mehmet Tâhir tarafından yanlışlıkla Kara Dâvud İzmiti'ye nispet edilmiştir.

Eserin İstanbul ve Anadolu'daki kütüphanelerde mevcut altmış civarında yazma nüshası tesbit edilmiştir. Bu çalışmamızda, Süleymaniye Kütüphanesi Kılıç Ali Paşa Koleksiyonu bölümünde bulunan 218 numaralı yazma nüshayı esas alacağız. Bunun yanında karşılaştırmalı olarak, Abdülkadir Akçiçek tarafından günümüz Türkçesi ile hazırlanan *Delâil-i Hayrât Şerhi Kara Davud* (İstanbul 1975) adlı eserden de Osmanlı Türkçesi yazma nüshasındaki silik satırların okunmasında istifâde edeceğiz.

Müellif eserinde, salavât ve duâların nakledilmesi esnasında değişik konulara geçmiş, bunları birbirinden değişik kıssa ve menkıbelerle zenginleştirmiştir. Bundan dolayı eserin hacmi genişlemiş olup şerh niteliğini aşarak bir öğüt kitabı halini almıştır.⁴ Dolayısıyla bu kıssa ve menkıbeleri kullanırken zayıf, uydurma ve isrâiliyyat türü haberlere de başvurmuştur. Eserde tesbit edebildiğimiz kadarıyla 120 rivâyet bulunmaktadır. Bu tür rivâyetlerin halk arasında yaygınlaşması, eserin Osmanlı ve daha sonraki dönemlerde muteber bir kitap olarak okutulması ve bunun hâlen devam ediyor olması bizim bu çalışmayı yapmamıza sebep olan unsurlar arasında yer almaktadır.

Çalışmada esas alacağımız *Kara Dâvud* adlı eser ile alâkalı müstakil ilmî bir araştırma tesbit edilememiştir. *Delâilu'l-Hayrât* adlı eser ile ilgili ise Zehra İpek tarafından *Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî'nin Delâilü'l-Hayrât Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrici* adı ile bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.⁵ Bu çalışmayı yapan Zehra İpek ve danışmanı ile irtibat kurulamamış ancak bir arkadaşım vâsıtasıyla tezin fotokopisi temin edilmiştir. 66 sayfalık bu tezde, Cezûlî'nin hayatı, eserinin tanıtılması ve kitapta yer alan 12 rivâyetin tahrîci yapılmıştır.

⁴ Arpağuş, "Kara Dâvud İzmiti", XXIV, 360.

⁵ İpek, Zehra, *Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî'nin Delâilü'l-Hayrât Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrici*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

Ayrıca *Kara Dâvud* ve müellifi hakkında Hatice Kelpetin Arpaguş tarafından doktora tezi olarak hazırlanan *Osmanlı Halkının Geleneksel İslam Anlayışı*⁶ adlı kitabın ilgili bölümünden istifâde edilecektir.

2. Araştırmanın Metodu ve Kaynaklar

Çalışmamızda metod olarak öncelikle rivâyetler tesbit edilmeye çalışılacaktır. Rivâyetlerin tesbit edilirken şu adımlar izlenecektir: Eserin tamamı okunup rivâyetler fişlere yazılacaktır. Rivâyetlerin *Kutub-i Sitte* ve diğer hadis kitaplarının hangisinde yer aldığı tesbit edilirken, çeşitli tahrîc kitaplarından istifâde edilecektir. Ayrıca rivâyetlerin tesbitinde sıklıkla *el-Mektebetu's-Şâmile* ve *Cevâmiu'l-Kelim* programlarından da faydalanılacaktır.

Kara Dâvud, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış bir eser olup, müellif kitapta yer alan rivâyetlerin orijinal metnini ve senetlerini, kitabın hacminin büyümemesi için zikretmemiştir. Bu sebeple eser içerisinde yer alan hadislerin metninin tesbit edilmesi öncelikli çalışmamız olmuştur. Hadislerin bulunup değerlendirmesinin yapılması için *Kara Dâvud*'un Osmanlı Türkçesi baskısı esas alınmıştır.

Karadâvudzâde Mehmet Efendi, incelediğimiz metinlerin bazılarının hadis olduğuna işaret etmiş, bazılarının ise hadis olduğunu söylemeden zikretmiştir. Çalışmamızda bu metinlerin hepsi incelemeye alınacaktır.

Yazım esnasında, ilk olarak rivâyetin tercümesi müellifin eserindeki şekliyle verilecektir. Daha sonra rivâyetin kaynaklardaki metni yer alacak, tercümesinde farklılık bulunan hadislerin metni verildikten sonra tercümesi de yapılacaktır. Müellifin eserinde zikrettiği tercüme ile metin arasında farklılık bulunmazsa sadece rivâyetin metni verilecektir. Daha sonra senette yer alan râvilerden kusurlu olanlar Cerh ve Ta'dil İlmî açısından incelenecek, bu şekilde hadisin sıhhat durumu ile ilgili değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır. Bununla birlikte, rivâyetlerin metinleri üzerinde durularak metin değerlendirilmesi yapılması gereken konularda araştırma yapılacaktır.

---

⁶ Arpaguş Kelpetin, Hatice, *Osmanlı Halkının Geleneksel İslam Anlayışı*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.

Hadis, Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde yer alıyorsa, sened değerlendirilmesi yapılmayacaktır. Buhârî ve Müslîm dışında yer alan hadislerin sıhhat değerlendirmesi yapılırken seneddeki râviler incelemeye tâbi tutulacak, *Kutub-i Tis'a* müelliflerinin ve diğer müelliflerin görüşlerine yer verilecektir.

Araştırmamız boyunca geçen şahıs isimlerinin hemen ardından parantez içinde hicrî ve miladi olarak vefât tarihleri verilecektir. Dipnotlarda kaynaklar ve isimler kısaltılarak verilecek, bunların tam ismine ise bibliyografya kısmında işaret edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED İbn SÜLEYMAN el-CEZÛLÎ, KARADÂVUDZÂDE MEHMET EFENDİ VE KARA DÂVUD İZMÎTÎ'NİN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

Bu bölümde *Delâilu'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât ale'n-Nebiyi'l-Muhtâr* adlı eser ve eserin şerhi olan *Tevfîku Muvaffıku'l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâil'ul-Hayrât* adlı eserler tanıtılarak müellifleri hakkında bilgi verilecektir.

1. MUHAMMED İbn SÜLEYMAN el-CEZÛLÎ

1.1. Hayatı, Şahsiyeti ve İlmî Yönü

Ebû Abdillâh künyesi ile bilinen Muhammed İbn Süleyman el-Cezûlî, Fas'ın güneyinde bulunan Sûs vadisinin Cezûle bölgesindeki Simlâl köyünde dünyaya gelmiştir. Muhammed İbn Süleyman el-Cezûlî, nesep yönünden seyyid (Hz. Hüseyin'in soyundan) olduğu kabul edilmektedir.⁷

Doğduğu dönemde memleketi Portekiz işgal tehdidi altında olduğundan dolayı önceleri Cezûl'e sonra ise Fas şehrinde ilmî faaliyetlerini devam ettirmiştir. Burada ilmî faaliyetlerin yanında kulların irşâdı ile meşgul olmuştur. Daha sonra Esfâ adı verilen şehre gitmiştir. Burada da aynı şekilde ilim, irfan ve müritlerin terbiyesi ile meşgul oldu. Burada on dört sene ikâmet ettikten sonra Fuğâl adı verilen şehre gitti ve burada *Delâilu'l-Hayrât* adlı eserini yazmaya devam etti.⁸

İlim tahsilinden sonra memleketine dönen Cezûlî, memleketinde iki kabile arasında çıkan çatışmada öldürülen kişinin katilinin tesbit edilememesi üzerine tekrar çatışma çıkmaması için öldürme suçunu üstlenmiş ve kurallara göre kabîle sınırları dışına hicret ettirilmiştir. Ancak kırk yıl sonra memleketine geri dönebilmiştir.⁹

Fas şehrinde Karaviyyin camiinin civarında bulunan Medresetu's-Saffârîn'de dîni ilimleri tahsil ederken, Şâzeliyye tarikatının çok önemli temsilcilerinden olan Şeyh Ahmed ez-Zerrûk ile burada tanışmış¹⁰ ve Benî Amgar zâviyesi şeyhi Ebû

⁷ İbnu'l-Kâdî, *Cezvetu'l-İktibâs*, I-II, Rabat, 1973-74, I, 245.

⁸ İbnu'l-Kâdî, I, 252.

⁹ Tinbuktî, Ahmed Bâbâ, *Neylu'l-İbtihâc*, Kâhire, I, 317, 1329-30.

¹⁰ İbnu'l-Kâdî, I, 256.

Abdillah Muhammed eş-Şerîf aracılığıyla Şâzeliyye tarîkatine girmiştir. Meşhur eseri ve viridi olan *Delâilu'l-Hayrât* adlı eserini burada telif etmiştir.¹¹

Kuzey Afrika tasavvufunun önemli şahsiyetlerinden birisi olan Cezûlî, Şâzeliyye tarîkatinin Cezûliyye kolunun kurucusu kabul edilmektedir.¹² Kendisinin etrafında on iki bin yüz altmış beş mürîdinin olduğu bilinmektedir. Mürîdlerinin bu kadar çok sayıya ulaşmasından endişe eden Sûs şehrinin vâlisi, isyana sebep olabileceği endişesiyle Cezûlî'yi Sûs'dan sürmüştür.

16 Rebû'l-Evvel 870/1465 günü sabah namazını kılarken vefat etti. Siyâsî otorite tarafından zehirleterek öldürülmüş olduğu tahmin edilmektedir. Cezûlî'nin talebelerinden olan Ömer İbn Süleyman es-Seyyâf'ın intikamını almak için Sûs şehrini yakıp yıktığı da anlatılan rivâyetler arasındadır.

1.2. Eserleri

1. *Hizbu'l-Felâh*
2. *Hizbu'l-Cezûlî*
3. *Hizbu Subhâni'd-Dâimî Lâ Yezâl*
4. *Delâilu'l-Hayrât*

Türkler arasında çoğunlukla *Delâili Şerîf*, *Delâili Hayrât* ve *Delâil* diye bilinen eserin tam adı *Delâilu'l-Hayrât ve Şevârıku'l-Envâr fî Zikri's-Salât ale'n- Nebiyyi'l-Muhtâr*'dir.¹³

Delâil, sekiz bölümden meydana gelmekte olup, her bölüm belli günlerde okunacak olan salavât-ı şerîfe ve duâarlardan oluşmaktadır. Eser Cezûlî'nin mürîdleri arasında tarikat evrâdı olarak uzun yıllar okunmuş ve istinsâh edilmiştir. Eserin birden çok nüshası olması sebebiyle mürîdlerinden Ebû Abdillah es-Sehlî, bu nüsha farklılıklarını bir araya getirmiştir. Bu nüshaya ise Sehlîyye Nüshası denilmektedir.¹⁴

¹¹ Tinbuktî, I, 315.

¹² Fâsî, Muhammed Mehdî, *Mumti'u'l-Esmâ fî Zikri'l-Cezûlî ve't-Tebbâ*, 217.

¹³ Çelebi, Kâtip, *Keşfu'z-Zunûn*, I, 776.

¹⁴ Çelebî, I, 756.

Delâil'i sadece Şâzeliyye ve Cezûliyye tarikatına mensup olanlar değil, diğer tasavvuf çevreleri de uzun müddet düzenli biçimde okumuşlardır. Çünkü eserin girişinde bu salavâtları okuyanların birçok hayra erecekleri söylenmektedir.

Eserin yazılmasına vesîle olan iki olaydan bahsedilmektedir. Birincisine göre, Cezûlî, kerâmet sahibi bir kız çocuğuna bu makâma nasıl ulaştığını sormuş, kız çocuğu da bu makâma Hz. Peygamber'e salavât okuyarak ulaştığını söylemiştir. Cezûlî bu salavâtın hangisi olduğunu merak etmesine rağmen, belli bir metin zikretmeyip belli salavâtların içinde olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Cezûlî bütün meşhur salavâtları bir araya getirip kıza göstermiştir. Kız da salavâtların bu derlemede birkaç defâ geçtiğini söylemiştir. İkinci menkıbeye göre ise Cezûlî'nin bu eseri yazmasına hanımı vesîle olmuştur.¹⁵ Bütün bu anlatılanlar menkıbe türünden olup gerçekliği kesinleşmemiş olan bilgilerdir.

Delâil, her gün, gün aşırı, dört günde veya haftada bir olmak üzere beş tertip üzere okunmaktaydı. Okumaya Pazartesi günü başlanır; hangi gün nerelerin okunacağı sayfa kenarlarında belirtilmiştir. *Delâil*'i okumaya başlamadan önce istiğfar etmek, Allah'ın isimlerini zikretmek ve başlama bitirme duâsı yapmak, *Delâil* okumanın âdabları arasında kabul edilir. Eserin okunuş tertibi herhangi bir kurala göre olmayıp müellifin kendisinin belirlediği şekildedir.

Eserin birçok şerhleri yapılmış olup bunlar arasında Türkçe şerhler de vardır. Bunların en meşhuru Karadâvudzâde Mehmet Efendi'nin *Tevfîku Muvaffîkî'l-Hayrât fi İzâhi Meânî Delâilî'l-Hayrât* isimli şerhidir. Bu eser birçok defa basılmıştır.¹⁶

Arapça şerhleri arasında ise Şeyh Hasan el-Adevî'nin *Bulûğu'l-Musirrât alâ Delâilî'l-Hayrât* ve Muhammed Mehdî el-Fâsî'nin *Metâliu'l-Musirrât bi Cilâi Delâilî'l-Hayrât* adlı eserleri yer almaktadır.¹⁷

---

¹⁵ Çelebi, I, 757.

¹⁶ Uludağ, Süleyman, "Delâilü'l-Hayrât", DİA, IX, 113-114.

¹⁷ Karatay, Fehmi Edhem, *Arapça Basmalar*, 445.

2. KARADÂVUDZÂDE MEHMET EFENDİ

2.1. Hayatı, Şahsiyeti ve İlmî Yönü

Karadâvudzâde Mehmet Efendi ile ilgili kaynaktaki bilgiler çok çok sınırlıdır. Mehmet Efendi, Bursa Muratpaşa, Yıldırım Bayezid, İstanbul Hasanpaşa, Mahmutpaşa Şah Sultan, Sahn-ı Seman, Haseki ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik görevinde bulunmuştur. Süleymaniye Dâru'l-Hadis Medresesi müderrisliğine getirildikten sonra Şam kadılığına, ardından da Mekke kadılığına tâyin olmuştur.¹⁸

Ölüm tarihi ile ilgili olarak, Kâtip Çelebi ve Brockelmann 1017/1601 tarihini vermişlerse de ¹⁹ yaptığı görevler göz önüne alındığında Atâf ve Bağdatlı İsmail Paşa'nın verdiği 1031/1622 tarihinin daha isabetli olduğu görülmektedir.²⁰

2.2. Eserleri

1. *Şerh-i Delâili'l-Hayrât*

Kara Dâvudzâde Mehmet Efendi esere şu ismi vermiştir: *Tevfikü Muvaffıkı'l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâili'l-Hayrât*. Ancak eserin isminin uzun olması sebebiyle eser, müellifin adıyla *Kara Dâvud* şeklinde bilinmektedir.²¹

Eser, bir girişten sonra sekiz bölüme ayrılmaktadır. Girişte, Cezûlî'nin eserini yazmasına vesîle olan menkıbelerden bahsedilir. Birinci bölümde, Hz. Peygamber'e salavât getirmenin önemi, ebeveyni, doğumu, isimleri, isrâ ve miracı konularına yer verilmiştir. İkinci bölümde, Peygamberimiz'in hissî mucizelerinden bahsedilir. Üçüncü bölümde, melekler, Rasûlullah'ın hicreti, ayın yarılması olayı ve Ebû Eyyûb el-Ensârî kıssası zikredilir. Dördüncü bölümde, Yahûdi âlimlerine dair menkıbeler; Beşinci bölümde, Hızır ve İlyâs kıssaları, Cuma namazının önemi; Altıncı bölümde, Hz. Mûsa'ya Rasûlullah'a salavât getirilmesinin emredilmesi, Peygamberlerin başından geçen olaylar, Kur'an âyetlerinin sayısı; Yedinci bölümde, bazı zikir metinlerini okumanın faziletleri; Sekizinci bölümde ise te'vil ve tefsirin açıklanması,

¹⁸ Taşköprizâde, *eş-Şekâik*, 240.

¹⁹ Çelebi, II, 138.

²⁰ Uşşâkizâde, İbrâhim Efendi, *Zeyl-i Şakâik*, 640; Bağdatlı, İsmail Paşa, *Hediyyetu'l-Ârifîn*, II, 272-273.

²¹ Arpağuş, 360.

ism-i âzam duası, kalbin salâh ve fesâdı üzerinde durulur. Eser, Cezûlî'den nakledilen uzunca bir dua ile sona ermektedir.²²

Kitabın en önemli özelliği tasvir ve menkıbelerin çokça yer almasıdır. Bu özelliği sebebiyle de halk bu esere çok rağbet göstermiştir. Müellif eserini oluştururken zayıf, uydurma ve İsrâiliyyât türü rivâyetlere başvurmuştur. Bundan dolayı da kitap eleştirilmiş olup halk eserleri arasında sahîh rivâyetleri en az kullanan bir kitap niteliğine bürünmüştür.

Araştırmalara göre, yaygın biçimde okunan eserler arasında yer alan *Kara Dâvud*'un geleneksel yaşayış tarzını devam ettirmekte olan çevrelerde bugün hala okunduğu ortaya konulmuştur.²³

Eserin 1254-1330 /1838-1912 yılları arasında on beş defa baskısı yapılmıştır. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi bilgisayar kütüphane kayıtlarında, İstanbul ve Anadolu'daki kütüphanelerde altmış civarında nüshasının olduğu ifade edilmektedir.²⁴

Kara Dâvud'u, Mehmet Faruk Gürtuna *Şerh-i Delâil-i Hayrât* (I-III, İstanbul 1971) ve Abdülkadir Akçiçek *Delâil-i Hayrât Şerh-i Kara Dâvud* (İstanbul 1975) adıyla sadeleştirilerek yayınlanmıştır.

2- *ed-Durru'l-Lakât fî Ağlâtı'l-Kâmûsı'l-Muhît*

Bu eser Fîrûzâbâdi'ye ait *el-Kâmusu'l-Muhît*'te Cevherî'nin *es-Sihâh*'ına yapılan atıflardaki hataları ele alan eserdir. Mustafa Kılıçlı tarafından neşredilmiştir.²⁵

3- *Nihâyetu'l-Mubtehit fî Şerh-i Kifâyeti'l-Mutehaffiz*

Ebû Abdillâh Şehâbeddin Muhammed İbn Ahmed el-Huveyyî'ye ait lugata dair *Kifâyetu'l-Mutehaffiz* adlı eserin şerhidir.²⁶

²² Arpaguş, 358.

²³ Günay, Ünver, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat*, 252.

²⁴ Arpaguş, "Kara Dâvud", DİA, XXIV, 359.

²⁵ Arpaguş, 360.

²⁶ Çelebi, II, 1500; Bağdatlı, İsmail Paşa, *Hediyetu'l-Ârifin*, II, 272-273.

3. KARA DÂVUD İZMİTÎ

3.1. Hayatı, Şahsiyeti ve İlmî Yönü

Kara Dâvud İzmitî'nin hayatı hakkında bilgiler sınırlıdır. Hayatı ile ilgili Bursalı Tahir Efendi'nin *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde az da olsa bazı bilgiler yer almaktadır.²⁷

Dâvud İbn Kemâl (v.948/1541) Kanûnî devri müderrislerinden ve Karadâvudzâdeler diye bilinen ulemâ ailesinin ilk temsilcisidir. Aslen İzmitli'dir. İzmit'te doğduğu için kendisine İzmitî ünvanı verilmiştir. Babasının adı Kemal'dir. Doğum tarihi için kesin bir kayıt yoktur.²⁸

Bursa kaplıca, Trabzon, Edirne Sahn-ı Semân medreselerinde müderrislik görevlerinde bulunmuştur. Ayrıca Bursa kadılığı da yapmış olup ardından bu görevinden de azledilerek emekli olmuştur. Mevlâna Lütfi, Hacıhasanzâde Efendi ve Müeyyedzâde gibi âlimlerden ilim tahsil etmiştir.²⁹

948/1541 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Bursa'da Yıldırım Beyazıt civarında yaptırmış olduğu mescidin bahçesine defnedilmiştir. Kara Dâvud'un soyu kendisinden sonra Karadâvudzâdeler adıyla devam etmiştir. Mustafa Efendi, Alâeddin Ali Efendi ve Süleyman Çelebi oğullarındandır.³⁰

3.2. Eserleri

1. *Hâşiye alâ Hâşiyeti'l-Curcânî alâ Metâlii'l-Enzâr*

Kaynaklarda Kara Dâvud İbn Kemal'e nisbet edilen eser, Kâdı Beydâvî'ye ait *Tavâliu'l-Envâr*'da Mahmut İbn Abdurrahman el-İsfehânî tarafından yapılan *Metâliu'l-Enzâr* adlı şerhe Seyyid şerîf el-Curcânî'nin yazdığı hâşiyedir.³¹

Bu eseri mantık ile ilgilidir. Kara Dâvud'un bu eserine Yusuf Efendizâde hâşiye yazmıştır.

²⁷ Bursalı, Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 399.

²⁸ Bursalı, I, 399.

²⁹ Taşköprizâde, 239.

³⁰ Arpaguş, 359.

³¹ Arpaguş, 359.

2. *Hâşiyeye alâ Hâşiyeti Küçük (Kuçek) alâ Tahrîri'l-Kavâidi'l-Mantıkiyye (Hâşiyeye alâ Şerhi's-Şemsiyye).*

Bu eser, Ali İbn Ömer el-Kâtibî'nin *eş-Şemsiyye*'sine Kutbuddin er-Râzî'nin yazdığı şerhe Seyyid Şerîf el-Curcânî'nin yaptığı hâşiyenin hâşiyesidir. Evliyâ Çelebi, bu hâşiyenin Molla Kara Dâvud adındaki başka bir müellife ait olduğunu belirtmektedir.³²

3. *Şerhu'l-Menâr*

Ebu'l- Berekât en-Nesefî'nin usul-i fikha dâir *Menâru'l-Envâr* adlı eserine yapılmış bir şerhtir. Eserin bir nüshası Köprülü Kütüphanesinde mevcuttur.³³

4. *Hâşiyeye ale't-Tasavvurât*

5. *Hâşiyeye ale't-Tasdîkât*

6. *Hâşiyeye-i Şerh-i Metâlii'l-Envâr*

7. *Telhîsu Takrîri Kavânin*

8. *Hâşiyeye ale't-Tehzîp*

9. *Şerh-i Kasîde-i Nûniyye*

10. *Mâlumât*

Bu eser Akâid ve Kelam ilmiyle ilgilidir. Bu eserin bir nüshası Manastır kütüphanesinde mevcuttur.³⁴

Müellif bu eserlerinin yanı sıra Bursa evkâf ve sicillerini de dikkatli bir şekilde kayıt altında tutmuş ve yazmıştır.³⁵

---

³² Evliyâ Çelebî, II, 1063.

³³ Arpaguş, 359.

³⁴ Arpaguş, 359.

³⁵ Bursalı, I, 399.

4. SALÂT VE SALAVÂT KAVRAMLARI

Salât kavramı Arapça bir kelime olup sözlükte; duâ, tâzim, rahmet anlamlarına gelmektedir.³⁶ Çoğulu ‘salavât’ olan salât kelimesinin terim anlamı ise Peygamber Efendimiz (s)’e yapılan duâdır.

Kurân-ı Kerim’de, “Şüphesiz ki Allah ve melekleri, Peygamber’e salât ederler; ey iman edenler siz de ona salât edin ve selâm edin”³⁷ buyrulmaktadır. Bu âyette geçen salât kelimesinin üzerinde çeşitli görüşler ortaya konmuştur. Müfessirler, bu âyette Allah’ın Peygamber’e olan salât’ının, ona rahmet etmesi ve onu melekleri katında övmesi anlamına geldiğini, meleklerin salâtının peygamber için istiğfarda bulunmaları ve mü’minlerin salâtının Allah’tan peygamberin kendi katındaki makamını yüceltmesi için duâ etmeleri anlamına geldiğini ifade etmektedirler.³⁸

Peygamberimiz (s) tarafından belirlenmiş salât metinleri bulunmaktadır. Nitekim hadis eserlerinde salât şu şekilde geçmektedir: Ebû Muhammed Ka’b b. Ucre (r.a.) şöyle anlatır: Birgün Rasûlullâh (s) yanımıza gelmişti. Kendisine: Yâ Rasûlallâh! Sana nasıl selâm vereceğimizi öğrendik, ancak sana nasıl salavât getireceğiz?” diye sorduk. O da şöyle buyurdu: “Allâhumme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kemâ salleyte alâ âli İbrâhîme inneke hamîdun mecîd. Allâhumme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kemâ bârekte alâ âli İbrâhîme inneke hamîdun mecîd.”³⁹ Sehâvî’ye göre; salâtın en faziletlisi yukarıdaki hadiste geçen şeklidir.⁴⁰

Salât konusu ile ilgili yazılmış müstakil eserler şunlardır: Abdulkâdir Geylânî’nin *Beşâiru’l-Hayrât ve Bulûğu’l-Meserrât fi’s-Salâti alâ Sâhibi’l-Mu’cizât*, İbn Kayyim el-Cevziyye’nin *Celâu(Cilâ’u)’l-Efhâm fi’s-Salât ve’s-Selâm alâ (Muhammedin) Hayri’l-Enâm* (nşr. Şuayb el-Arnâvut – Abdulkâdir el-Arnâvut), Fîrûzâbâdî’nin *es-Silât ve’l-Buşer fi’s-Salât alâ Hayri’l-Beşer*, Sehâvî’nin *el-Kavlu’l-Bedî’ fi’s-Salât ale’l-Habîbi’s-Şefî*, Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî’nin *Mesâliku’l-Hunefâ ilâ Meşârii’s-Salât ale’n-Nebiyi’l-Mustafâ*, İbn Hacer el-

³⁶ Mertoğlu, M. Suat, ‘Salâtselâm’, DİA, XXXVI, 23-24.

³⁷ Ahzâb, 56.

³⁸ Râğib el-İsfahânî, *el-Mufredât fi Ğarîbi’l-Kur’an*, 421.

³⁹ Buhârî, Daavât, 33; Müslim, Şalât, 66.

⁴⁰ Sehâvî, *el-Kavlu’l-Bedî’ fi’s-Salâti ale’l-Habîbi’s-Şefî*, 141.

Heytemî'nin *ed-Durru'l-Mendûd fi's-Salât ve's-Selâm alâ Sâhibi'l-Makâmi'l-Mahmûd*, Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî'nin *Efdalu's-Salavât alâ Seyyidi's-Sâdât*.⁴¹

---

⁴¹ Mertoğlu, 24.

İKİNCİ BÖLÜM

TEVFİKU MUVAFFIKI'L-HAYRÂT FÎ İZÂHI MEÂNÎ DELÂİLİ'L-HAYRÂT DAKİ HADİSLERİN TAHRÎCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde tahrîc ve metod hakkında kısa bilgi verdikten sonra, eserde yer alan hadislerin tahrîcini ve değerlendirmesini yapacağız. Bu bölümün sonunda ise hadislerin kaynağına göre tablosunu vererek sonuç bölümünde genel değerlendirmede bulunacağız.

1. TAHRÎÇ VE METOD

1.1. Tahrîç Hakkında

Sözlükte “çıkarmak” anlamındaki hurûc kökünden türeyen ve “çıkarmak, hüküm elde etmek” mânasına gelen tahrîc kelimesi, ıstılâhî olarak ise, hadisleri senedleriyle rivâyet eden temel kaynaklardaki yerlerine işaret etmek demektir.⁴²

Muhaddislerin ıstılâhında tahrîc birçok anlamda kullanılmaktadır. Bunlar; kaynağını açıklamak ve hadisleri kitaplardan çıkarıp rivâyet etmek; hadisin aslî kaynaklarını göstermek gibi anlamlarda kullanılmaktadır.⁴³

Tahrîc kelimesinin, Hadis edebiyatı tarihinin başlangıcında, sened zikrederek hadisin kaynağına işaret etmek anlamına geldiği görülmektedir. Hadis edebiyatının tasnifinden sonra ise sened ve metniyle birlikte hadisin yazılı metninin bulunduğu kitaptaki yerini göstermek önem kazanmıştır. Zamanla bu gelişme, aynı hadisin, kaynak niteliği taşıyan kitapların hangilerinde yer aldığı topluca bilinmesine yol açmıştır.⁴⁴

Hadislerin kaynağını bulmak, sadece ilmî araştırma açısından değil, günlük hayatta karşılaşılan herhangi bir sözün hadis olup olmadığını merak edenlerin bu meraklarına cevap bulabilmeleri açısından da önemlidir.

⁴² Görmez, Mehmet, “Tahrîc”, DİA, XXXIX, 419-420.

⁴³ Tahhân, Mahmud, *Usûlu't-Tahrîc ve Dirâsetu'l-Esânid*, 8-9.

⁴⁴ Çakan, İsmail Lütfî, *Hadis Edebiyatı*, 268-269.

1.2. Tahrîçte Takip Edilen Metod

1.2.1. Kara Dâvud'daki Hadislerin Tesbiti

Hadislerin bulunup değerlendirilmesi için, *Kara Dâvud*'un Osmanlı Türkçesi ile yapılan baskısı esas alınmıştır. Eserin tamamı okunarak, hadislerin yeri tesbit edilmeye çalışılmıştır. Ancak eserde yer alan rivâyetler çalışmamıza aktarılırken, daha anlaşılabilir olması açısından, Abdülkâdir Akçiçek tarafından sadeleştirilerek hazırlanan baskıdan istifâde edilmiştir. Bir konuda benzer manada birbirini destekleyen hadislerden sadece birkaç tanesi alınmıştır.

Karadâvudzâde Mehmet Efendi, incelediğimiz metinlerin bazılarının hadis olduğuna işaret etmiş, bazılarının ise hadis olduğunu söylemeden eserine almıştır. Çalışmamızda, bu rivâyetlerin hespi incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca müellif tüm rivâyetleri zikrederken tercümesini vermekle yetinmiştir.

1.2.2. Hadis ve Tahrîc Kaynakları

Bu çalışmamızda kaynak eser olarak, *Kutub-i Tis'a* esas alınmıştır. Hadisler, şayet *Kutub-i Tis'a*'da geçmiyor ise Abdurrazzâk'ın (v. 211/826-27) ve İbn Ebî Şeybe'nin (v. 235/849) *Musannef*'leri, Bezzâr'ın (v. 292/905) *el-Musned*'i, İbn Huzeyme (v. 311/924) ve İbn Hibbân'ın (v. 354/965) *Sahîh*'i, Taberânî'nin (v. 360/971) *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, *el-Mu'cemu's-Sağîr*, Dârakutnî'nin (v. 385/995) *Sunen*'i, Hâkim'in (v. 405/1014) *el-Mustedrek*'i ve Beyhakî'nin (v. 458/1066) *Sunen* adlı eserleri başlıca kullandığımız temel kaynak kitaplardır.

Râvilere ait değerlendirmeler, ricâl kitaplarından, Ahmed b. Hanbel (v. 241/855) ve İbn Ebî Hâtim'in (v. 327/938) *İlel*, İbn Hibbân'ın (v. 354/965) *es-Sikât*, Mizzî'nin (v. 742/1341) *Tehzîbu'l-Kemâl*, Zehebî'nin (v. 748/1348) *Mizânu'l-İ'tidâl*, *el-Muğnî* ve *Kâşif*, İbn Hacer'in (v. 852/1449) *et-Takrîb* ve *Tehzîbu't-Tehzîb* adlı eserlerinden faydalanılmıştır.

2. KARA DÂVUD'DAKİ HADİSLERİN TAHRÎC VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde müellifin eserinde yer alan toplam 120 rivâyetin tahrîci yapılacak olup, gerekli görülen yerlerde metin değerlendirmesine de değinilecektir. Hadislerin sıralamasında ise müellifin eserindeki sıralama esas alınmıştır.

Eserde yer alan hadisler tesbit edilirken, müellifin ‘Peygamber (s) şöyle buyurmuştur’ diyerek veya ‘bir rivâyette şöyle buyrulmaktadır’ dediği tüm hadisler ele alınmış olup, bu şekilde tekrarlar çıkartılarak toplamda 120 hadis tesbit edilebilmiştir.

Hadislerin tahrîci ve değerlendirmesi yapılırken, öncelikle rivâyetler müellifin eserine almış olduğu şekliyle zikredilecektir. Daha sonra ise rivâyetlerin aslî kaynaklardaki senediyle birlikte metni verilecek, ardından ise tercümesi yapılacaktır. Rivâyetlerin metni ile müellifin eserindeki tercüme aynı olursa metin tekrar tercüme edilmeyecektir. Hadislerin metni verildikten sonra ilgili hadisin, hangi konu anlatılırken nerede geçtiği hakkında da bilgi verilecektir. Hadisin tahrîci kısmında, rivâyetin kaynaklardaki yerine işaret edilerek, sened zincirinde yer alan râvîlerden cerh ve ta’dil âlimlerine göre tenkîd edilen râvîlerin durumuna yer verilecektir. Hadisler içerisinde *Buhârî* ve *Müslim*’de geçen rivâyetin dipnotta yerlerine işaret edilecek sened ve metin tenkidinde bulunulmayacaktır.

Müellifin eserine almış olduğu fakat kaynaklarda yer almayan rivâyetlere ise hadisin tahrîci bölümünde işaret edilecektir.

Bu bölümün sonunda müellifin eserine almış olduğu hadislerin hepsinin kaynak bakımından değerlendirmesi yapılarak tablolar halinde gösterilecektir.

2.1. Hadislerin Tahrîci

1. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz (s)’e âl’in (ehl-i beyt’in) kim oldukları sorulduğu zaman, Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Küfürden ve şirkten korunan her mü’min âl’dir.”⁴⁵

Müellif bu rivâyeti, ‘Allah Teâlâ, Efendimize; O’nun âl’ine ve ashâbına salât eylesin’ cümlesini şerh ederken ‘âl’ kelimesini açıklama amacıyla zikretmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا جَعْفَرُ قَالَ: نَا نَعِيمٌ قَالَ: نَا نُوحٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَلُّ مُحَمَّدٍ؟ فَقَالَ: «كُلُّ نَقِيٍّ» وَتَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {إِنَّ أَوْلِيَاءَهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ} ⁴⁶

Enes b. Mâlikten rivâyet edildiğine göre **Rasûlullah’a âl’i Muhammed kim olduğu sorusu soruldu. Rasûlullah (s)’de buyurdu ki: Allah’a karşı gelmekten sakınan her kişidir. Rasûlullah (s) şu âyeti zikretti: ‘Ehil olanlar ancak gönüllerinde Allah korkusu taşıyanlardır.’ (Enfâl, 8/34.)**

Hadisin Tahrîci

Hadis, Ca’fer→Nuaym→Nûh→Yahya b. Saîd→Enes b. Mâlik senediyle rivâyet edilmiştir.

Taberânî bu hadisin *ferd*⁴⁷ olduğunu söylemiştir.⁴⁸ Elbânî ise bu hadisin *zayıf* olduğuna işaret etmiştir.⁴⁹

⁴⁵ Mehmet Efendi, Karadâvudzâde, *Tevfîku Muvaffîki ’l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâili ’l-Hayrât*, Süleymâniye Kütüphanesi, Kılıç Ali Paşa Koleksiyonu, No: 218, s. 8.

⁴⁶ Taberânî, *el-Mu’cemu ’l-Evsât*, 3332.

⁴⁷ “**Ferd**; Senedinin bir veya birkaç yerinde (tabakasında) râvi sayısı bire düşen hadise denir.” Aydın, Abdullah, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 76.

⁴⁸ Taberânî, *el-Mu’cemu ’l-Evsât*, 3332.

⁴⁹ Elbânî, *Silsiletu ’l-Ehâdîsi ’d-Daîfe*, III, 468. “**Zayıf**; Sahih veya hasen hadisin şartlarından birini veya birkaçını taşımamakla beraber mevzû olduğu da söylenmeyen hadistir.” Aydın, s. 336.

2. HADİS

Rasûlullah (s) efendimiz şöyle anlatmışlardır:“Evvellerin ve âhirlerin en keremlisi benim.”⁵⁰

Bu hadis, *Delâilu'l-Hayrât* müellifi Muhammed İbn Süleyman el-Cezûlî'nin eserini yazmadaki gayesini açıklarken, ‘Bu eseri yazmadaki gâyem, Allah Teâlâ'nın rızâsı, Kerîm Rasûlü Muhammed Mustafa'nın Muhabbetidir (sevgisidir). Allah Teâlâ ona salât eylesin. Tam mânâsı ile selâm eylesin’ ifadesinde geçen kerim (kıymetli olan) lafzını açıklamak için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ تَصْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عُثَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ قَالَ: حَدَّثَنَا زَمْعَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ سَلْمَةَ بِنْتِ وَهْرَامٍ، عَنْ عِكْرَمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: جَلَسَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْتَظِرُونَ قَالَهُ: فَخَرَجَ حَتَّى إِذَا دَنَا مِنْهُمْ سَمِعَهُمْ يَتَذَكَّرُونَ فَسَمِعَ حَدِيثَهُمْ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: عَجَبًا إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اتَّخَذَ مِنْ خَلْقِهِ خَلِيلًا، اتَّخَذَ مِنْ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَقَالَ آخَرُ: مَاذَا بِأَعْجَبَ مِنْ كَلَامِ مُوسَى كَلِمَةً تَكْلِيمًا، وَقَالَ آخَرُ: فَعِيسَى كَلِمَةً اللَّهُ وَرُوحَهُ، وَقَالَ آخَرُ: آدَمَ اصْطَفَاهُ اللَّهُ. فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ فَسَلَّمَ وَقَالَ: «قَدْ سَمِعْتُ كَلَامَكُمْ وَعَجَبْتُكُمْ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلُ اللَّهِ وَهُوَ كَذَلِكَ وَمُوسَى نَجِيُّ اللَّهِ وَهُوَ كَذَلِكَ، وَعِيسَى رُوحُهُ وَكَلِمَتُهُ وَهُوَ كَذَلِكَ وَآدَمَ اصْطَفَاهُ اللَّهُ وَهُوَ كَذَلِكَ، أَلَا وَأَنَا حَبِيبُ اللَّهِ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا حَامِلٌ لُؤَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ يُحْرَكُ حَلْقُ الْجَنَّةِ فَيَفْتَحُ اللَّهُ لِي فَيُدْخِلْنِيهَا وَمَعِيَ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَكْرَمُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ وَلَا فَخْرَ»⁵¹

İbn Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: Rasûlullah (s)'in ashabından bazı insanlar oturmuş, onu bekliyorlardı. Derken (Hz. Peygamber) dışarı çıktı. İbn Abbâs dedi ki: Rasûlullah (s) çıktı ve şu konuları aralarında konuştuklarını işit onlara yaklaşıncaya, aralarında bir meseleyi görüştiklerini işitti. Onların sözüne kulak verdi. Bir de ne görsün! Bazısı şöyle diyor: “Şaşılacak şey! Allah mahlûkatından dost edinmiş. İbrahim onun dostudur.” Diğeri şöyle dedi: “Bu ‘Allah Mûsa’ya da hitab ile konuştu’ (meselesinden) daha şaşılacak bir şey değildir!” Bir diğeri; “İsa da Allah'ın kelimesi ve ruhudur” dedi. Bir öteki; Allah, Adem'i de seçmiş (seçkin

⁵⁰ Mehmet Efendi, 10.

⁵¹ Tirmizî, Menâkıb, 46. bkz. Dârimî, Mukaddime, 8; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-Ummâl*, XI, 420; Ya'kub el-Kelâbâzî, *Bahru'l-Fevâid*, I, 277; Gazzâlî, *İhyâ'u-Ulûm'id-Dîn*, VII, 287; Yusuf en-Nebhânî, *el-Fethu'l-Kebîr*, II, 279; Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr*, 8507, 18, 154; Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtiḥ*, XVI, 435.

kılmış)'tir" dedi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) onların yanına çıkagelip selam verdi ve şöyle buyurdu: "İbrahim, Allah'ın dostudur –ki o böyledir-, Mûsa, sırdaşdır –ki o böyledir-, İsa, ruhudur –ki o böyledir-, Allah Adem'i de seçmiş (seçkin kılmış)'tir –ki o böyledir-, şeklindeki sözlerinizi ve hayretinizi işittim. İyi bilin ki ben de Allah'ın habibiyim. Bunu övünmek için söylemiyorum. Kıyâmet gününde, altında Adem ve ondan sonrakilerin bulunacağı, hamd sancağını ben taşıyacağım. Bunu övünmek için söylemiyorum. Cennetin kapı halkalarını ilk hareket ettirecek olan benim. Bunu övünmek için söylemiyorum. Bunun sonucu Allah (kapıyı) açacak ve beni içeri girdirecektir. Beraberimde de mü'minlerin fakirleri bulunacaktır. Bunu övünmek için söylemiyorum. Allah katında, öncekilerin ve sonrakilerin en keremi, kıymetli olanı benim. Bunu da övünmek için söylemiyorum.

Hadisin Tahrîci

Hadis, Ali b. Nasr b. Ali → Ubeydullâh b. Abdil Mecîd → Zem'a b. Sâlih → Seleme b. Vehrâm → İkrime → İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

Tirmizî hadise *garîb*⁵², Elbânî ise *zayıf* hükmünü vermiştir.⁵³

Rivâyet zincirinde yer alan Zem'a b. Sâlih, Yahya b. Maîn ve Ebû Hâtim er-Râzî tarafından rivâyetleri zayıftır ve onun rivâyetleri kabul edilmez denilerek cerh edilmiştir. Ahmed b. Hanbel, onun hakkında zayıf bir râvî hükmünü vermiştir.⁵⁴ Buhârî ise râvinin rivâyetleri delil olarak kabul edilemez demiştir.⁵⁵

Seleme İbn Vehrâm ise Yahya İbn Maîn ve Ebû Zür'â tarafından *sika*⁵⁶ olarak nitelendirilmiş olup, Ebû Dâvud ise *zayıf* hükmünü vermiştir. İbn Hibbân ise *Kitabu's Sikât* adlı eserinde zikretmiştir ve sika olduğunu söylemiştir.⁵⁷

⁵² Tirmizî, Menâkıb, 46, V, 587. "Garîb: Hadisi sika râvilerden; zayıf râvilerle birlikte sadece bir sika râvinin rivâyet etmesi, herkes aynı şekilde rivâyet ederken bir râvinin biraz farklı rivâyet etmesi gibi, bir yönden özellik, farklılık arzeden hadis." Aydınlı, 85.

⁵³ Elbânî, *Daîfu Sunen-i Tirmizî*, I, 483.

⁵⁴ Ukaylî, *ed-Duaîfâu'l-Kebîr*, II, 94.

⁵⁵ Buhârî, *et-Târih'ul-Kebîr*, VI, 392.

⁵⁶ "Sika: Adalet ve zabt niteliklerini tam olarak taşıyan, hadis rivâyetinde güvenilir râvî." Aydınlı, s. 277.

⁵⁷ İbn Ebû Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IV, 762; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VIII, 418.

Rivâyeti incelememiz sonucunda, Ebû Dâvud'un zayıftır hükmünden hareketle hadisin *zayıf* olduğu kanaatine ulaşabiliriz. İbn Hibban'ın bu râviyi sika olarak nitelendirmesinin ise kendisinin mütesâhil olmasından kaynaklı bir görüşü olduğu kabul edilebilir.

3. HADİS

“Mü'minler Sırat üstünden geçmeye başladıkları zaman, cehennem şöyle seslenir: Ey mü'min, çabuk geç; nurun ateşimi söndürüyor.”⁵⁸

Bu rivâyet, 'sırat köprüsü' konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حدثنا الحسن بن سفيان الصفار المصيصي و علي بن سعيد الرازي قالا ثنا سليم بن منصور بن عمار ثنا ابي ثنا بشير بن طلحة الجذامي عن خالد بن دريك عن يعلى بن منية عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : إِنَّ النَّارَ تَقُولُ: جُزْ يَا مُؤْمِنُ، فَقَدْ أَطْفَأَ نُورَكَ لَهْبِي⁵⁹

Ya'la b. Müneyye (r.a.) Peygamber (s)'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: **Cehennem ateşi kıyâmet gününde Mü'mine şöyle der: Ey Mü'min, çabuk geç; nûrun alevimi söndürecek.”**

Hadisin Tahrîci

Hadis, Hasan b. Sufyân es-Saffâr el-Masîsî ve Ali b. Saîd er-Râzî→Selîm b. Mansur b. Ammâr→Ebî→Beşîr b. Talhâ el-Cuzâmî→Hâlid b. Dureyk→Ya'la b. Munye senediyle rivâyet edilmiştir.

Bu hadisi Taberânî *el-Mu'cemu'l-Kebir*'de⁶⁰, Ebû Nuaym *Hilyetu'l-Evliyâ*⁶¹ adlı eserlerinde rivâyet etmişlerdir.

⁵⁸ Mehmet Efendi, 14.

⁵⁹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, XXII, 22, (668) ; Ebû Nuaym, IX, 329; Muttakî, XV, 39029.

⁶⁰ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, XXII, 22, (668).

⁶¹ Ebû Nuaym, IX, 329.

İbn Adî, Mansûr b. Ammâr'ın *munkeru'l-hadîs*⁶² olduğunu bildirmiştir.⁶³ Ebû Hâtîm ise bu râvinin sika olmadığını ifade etmiştir.⁶⁴ Hafız Heysemî de senedde yer alan Selîm b. Mansur b. Ammâr'ın *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁶⁵

Yukarıdaki bilgilere dayanarak bu hadisin *zayıf* olduğu kabul edilmektedir.

4. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz ‘Ümmetimden; yanılıp işlenen ve zorla yaptırılan suçların günahı kaldırıldı’ buyurdular.”⁶⁶

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Bir kimse, bana salâvat okumayı unutursa; cennet yolunu kaybetmiş olur’ hadisinde geçen ‘unutmak’ lafzını şerh etmek amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى الْجَمَّصِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالنِّسْيَانَ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ»⁶⁷

İbn Abbâs (r.a.) Rasûlullah (s)’in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: **Ümmetimden; yanılarak, unutarak işlenen ve zorla yaptırılan şeylerin günâhı kaldırıldı.**”

Hadisin Tahrîci

Hadis, Muhammed b. el-Musaffâ el-Hımsî → el-Velîd b. Muslim → el-Evzâî → Atâ → İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

İbn Ömer’den de nakledilen hadis hakkında,⁶⁸ Elbânî, rivâyet *sahîh*⁶⁹’tir demiştir.⁷⁰

⁶² “**Munker**; Zayıf râvinin kendisinden daha iyi durumda olan râviye aykırı bir şekilde rivâyet ettiği hadis.” Aydınlı, 210. “**Munkeru'l-Hadîs**; Çokça munker hadis rivâyet eden râvi.” Aydınlı, 212.

⁶³ İbn Adî, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, VI, 394, Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 360.

⁶⁴ Sehâvî, *el-Makâsîdu'l-Hasene*, 262.

⁶⁵ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, IX, 148, (18446).

⁶⁶ Mehmet Efendi, 14.

⁶⁷ İbn Mâce, Talâk, 16; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, 8293.

⁶⁸ Beyhakî, *es-Sunenu'l-Kubrâ*, III, 245, (11787); Ebû Nuaym, I, 183, (9159).

⁶⁹ “**Sahîh**; Senedinin başından sonuna kadar sika râvilerin birbirinden rivâyet ettiği şâzz ve mu'allel olmayan hadis.” Aydınlı, 266.

⁷⁰ Elbânî, *Sahîhu ve Daîfu Sunen-i İbn Mâce*, V, 43, (2043).

Mecmau'z-Zevâid'de, senedin kopukluktan sâlim olması halinde rivâyetin *sahîh* olduğu ifade edilmiştir.⁷¹ Görünen şudur ki: İkinci tarikteki Ubeyd b. Numeyr'in ziyâde yapmasıyla rivâyet *munkatî*⁷² durumuna düşmektedir.⁷³

Ebû Nuaym ise şöyle demiştir: Mâlik'in hadisi *garîb*'tir. Çünkü İbn Musaffâ Velid'den yaptığı rivâyette tek kalmıştır. Ukaylî ise İbn Musaffâ'nın hadisi illetli kıldığını ve Velid'den yapılan rivâyetin *zayıf* olduğunu nakletmiştir.⁷⁴ Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Evsat* adlı eserinde, Ebû Hâtim, Muhammed b. Musaffâ'yı sikâ olarak değerlendirmiş ve diğer ricâlin *sahîh* olduğunu ifade etmiştir.⁷⁵

Metinle alâkalı üzerinde durulması gereken bir husus bulunmaktadır. *Delâil*'de yer alan hadis-i şerifte Peygamber (s) şöyle buyurmuştur: 'Bir kimse, bana salavât okumayı unutursa; cennet yolunu kaybetmiş olur.'⁷⁶ Bu hadiste salavât getirmeyi unutmanın cennet yolunu kaybetmeye sebep olacağı bildirilmekte fakat incelemekte olduğumuz hadiste ise 'unutularak işlenen suçların günahının ümmetten kaldırıldığından' bahsedilmektedir. Burada iki hadis arasında tenâkuz olduğu görülmekte ise de ilk hadisteki unutmak lafzının bilhassa, kasden salavât okumayı terk edenler için olduğu *Delâil* müellifi Cezûlî tarafından açıklanmaktadır.⁷⁷

5. HADİS

“Rasûlullah (s) şunu anlatıyor: Bana bin salavât okuyanın kabir suâlini cevaplandırmayı, Allah Teâlâ kolay kılar.”⁷⁸

Bu hadis, kabirde olacak olan suâlin hak ve buna inanmanın vâcip olduğunu açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

---

⁷¹ Heysemî, IX, 149.

⁷² “**Munkatî**”; Senedinde peş peşe olmayarak iki veya sahâbeden sonra bir râvisi atlanmış/eksik olan yahut mübhem olarak zikredilmiş bulunan hadis.” Aydınlı, 209.

⁷³ Mizzî, *Tuhfetu'l-Esrâf bi Ma'rifeti'l-Etrâf*, V, 85; Bûsîrî, *Misbâhu'z-Zucâce fi Zevâid-i İbn Mâce*, II, 126.

⁷⁴ İbn Mâce, Talâk, 16. (Muhakkikin dipnotu).

⁷⁵ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, VI, 253.

⁷⁶ Mehmet Efendi, 14.

⁷⁷ Mehmet Efendi, 14.

⁷⁸ Mehmet Efendi, 16.

6. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurmuştur: Meyit kabrine konduktan sonra, kendisine iki melek gelir. O meleklerin renkleri siyahtır. Gayet heybetlidirler. Ellerinde demirden çomaklar vardır. O meyiti kabir içinde oturturlar. Düşünme vakti bırakmadan şu üç şeyi sorarlar: Rabbin kimdir? Hangi dindensin? Tâbi olduğun Peygamber kimdir? Meyit, bu sorulara doğru cevap verdiği zaman, kabrini yetmiş arşın uzatırlar. Ayrıca, kendisini cennetle müjdelir, şöyle derler: Hak Teâlâ seni cevapta sebatlı kıldı. Böylece o meyiti sevindirirler. Şayet meyit kâfir ise onların heybetinden şaşırır, her sordukları şeye: Ha, ha? Bilmem diye cevap verir. O böyle dedikçe, melekler ellerindeki çomaklarla öyle bir vururlar ki, feryadını insan ve cin tayfasından başka bütün hayvanat duyar.”⁷⁹

Bu hadis de kabirde olacak olan suâlin hak ve buna inanmanın vacip olduğunu açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنَا هُنَادُ بْنُ السَّرِيِّ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ - وَهَذَا لَفْظُ هُنَادٍ - عَنِ الْأَعْمَشِ عَنِ الْمُنْهَالِ عَنْ زَادَانَ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ : خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- فِي جَنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَانْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ كَأَنَّمَا عَلَى رُءُوسِنَا الطَّيْرُ وَفِي يَدِهِ عَوْذٌ يَنْكُتُ بِهِ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ : « اسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ». مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا - زَادَ فِي حَدِيثِ جَرِيرٍ هَا هُنَا - وَقَالَ : « وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ خَفَقَ نَعَالِهِمْ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ حِينَ يُقَالُ لَهُ : يَا هَذَا مَنْ رَبُّكَ وَمَا دِينُكَ وَمَنْ نَبِيُّكَ ». قَالَ هُنَادٌ قَالَ : « وَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيُجَلِّسَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ : مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ : رَبِّي اللَّهُ. فَيَقُولَانِ لَهُ : مَا دِينُكَ فَيَقُولُ : دِينِي الْإِسْلَامُ. فَيَقُولَانِ لَهُ : مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ قَالَ فَيَقُولُ : هُوَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-. فَيَقُولَانِ : وَمَا يُدْرِيكَ فَيَقُولُ : قَرَأْتُ كِتَابَ اللَّهِ فَأَمَنْتُ بِهِ وَصَدَّقْتُ ». زَادَ فِي حَدِيثِ جَرِيرٍ : « فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ (يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا) ». الْآيَةَ. ثُمَّ اتَّفَقَا قَالَ : « فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ : أَنْ قَدْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى الْجَنَّةِ وَالْبِسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ ». قَالَ : « فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيبِهَا ». قَالَ : « وَيُفْتَحُ لَهُ فِيهَا مَدَّ بَصَرِهِ ». قَالَ : « وَإِنَّ الْكَافِرَ ». فَذَكَرَ مَوْتَهُ قَالَ : « وَتُعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ وَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيُجَلِّسَانِهِ فَيَقُولَانِ : مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ : هَاهُ هَاهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ لَهُ : مَا دِينُكَ فَيَقُولُ : هَاهُ هَاهُ لَا أَدْرِي. فَيَقُولَانِ : مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ فَيَقُولُ : هَاهُ هَاهُ لَا أَدْرِي. فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ : أَنْ كَذَبَ فَأَفْرِشُوهُ مِنَ النَّارِ وَالْبِسُوهُ مِنَ النَّارِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى النَّارِ ». قَالَ : « فَيَأْتِيهِ مِنْ حَرِّهَا وَسَمُومِهَا ». قَالَ : « وَيُضَيِّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهُ حَتَّى تَخْتَلِفَ فِيهِ أَضْلَاعُهُ ». زَادَ فِي حَدِيثِ جَرِيرٍ قَالَ : « ثُمَّ يَقْبِضُ لَهُ أَعْمَى أَبْكَمُ

⁷⁹ Mehmet Efendi, 16.

مَعَهُ مِرْرَبَّةٌ مِنْ حَدِيدٍ لَوْ ضُرِبَ بِهَا جَبَلٌ لَصَارَ تَرَابًا». قَالَ : « فَيَضْرِبُهُ بِهَا ضَرْبَةً يَسْمَعُهَا مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ فَيَصِيرُ تَرَابًا. قَالَ : ثُمَّ تَعَادُ فِيهِ الرُّوحُ⁸⁰

Berâ b. Âzib (r.a.)’dan rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir: **Rasûlullah (s)** ile Ensâr’dan bir adamın cenazesine gittik. Cenaze kabre konulmadan önce biz de kabire geldik. Rasûlullah (s) oturdu. Biz de sanki başımız üzerinde kuş varcasına (sessiz ve hareketsiz) etrafına oturduk. Elinde bir çubuk vardı, onunla toprağı hafifçe kazıyordu. Başını kaldırdı, iki veya üç defa ‘kabir azâbından Allah’a sığınım’ buyurdu. Cerîr’in rivâyet ettiği hadiste burada şu ziyâde vardır. Rasûlullah (s) buyurdu ki: ‘Ölü, yakınları dönüp gittiklerinde onların ayak seslerini işitir. O vakit ölüye şöyle denir: Ey falan! Rabbin kimdir, dinin nedir? Peygamberin kimdir?’ Râvî Hennâd rivâyetinde şöyle dedi: Rasûlullah (s) dedi ki: ‘Cenazeye iki melek gelir, onu oturturlar. Ona Rabbin kim derler. O da Rabbim Allah der. Ona dinin ne? derler. Dinim İslâm der. Şu içinizden (Peygamber gönderilen) zât kimdir? derler, O Allah’ın Rasûlü’dür der. Ona, O’nun Allah’ın Rasûlü olduğunu nasıl bildin? derler. Allah’ın kitabını okudum, ona inandım ve tasdik ettim der.’ “Cerîr’in rivâyet ettiği hadiste (Allah iman edenleri tevâhid ile sâbit tutar) (İbrahim suresi 27. âyet) ziyâdedir. Sonra râvilerin ikisi de ittifâk ettiler.) Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: ‘Semâdan bir münâdî şöyle der: Benim kulum doğru söyledi. Ona cennetten bir döşek döşeyin. Ona cennete doğru bir kapı açın ve ona cennetten bir elbise giydirin denilir. Ona cennetten en güzel kokular gelir. Ve ona kabir gözünün görebildiği kadar genişler (açılır).’ Ama kâfire gelince, onun ölümünü anlattıktan sonra dedi ki: Ruhun cesedine iâde olunur. İki melek gelir onu oturturlar ve şöyle derler: Rabbin kim? O, ha ha (yani soruya cevap veremeyerek) der. Onlar şöyle derler: Dinin nedir? O, ha ha bilmiyorum der. Onlar, Şu sizin aranızda gönderilen zât (Peygamber) hakkında ne dersin? derler, Ha ha (yani soruya cevap veremeyerek) bilmiyorum der. Semâdan bir münâdî şöyle seslenir: Yalan söyledi. Ona ateşten bir döşek döşeyin. Ateşten bir elbise giydirin ve ateşe bir kapı açın.’ Hz. Peygamber: Ona ateşin sıcaklığı ve yakıcılığı gelir, ona kabir kaburgaları birbirine girecek şekilde daraltılır dedi. Cerîr hadisinde şu şu ilavede bulundu. Dedi ki: ‘Sonra ona gözü

⁸⁰ Ebû Dâvud, Sunnet, 27.

görmez dili söylemez, elinde demirden balyoz bulunan, balyozla bir dağa vursan toz duman olabilir'. Onunla kâfire bir kere vurur, vuruşunu doğuyla batı arasında insanlarla cinlerden başka herşey işitir. Bunun üzerine toprak haline gelir dedi. Sonra ona ruh iâde olunur' dedi.

Hadisin Tahrîci

Hadis, Osman b. Ebî Şeybe → Cerîr (Tahvîl) Hennâd b. es-Serî' → Ebû Muâviye (bu lafız Hennâd'a aittir) → Â'meş → Minhâl → Zâzân → Berâ b. Âzib senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî hadise *sahîh* hükmünü vermiştir.⁸¹ Rivâyet zincirinde yer alan tüm râviler cerh ve ta'dil âlimlerince sikâ olarak değerlendirilmiş olup⁸², rivâyetin sıhhati hakkında şüphe yoktur.

7. HADİS

“Fudayl b. İyâz şöyle demiştir: Bize ulaşan rivâyete göre; Sırat köprüsü, on beş bin senelik yoldur. Bunun beş bin senesi yokuş, beş bin senesi düz, beş bin senesi de iniştir.”⁸³

Bu hadis, sırat köprüsünün mâhiyeti açıklanırken eserde zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

8. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: ‘Hiç biriniz ameli ile cennete giremez. Ancak, Allah’ın rahmeti ile girer.’ Bunu duyan ashab sordu: Yâ Rasûlallah, siz de mi amelinizle cennete giremezsiniz? Buna cevap olarak Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Evet, ben de amelimle cennete giremem ama Allah Teâlâ’nın rahmeti beni sarmıştır. Tıpkı kına giren birşeyi kının sardığı gibi benide Allah’ın rahmeti öyle sarmıştır.”⁸⁴

⁸¹ Ebû Dâvud, Sunnet, 27.

⁸² Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, I, 145; Yahya b. Maîn, *Mârifetu'r-Ricâl*, II, 288.

⁸³ Mehmet Efendi, 17.

⁸⁴ Mehmet Efendi, 18.

Bu hadis, cennete sadece amelle girilemeyeceği, cennete girmek için ilâhi rahmete ihtiyaç olduğunu açıklamak için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ - يَعْنِي ابْنَ زَيْدٍ - عَنْ أَبِي يُوَيْبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُهُ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ فَقِيلَ وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَّعَمِدَنِي رَبِّي بِرَحْمَةٍ 85

Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s)'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: **Hiç kimseyi kendi ameli (iyi işleri ve ibadeti) cennete koyamaz buyurmuş, Sahâbe, Seni de mi Ey Allah'ın Rasûlü? diye sorunca da, "Evet, Rabbimin rahmeti bürümedikçe beni de" (cevabını vermiştir.)**

Hadisin Tahrîci

Hadis, Kuteybe b. Saîd → Hammâd (İbn Zeyd) → Eyyûb → Muhammed → Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

9. HADİS

"Enes (r.a.)'dan naklen Rasûlullah (s) şöyle buyurmuştur: Kullarımın amellerine ait deftere bir bakın; hangi kulum benden cenneti istiyorsa ona rahmet edip cennetimi vereyim. Hangi kulum cehennemden sığınmış ise onu da azabımdan emin edeyim."

Bu rivâyet de cennete girmek için ilâhi rahmete muhtaç olduğunu açıklamak için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا حَبِيبُ بْنُ الْحَسَنِ، ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْعَبَّاسِ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْزُوقٍ، ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ نَصْرِ، ثَنَا صَالِحُ الْمُرِّي، قَالَ: كَانَ عَطَاءٌ لَا يَسْأَلُ اللَّهَ الْجَنَّةَ فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ أَبَانَا يَعْنِي ابْنَ أَبِي عَيَّاشٍ حَدَّثَنِي، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: انظُرُوا فِي دِيْوَانِ عَبْدِي فَمَنْ رَأَيْتُمُوهُ يَسْأَلُنِي الْجَنَّةَ أُعْطِيْتُهُ وَمَنْ اسْتَعَاذَنِي مِنَ النَّارِ أَعَدْتُهُ " فَقَالَ لِي عَطَاءٌ: كَفَانِي أَنْ يُجِيرَنِي مِنَ النَّارِ 86

Sâlih el-Murrî (r.a.)'dan Rasûlullah (s) şöyle dedi: **Allah Teâlâ (meleklerine hitâben) şöyle buyurdu: Kullarımın amellerine ait deftere bir bakın; hangi kulum**

⁸⁵ Buhârî, Rikâk, 18.

⁸⁶ Ebû Nuaym, VI, 226; Muttakî, II, 3164.

benden cenneti istiyorsa, ona rahmet edip cenneti vereyim. Hangi kulum, cehennemden sığınmış ise onu azâbımdan emin edeyim. Ata (r.a.) diyor ki: Allah beni ateşten kurtarırsa benim için yeter.⁸⁷

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Habîb b. el-Hasan→el-Fadl b. Ahmed b. Abbâs→Muhammed b. Muhammed b. Merzûk→İsmâil b. Nasr→ Sâlih el-Murrî senediyle rivâyet edilmiştir.

Sened zincirinde yer alan Fadl b. Ahmed b. Abbâs *mechûlu'l-hâl*⁸⁸ olarak nitelendirilmiştir.⁸⁹ Sâlih el-Murrî hakkında ise Ebû Hâtim er- Râzî *munkeru'l hadîs*'tir hadisleri yazılır⁹⁰ Yahyâ b. Maîn ise rivâyetlerinde herhangi bir sıkıntı yoktur⁹¹ değerlendirmelerinde bulunmuşlardır. Senedde yer alan diğer râviler ise *sikâ* olarak değerlendirilmişlerdir.

Yahya b. Maîn'in müteşeddidlerden olmasına rağmen, Sâlih el-Murrî hakkında bu hükmü vermiş olması itibariyle hadisin *hasen*⁹² olduğu kabul edilmektedir.

10. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz Üsâme hakkında şöyle buyurmuştur: Üsâme, bana insanların en sevgilisidir.”⁹³

Bu hadis, Hz. Ömer'in Üsâme (r.a.)'ı niçin oğlundan daha üstün tuttuğunu açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

---

⁸⁷ Mehmet Efendi, 18.

⁸⁸ “**Mechûlu'l-Hâl**; Kendisinden, ismini açıklayarak iki veya daha fazla (âdil) râvi hadis rivâyet etmekle beraber cerh ve ta'dîl yönünden durumu bilinmeyen kimse.” Aydınlı, 173.

⁸⁹ Mizzî, II, 189.

⁹⁰ İbn Ebû Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve 't-Ta'dîl*, I, 87.

⁹¹ Yahya b. Maîn, *Mârifetu'r-Ricâl*, I, 145.

⁹² “**Hasen**; Adâlet sahibi olup da zabt sıfatı tam olmayan, bununla beraber tek başına rivâyet ettiği hadisi munker de sayılmayan kimsenin rivâyet ettiği şâzz ve muallel olmayan hadis.” Aydınlı, 111.

⁹³ Mehmet Efendi, 23.

حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ الضَّحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ عَنِ الْفَضِيلِ بْنِ سَلِيمَانَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ اسْتَعْمَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُسَامَةَ فَقَالُوا فِيهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ بَلَغَنِي أَنَّكُمْ قُلْتُمْ فِي أُسَامَةَ وَإِنَّهُ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ⁹⁴

Babası (Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Adevî)'nin rivâyet ettiğine göre: **Rasûlullah (s) Üsâme (r.a.)'ı görevlendirdi (komutan tâyin etti). İnsanlar onun hakkında (ileri-geri) konuştular. Bunun üzerine şöyle buyurdu: Bana Üsâme ile ilgili konuştuklarınız ulaştı, Üsâme bana insanların en sevimlisidir.**

Hadisin Tahrîci

Hadis, Ebû Âsım ed-Dahhâk b. Mahled → Fudayl b. Süleyman → Mûsa b. Ukbe → Sâlim → Babası (Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Adevî) senediyle rivâyet edilmiştir.

11. HADİS

“Kavî mü'min hayırlıdır. Celâl sahibi yüce Allah'ın rızâ-i şerifine daha yakındır. Zayıf mü'min de hayırlı olup, cümle hayırda ileridir.”⁹⁵

Bu hadis, Mü'minlerin iman bakımından aynı olup, ancak kendi kuvvet ve zaafı itibarıyla farklı farklı olduklarını açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَابْنُ نُمَيْرٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عُرْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ، خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِزْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ، فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنْ لَوْ تَفَتَّحَ عَمَلُ الشَّيْطَانِ»⁹⁶

Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s)'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: **Kuvvetli mü'min- Allah'a zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha makbuldür. Ama her birinde hayır vardır. Sana fayda veren şeye çaba göster; Allah'tan yardım dile ve âciz olma! Başına bir şey gelirse şöyle yapsam şöyle olurdu deme! Velâkin (bu)**

⁹⁴ Buhâri, Meğazi, 87.

⁹⁵ Mehmet Efendi, 24.

⁹⁶ Müslîm, Kader, 46; İbn Mâce, Kader, 10.

Allah'ın kaderi, O ne dilerse yapar, de! Çünkü eğer (kelimesi) şeytanın amelini (şeytanın isteklerini) açar.

Hadisin Tahrîci

Hadis, Ebûbekir b. Ebî Şeybe ve İbn Numeyr→Abdullah b. İdrîs→Rebî'a b. Osman→Muhammed b. Yahyâ b. Hibbân→A'rec→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

12. HADİS

“Ashâb-ı Kirâm (r.a.) Rasûlullah (s) efendimize: Bir erkek çocuğumuz olduğu zaman, ism-i şerîfiniz olan Muhammed ismini verelim mi? diye sordukları zaman, Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: O ismi verdiğiniz çocuklarınızı dövüp sövmeyecek ve hiçbir şekilde hakaret etmeyip tazim ederseniz bu ismi verebilirsiniz. Benim ismim onda iken, onu tahkîr etmek, tazime aykırıdır.”⁹⁷

Bu hadis, ‘Muhammed’ isminin çocuklara verilip verilemeyeceği sorusu üzerine, bu ismin çocuklara verilebileceği fakat dikkat edilmesi gereken hassâsiyetlerin olduğunu açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنِي أَبُو الْقَاسِمِ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الشَّاهِدِ الْأَنْبَارِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ النَّخَعِيُّ أَبُو الْقَاسِمِ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورِ الرَّيَّادِيِّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دَاهِرِ الرَّازِيِّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ جُمَيْعٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، مَرْفُوعًا: إِذَا سَمَّيْتُمُوهُ مُحَمَّدًا فَعَظْمُوهُ، وَوَقِّرُوهُ، وَبَجِّلُوهُ وَلَا تُدْلُوهُ، وَلَا تُحَقِّرُوهُ، وَلَا تُجَبِّهُوهُ تَعْظِيمًا لِمُحَمَّدٍ⁹⁸

Rasûlullah (s) diyor ki: Muhammed ismini verdiğiniz zaman onu ta'zim edin, saygı gösterin, küçümsemeyin, aşağılamayın ve Muhammed (s)'e ta'zimden dolayı reddetmeyin.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebu'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed→Ebû Amr Ubeydullah b. Abdillâh→Ali b. Muhammed en-Nehâi→Ahmed b. Mansûr ez-Ziyâdî→Abdullah b.

⁹⁷ Mehmet Efendi, 28.

⁹⁸ Bağdâdî, *Fedâilu't-Tesmiyeti bi Ahmede ve Muhammed*, thk. Ebû Meryem Mecdî Fethî es-Seyyid, es-Sahâbe li't-Turâs, 1. Baskı, Tanta, 1411/1990.

Dâhir→Amr b. Cumey'→Ca'fer b. Muhammed→Babasından→Dedesinden senediyle rivâyet edilmiştir.

Bu hadis, İbnu'l-Cevzî bu hadisin *mevzû*⁹⁹ olduğunu söylemiştir.¹⁰⁰ Elbânî de bu görüşe katılarak, senedinde yer alan Amr b. Cumey' hadis uydurmakla ithâm edilmiştir demektedir.¹⁰¹

Bu hadisi mana itibariyle destekleyen şu rivâyet de yer almaktadır:

حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكْتَبُوا بِكُنْيَتِي»¹⁰²

“Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s)’den şöyle rivâyet etmiştir: **İsmim ile isimlenin, künyem ile künyelenmeyin.**”

13. HADİS

Enes b. Mâlik (r.a.) Rasûlullah (s)’in şöyle buyurduğunu anlattı: İki kul, âlemlerin Rabbi huzurunda dururlar. İkisine de cennete girme emri verilir. Bunun üzerine o iki kul, şöyle derler: Ey Rabbimiz, biz cennete lâıyk bir amel işlemedik. Bize, ne sebepten cennet ihsân olundu? Allah Teâla şöyle buyurdu: Siz cennete girin, çünkü birinizin adı Muhammed, birinizin adı da Ahmed’tir. Ben yüce şanımla Ahmed ve Muhammed isimli olan kimseleri cehenneme atmaktan hayâ ederim.”¹⁰³

Bu rivâyet, Peygamberimizin isimlerinden ‘Ahmed’ ismi açıklanırken, bu ismin önemiyle alâkalı zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَصْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَتْحِ، ثنا جَدِّي: صدَقَهُ بْنُ مُوسَى الْعَنْوِيُّ، ثنا أَبِي، ثنا حُمَيْدُ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " يُوَقَّفُ عَبْدَانِ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ فَيَأْمُرُ بِهِمَا إِلَى الْجَنَّةِ فَيَقُولَانِ: رَبَّنَا بِمِ اسْتَأْهَلْنَا دُخُولَ الْجَنَّةِ وَلَمْ نَعْمَلْ عَمَلًا تُجَازِينَا بِهِ الْجَنَّةَ فَيَقُولُ اللَّهُ ادْخُلَا عَبْدَيَّ فَإِنِّي آَلَيْتُ عَلَى نَفْسِي أَلَّا يَدْخُلَ النَّارَ مَنْ اسْمُهُ أَحْمَدُ وَمُحَمَّدٌ"¹⁰⁴

⁹⁹ “**Mevzû**; Söylemediği veya yapmadığı halde iftirayla Rasûlullah (s)’e ait olduğu söylenen hadis.” Aydınlı, 183.

¹⁰⁰ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe*, VI, 85.

¹⁰¹ İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdûat*, I, 155.

¹⁰² Buhârî, İlim, 38.

¹⁰³ Mehmet Efendi, 28.

¹⁰⁴ Bağdâdî, s. 16, (1).

Enes b. Mâlik (r.a.) Rasûlullah (s)’in şöyle buyurduğunu anlattı: **İki kul, Âlemlerin Rabbi huzurunda dururlar. İkisine de cennete girme emri verilir. Bunun üzerine o iki kul, şöyle derler: Ey Rabbimiz, biz cennete lâıyk bir amel işlemedik. Bize, ne sebepten cennet ihsân olundu? Allah Teâla şöyle buyurdu: Siz cennete girin, çünkü birinizin adı Muhammed, birinizin adı da Ahmed’tir. Ben yüce şânımla Ahmed ve Muhammed isimli olan kimseleri cehenneme atmaktan hayâ ettim.”**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ahmed b. Nasr b. Abdillâh el-Feth → Ceddî (Sadaga b. Mûsa el-Ğanevî) → Ebî → Humeıyd et-Tavîl → Enes b. Mâlik senediyle rivâyet edilmiştir.

Bu hadisle ilgili İbnu’l-Cevzî *mevzû*’dur demiştir.¹⁰⁵

14. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Ben, celâl ve ikram sahibi Yüce Allah’ın manevî huzurunda dururum. Türlü türlü hamd ile şânı büyük Allah’a hamdü senâ eylerim. Öyle hamd ederim ki, öyle bir hamde hiç kimse kâdir değildir. O hamdi, şânı yüce Allah bana ilham eder.”¹⁰⁶

Bu rivâyet, Peygamberimizin isimlerinden ‘Hamîd’ ismi açıklanırken, bu ismin önemiyle alâkalı zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

15. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Kur’an’da ismim Muhammed’dir; İncil’de ismim Ahmed’dir; Tevrâta ismim Ahyed’dir. Ahyed ismi ancak bana verildi. Ümmetimden cehennem ateşini başka yana atıp yolunu çevirdiğim için bana bu isim verildi.”¹⁰⁷

¹⁰⁵ Şevkânî, *el-Fevâidi’l-Mecmûa fi’l-Ehâdisi’l-Mevdûa*, s. 471.

¹⁰⁶ Mehmet Efendi, 29.

¹⁰⁷ Mehmet Efendi, 30.

Bu rivâyet, Peygamberimizin isimlerinden Ahyed (bu isim Arapça olmayıp, Allah Teâlâ bu isimle Tevrat'ta Rasûlullah (s) efendimizi isimlendirdi)¹⁰⁸ ismi açıklanırken, ismin önemiyle alâkalı olarak zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا الْخَضِرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أُمَيَّةَ الْحَرَّانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ بْنِ السَّكَنِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ بِشْرِ الْخُرَّاسَانِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَيِّدُ بَنِي دَارًا، وَاتَّخَذَ مَادُبَةً، وَبَعَثَ دَاعِيًا، فَالَسَّيْدُ الْجَبَّارُ، وَالْمَادُبَةُ الْقُرْآنُ، وَالْدَّارُ الْجَنَّةُ، وَالْدَّاعِي أَنَا، فَأَنَا اسْمِي فِي الْقُرْآنِ مُحَمَّدٌ، وَفِي الْإِنْجِيلِ أَحْمَدُ، وَفِي التَّوْرَةِ أَحِيدُ، وَإِنَّمَا سُمِّيَتْ أَحِيدُ لِأَنِّي أَحِيدٌ عَنْ أُمَّتِي نَارَ جَهَنَّمَ، وَأَجِبُوا الْعَرَبَ بِكُلِّ قَلْبِكُمْ¹⁰⁹.

Bir efendi, ev inşâ etti. Bu evde bir yemek ziyâfeti düzenledi. Yemek davetine de bir dâvetçi gönderdi. Buradaki efendi Cebbâr olan Allah'tır. Ziyâfet Kur'an'dır. Ev Cennet'tir. Dâvetçi ise benim. Kur'an'da ismim Muhammed'dir; İncil'de ismim Ahmed'dir; Tevrâta ismim Ahîd'dir. Ben Ahîd diye isimlendirildim. Çünkü ben ümmetimi cehennem ateşinden korurum. Arapları tüm kalbinizle sevin.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Hadir b. Ahmed b. Umeyyre el-Harrânî→Muhammed b. el-Ferec b. Seken→İshâk b. Bişr el-Horasânî→İbn Cureyc→Atâ→İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

Bu hadis ile ilgili Şevkânî, senesinde hadis uyduran bir râvînin olduğunu söylemiştir.¹¹⁰ Elbânî de Şevkânî'nin bu görüşüne katılmaktadır.¹¹¹ Bu görüşlerden hareketle haberin *mevzû* olduğunu söyleyebiliriz.

16. HADİS

“Uhud gazâsında Rasûlullah (s) efendimizin başı yaralandı. Ashâb'dan Mâlik b. Sinan Rasûlullah (s)'in kanını emip yuttu. Rasûlullah (s) efendimiz kanını içmesini

¹⁰⁸ Mehmet Efendi, 31.

¹⁰⁹ İbn Adî, *el-Kâmil fî Duafâi-Ricâl*, I, 164.

¹¹⁰ Şevkânî, 326.

¹¹¹ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe*, IV, 346.

ona yasak etmedi, engelde olmadı. Bununla beraber ağızını yıkamasını dahi emretmedi. Şöyle buyurdu: Bu sana afiyettir. Cehennem ateşi sana dokunmaz.”¹¹²

Bu hadis, Peygamberimizin isimlerinden ‘Tâhir’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir. Ancak siyer kaynaklarında şu şekilde geçmektedir:

قَالَ ابْنُ هِشَامٍ: وَذَكَرَ رُبَيْحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ: أَنَّ عَثْبَةَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ رَمَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ، فَكَسَرَ رَبَاعِيَتَهُ الْيُمْنَى السُّفْلَى، وَجَرَحَ شَفْتَهُ السُّفْلَى، وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ شِهَابِ الزُّهْرِيِّ شَجَّهُ فِي جَبْهَتِهِ، وَأَنَّ ابْنَ قَمِيَّةَ جَرَحَ وَجْتَهُ فَدَخَلَتْ حَلَقَتَانِ مِنْ حَلَقِ الْمَغْفَرِ فِي وَجْتِهِ، وَوَقَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حُفْرَةٍ مِنَ الْحُفْرِ الَّتِي عَمِلَ أَبُو عَامِرٍ لِيَقَعَ فِيهَا الْمُسْلِمُونَ، وَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ، فَأَخَذَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ بِيَدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَرَفَعَهُ طَلْحَةَ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ حَتَّى اسْتَوَى قَانِمًا، وَمَصَّ مَالِكُ بْنُ سِنَانَ، أَبُو أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، الدَّمَ: عَنْ وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ أُرْدَدَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَسَّ دَمِي دَمَهُ لَمْ تُصِبْهُ النَّارُ¹¹³

İbn İshâk, Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den naklede ki: Utbe, Nebî (s)'in ön dişinden sağ alt dişine ok atıp kırmış ve alt dudağını yaralamış idi. Abdullah b. Şihâb'da Efendimizin yüzüne vurarak alnında yara açmıştı. İbn Kamine ise Efendimizin yanağını yaralamıştı. Miğferin halkalarından ikisi yanaklarına batmıştı. Efendimiz o esnada Ebû Amir denilen müşrikin, Müslümanları düşürmek için kazmış olduğu çukurlardan birinin içine düştü. Ali b. Ebî Talip, Rasûlullah (s)'ın elini tuttu, Talha b. Ubeydullah'da kalkmasına yardımcı oldu da Nebî (s) ayak üzerine doğrulabildi. Ebû Saîd el-Hudrî'nin babası olan Malik b. Sinan'da emerek yaradaki kanlarını temizledi ve o kanları (tükürmeyip) yuttu. Rasûlullah (s)'de: ‘Kanı kanıma karışana ateş dokunmaz’ buyurdu.”

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İbn Hişâm→Rubeyh b. Abdirrahman b. Ebî Saîd el-Hudrî→Babasından→Ebî Saîd el-Hudrî senediyle rivâyet edilmiştir.

¹¹² Mehmet Efendi, 32.

¹¹³ İbn İshak, *es-Siyer ve'l-Meğâzî*, s. 326.

İbn Hişâm bu hâdiseyi farklı rivâyetleri biraraya getirerek zikretmiştir.¹¹⁴ Farklı kaynaklardan metinleri bir araya getirmek tarihçilerin bir metodu olduğundan, bu rivâyet hadis kaynaklarında yer almamaktadır. Ahmed İbn Hanbel'in *Musned*'inde ise hadisin ilk kısmı geçmektedir.¹¹⁵

Bu rivâyet, Ebû Saîd el-Hudrî'nin sözü olarak aktarılmıştır.¹¹⁶ Merfû hadis değildir.

17. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz kan aldırdı. Ondan çıkan kanı Abdullah b. Zubeyr (r.a.) içti. Kendisine niçin içtin şeklinde bir yasak vermediği gibi ağzını yıkama emrini dahi vermedi.”¹¹⁷

Bu hadis de Peygamberimizin isimlerinden ‘Tâhir’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

أَخْبَرَنِي إِبرَاهِيمُ بْنُ عِصْمَةَ بْنِ إِبرَاهِيمِ الْعَدْلِيِّ، أَنَّ السَّرِيَّ بْنَ خُرَيْمَةَ، أَنَّ مُوسَى بْنَ إِسْمَاعِيلَ، أَنَّ الْهَنْدُ بْنَ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَاعِزٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَامِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ يُحَدِّثُ، أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ، أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَحْتَجِمُ، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ، أَذْهَبَ بِهَذَا الدَّمِ فَأَهْرَقُهُ حَيْثُ لَا يَرَاكَ أَحَدٌ»، فَلَمَّا بَرَزْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَمَدْتُ إِلَى الدَّمِ فَحَسَوْتُهُ، فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا صَنَعْتَ يَا عَبْدَ اللَّهِ؟» قَالَ: جَعَلْتُهُ فِي مَكَانٍ ظَنَنْتُ أَنَّهُ خَافٍ عَلَى النَّاسِ، قَالَ: «فَلَعَلَّكَ شَرِبْتَهُ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «وَمَنْ أَمَرَكَ أَنْ تَشْرَبَ الدَّمَ؟ وَيَلَّكَ مِنَ النَّاسِ، وَوَيْلٌ لِلنَّاسِ مِنْكَ»¹¹⁸

Abdullah b. Zubeyr el-Esedî (r.a.)'ın rivâyet ettiğine göre: **Peygamberimiz (s) kan aldırırken yanına geldi. (İşi bitince) Peygamberimiz (s) buyurdu ki: “Ey Abdullah bu kanı götür ve kimsenin görmediği bir yere dök. Rasûlullah (s)’in yanından ayrılınca, kana yöneldim ve onu içtim. Peygamber (s) dönünce: Ne yaptın Abdullah dedi. Ben de: İnsanların onu görmeyeceklerini zannettiğim bir yere bıraktım dedim. Dilerim içmemişsindir? Dedim ki: Evet içtim. Bu kanı**

¹¹⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, II, 80.

¹¹⁵ Ahmed İbn Hanbel, XX, 390, (13138).

¹¹⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, II, 80.

¹¹⁷ Mehmet Efendi, 33.

¹¹⁸ Hâkim, *el-Mustedrek*, III, 638, (6343); İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye*, IV, 21; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, II, 228.

içmeni sana kim emretti! Sana da, senin bu kanı içmene sebep olan insanların vay haline!”

Hadisin Tahrîci

Hadis, İbrahim b. Isme b. İbrahim el-Adl→Seriyy b. Huzeyme→Musa b. İsmâil→Hind b. Kâsım b. Abdirrahman b. Mâiz→Âmir b. Abdillâh b. Zubeyr→Ebî (Abdullah b. Zubeyr el- Esedî) senediyle rivâyet edilmiştir.

Heysemî rivâyet zincirinde yer alan tüm ricâlin *sahîh* olduğunu söylemiştir.¹¹⁹ Heysemî'nin bu görüşünden hareketle hadisin *sahîh* olduğu kanaatine ulaşabilmekteyiz.

18. HADİS

“Ümmü Eymen (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s) efendimiz, gece evin bir yerinde duran kaba bevletmiş. Gece uyandığım zaman, kendimi gayet susamış hissettim. Su aradım, o kabı buldum. İçinde olanı da, içtim. Onun bevl olduğunu bilmedim. Sabah olduğu zaman, Rasûlullah (s) efendimiz: ‘Ey Ümmü Eymen, o kaptaki bevlî dök,’ diyerek bana hitâp etti. Onu içtim deyince, Rasûlullah (s) efendimiz saâdetle tebessüm edip şöyle buyurdu: “Artık senin karnına ağrı ve sancı girmez.”¹²⁰

Bu hadis de Peygamberimizin isimlerinden ‘Tâhir’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ إِسْحَاقَ التُّسْتَرِيُّ، ثنا عُمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ، حَدَّثَنِي أَبُو مَالِكٍ النَّخَعِيُّ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ نُبَيْحِ الْعَنْزِيِّ، عَنْ أُمِّ أَيْمَنَ، قَالَتْ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ اللَّيْلِ إِلَى فَخَّارَةٍ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ فَبَالَ فِيهَا فَقُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ، وَأَنَا عَطْشَانَةٌ فَشَرِبْتُ مَا فِيهَا، وَأَنَا لَا أَشْعُرُ فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يَا أُمَّ أَيْمَنَ، قَوْمِي فَأَهْرِي مَا فِي تِلْكَ الْفَخَّارَةِ» قُلْتُ: قَدْ وَاللَّهِ شَرِبْتُ مَا فِيهَا، قَالَتْ: فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِدُهُ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَا إِنَّكَ لَا تَتَّجِعِينَ بَطْنُكَ أَبَدًا»¹²¹

Ümmü Eymen (r.anh.) dedi ki: **Rasûlullah (s) efendimiz, gece evin bir yerinde duran kaba bevletmiş. Gece uyandığım zaman, kendimi gayet susamış**

¹¹⁹ Heysemî, VIII, 270.

¹²⁰ Mehmet Efendi, 33.

¹²¹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XXV, 89; Hâkim, IV, 63-64.

hissettim. Su aradım, o kabı buldum. İçinde olanı da, içtim. Onun bevl olduğunu bilmedim. Sabah olduğu zaman, Rasûlullah (s) efendimiz: ‘Ey Ümmü Eymen, o kaptaki bevl dök,’ diyerek bana hitâp etti. Onu içtim deyince, Rasûlullah (s) efendimiz tebessüm edip şöyle buyurdu: “Artık senin karnına ağrı ve sancı girmez.”

Hadisin Tahrîci

Hadis, Hüseyin b. İshâk et-Tusterî→Osman b. Ebî Şeybe→Şebâbe b. Sevvâr→Ebû Mâlik en-Nehâî→Esved b. Kays→Nubeyh el-Anezî→Ümmü Eymen senediyle rivâyet edilmiştir.

Heysemî hadisin râvilerinden Ebû Mâlik en-Nehâî hakkında *zayıf* olduğunu söylemiştir.¹²² Heysemî’nin bu görüşünden hareketle hadisin *zayıf* olduğu sonucu ulaşılabilmektedir.

19. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Ben kıyâmet günü insanların seyyidiyim.”¹²³

Bu hadis, Peygamberimizin isimlerinden ‘Seyyid’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا أَبُو حَيَّانَ التَّمِيمِيُّ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ جَرِيرٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِلَحْمٍ فَرَفَعَ إِلَيْهِ الذَّرَاعَ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَهَشَّ مِنْهَا نَهْشَةً ثُمَّ قَالَ أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ¹²⁴

Ebû Hureyre (r.a.)’dan şöyle rivâyet olunmuştur: **Bir kere Rasûlullah (s)’in sofrasına et yemeği getirildi. Ve kol tarafından bir parça ayrılıp önüne konuldu. Çünkü Rasûlullah (s) etin bu kısmını severdi. Ondan ön dişleriyle bir lokma kopardı. Sonra şöyle hikâye etti: “Ben kıyâmet gününde bütün insanların efendisiyim.”**

¹²² Heysemî, VIII, 271.

¹²³ Mehmet Efendi, 35.

¹²⁴ Buhâri, Tefsîr, 186; Müslîm, İman, 84.

Hadisin Tahrîci

Hadis, Muhammed b. Mukâtil→Abdullah→Ebû Hayyân et-Teymî→Ebû Zur'a b. Amr b. Cerîr→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

20. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Benimle sâir Peygamberlerin misâli şuna benzer: Yapısı gayet sağlam bir ev vardır. Güzel yapılmış ama bir kerpiçlik yeri boş bırakılmıştır. Onu gezip görenler güzelliğine hayran kalırlar. Ancak, o kerpiç yerinin boş kaldığını görünce şaşırırlar. İşte ben nübüvvet ve risâletle geldim o boşluğu doldurdum. Binada asla kusur kalmadı. O köşkün yapısı benimle kemâle erip tamam oldu. Ve benimle bütün rasûller ve nebîler son buldu.”¹²⁵

Bu hadis, Peygamberimizin isimlerinden ‘Muktef’ (bütün Nebî ve Rasûllerden sonra gelmiş olan) ismi açıklanırken ve Peygamber efendimizin risâleti ile sâir nebî ve rasullerin şerîatının nesh olunduğunu açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلُ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ إِلَّا مَوْضِعَ لَبْنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبْنَةُ قَالَ فَأَنَا اللَّبْنَةُ وَأَنَا خَاتِمُ النَّبِيِّينَ¹²⁶

Ebû Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s)’in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: **Benim ve önceki peygamberlerin misâli şuna benzer: Yapısı gayet sağlam bir ev vardır. Güzel yapılmış, ama bir kerpiçlik yeri boş kalmıştır. Onu gezip görenler güzelliğine hayran kalırlar. Derler ki: Hadi bu kerpici yerleştir. Rasûlullah (s) dedi ki: Ben bu kerpici (tamamlayıcıyım) ve ben Peygamberlerin sonuncusuyum.**

¹²⁵ Mehmet Efendi, 39.

¹²⁶ Buhârî, Menâkıb, 18; Müslîm, Fedâil, 23.

Hadisin Tahrîci

Hadis, Kuteybe b. Saîd→İsmail b. Ca'fer→Abdullah b. Dînar→Ebû Sâlih→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

21. HADİS

“Celal ve ikram sahibi Allah beni ‘Mukaffî’ (bütün Nebî’lerin ve Rasul’lerin sünnetine ve güzel hidâyet yollarına tâbi olan) kıldı. Şu makama kadar ki: Yakınlık faziletlerinde, derecelerin yüksekliğinde bir mertebeye çıktım; bütün nebîler arkamda kaldı. Onları geride bıraktım. Onlar cümle amelde ve her fazîlette; ister ruhanî isterse cismanî olsun, her halde bana tâbi olurlar.”¹²⁷

Bu rivâyet, Peygamberimizin isimlerinden ‘Mukaffî’ ismi açıklanırken, cümle nebî ve rasûllerden daha fazla değerli olduğunu açıklamak için zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

22. HADİS

“Doğruluk, pâklık ve esenlikle peygamber gönderildim.”¹²⁸

Bu rivâyet, Peygamberimizin isimlerinden ‘Rasûl’ur-Rahmet’ (Rahmet Peygamberi) ismi açıklanırken ve Efendimizin kendisinden önce gelen nebîlerin ve rasûllerin ağır tekliflerini, risâletle beraber kaldırıp yerine kolaylık ve esenlik getirdiğini açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyetin benzeri kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةَ حَدَّثَنَا مُعَانُ بْنُ رِفَاعَةَ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ يَزِيدَ عَنِ الْقَاسِمِ عَنِ أَبِي أَمَامَةَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَكِنِّي بُعِثْتُ بِالْحَنِيفِيَّةِ السَّمْحَةِ¹²⁹

Ebû Ümâme (r.a.)’dan rivâyet edildiğine göre Rasûlulah (s) şöyle dedi: **‘Ancak ben müsamahakâr Hanîf dini ile gönderildim.’**

¹²⁷ Mehmet Efendi, 39.

¹²⁸ Mehmet Efendi, 40.

¹²⁹ Ahmed İbn Hanbel, XXXVI, 624, (22291).

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebu'l-Muğîra→Muân b. Rifâ'a→Ali b. Yezîd→el-Kâsım→Ebû Ümâme senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadisin *sahîh* olduğunu söylemektedir.¹³⁰

23. HADİS

“Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: Bu İslâm dini tamamen kolaylık dinidir.”¹³¹

Bu hadis de Peygamberimizin isimlerinden ‘Rasûl’ur-Rahmet’ (Rahmet Peygamberi) ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ مُطَهَّرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ مَعْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْغَفَارِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَأَبْشِرُوا وَاسْتَعِينُوا بِالْغُدُوءِ وَالرُّوحَةِ وَشَيْءٍ مِنَ الدَّلْجَةِ¹³²

Ebû Hureyre (r.a.)’dan şöyle demiştir: Rasûlullah (s) buyurdu ki: **“Bu İslâm dini, tamamen kolaylık dinidir. Hiçbir kimse yoktur ki bu din hususunda (amelerim eksiksiz olsun diye) kendisini zorlasında din ona galebe etmesin (ve ezilip büsbütün amelden kesilmesin). Öyle olunca ortalama gidin. Böyle yaparsanız size müjde olsun. (İbadetlerinizi) Sabah, akşam ve teheccüd vaktinde yapın.”**

Hadisin Tahrîci

Hadis, Abdusselâm b. Mutahhar→ Ömer b. Ali→Ma’n b. Muhammed el-Ğîfârî→ Said b. Ebî Saîd el-Makburî→ Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

Metinle alâkalı bu hadiste üzerinde durulması gereken konu, hadisteki kolaylıktan ne anlaşılması gerektiğidir. Bununla alâkalı olarak ise: ‘Bu hadis amel konusunda teşviki ve en iyisini yapacağım diye uğraşmaktan sakındırmayı düzenlemektedir. Allah yolunda yalnız elimizden kolaylıkla gelen amellerle sorumlu olduğumuz gibi, birbirimize teklif edeceğimiz işlerde de güç yetirilecek miktar ile

¹³⁰ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, VI, 1022.

¹³¹ Mehmet Efendi, 40.

¹³² Buhârî, İman, 29.

yetineceğiz. Peygamber (s)’in bu tembihten maksadı, nâfile ibadetleri îfâ için rahat zamanları seçmenin daha fazîletli olduğunu açıklamaktır. Ara sıra teheccüd namazı kılmaya da bir işaret vardır. Allah yolunun yolcusu olan tâat ehlinin diyar diyar gezenlere benzetilmesi de çok açıktır. Bilindiği üzere sıcak beldelerde gündüz yolculuğu pek rahatsız edici, bazen de helak edici olduğu için sabahın, akşamın, gecenin serin zamanlarında yürünmesi tavsiye edilmiştir şeklinde bir yorum biçimi ortaya konmuştur.¹³³

24. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Benim yüce Allah ile gizli bir vaktim vardır.”¹³⁴

Bu hadis, Peygamberimizin ‘Kelîmullah’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

وَحَدَّثَنَا حَاتِمٌ قَالَ: حَ يَحْيَى قَالَ: حَ يَحْيَى، قَالَ حَ ابْنُ فَضَيْلٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِيَّاكُمْ وَالْوَصَالَ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالُوا: فَإِنَّكَ تُوَاصِلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَسْتُمْ فِي ذَلِكَ مِثْلِي، إِنِّي أَبِيْتُ عِنْدَ رَبِّي يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي، فَتَكَلَّفُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا تَطِيقُونَ» قَالَ الشَّيْخُ الْإِمَامُ الرَّاهِدُ الرَّاهِدُ رَحِمَهُ اللَّهُ: الظُّلُومُ وَالْبَيْتُوتَةُ يُعْبِرَانِ عَنِ الزَّمَانِ كُلِّهِ وَيُخْبِرَانِ بِالِدَوَامِ، وَقَدْ أَخْبَرَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ عِنْدَ رَبِّهِ جَمِيعَ نَهَارِهِ وَكُلَّ لَيْلِهِ، فَكَانَ يَقُولُ: «أَنَا عِنْدَ رَبِّي أَبَدًا، وَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ لَا يَسْتَحْسِرُ وَلَا يَفْتُرُ»، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى {وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ} [الأنبياء: 20] وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْغَنِي فِيهِ غَيْرُهُ»¹³⁵

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle diyordu: Rasûlullah (s) şöyle dedi: “**Visâl orucundan sakının.**” **Bunu üç defa tekrar etti. Dediler ki: Sen visâl yapıyorsun Ya Rasûlallah. Siz benim gibi değilsiniz. Ben Rabbimin yanında gecelerim, O beni doyurur ve su içirir. Gücünüz yettiği kadar ibadet yapın. Şeyh İmâm Zâhid Rahimehullah şöyle dedi: Gecelemek zamanla îzah olunur. Bütün zamanımdan haberdardır, demektir. Sonra Peygamber (s) efendimiz bütün gece ve gündüz Rabbiyle olduğunu ifade buyurdu ve şöyle dedi: “Ben dâima Rabbimleyim. Kim**

¹³³ Babanzâde, Ahmet Nâim-Mîras, Kâmil, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi* ve *Şerhi*, I, 40-41.

¹³⁴ Mehmet Efendi, 43.

¹³⁵ Kelâbâzî, *Bahru'l-Fevâid*, 335; Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-Mefâtiḥ*, İman, I, 142, İstiğfar, 8, 160; Münâvi, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 4377; Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, II, 226, (2159).

onun yanında olursa üzülmez ve yorulmazlar. Allah Teâlâ şöyle buyurdu: “O’nun nezdindeki melekler O’na kulluk etmekten kibirlenmezler ve yorulmazlar. Gece ve gündüz ara vermeden O’nu tesbih ederler. (Enbiyâ, 20) Yine Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Benim Yüce Allah ile öyle bir vaktim vardır ki başkası ona güç yetiremez.”

Hadis, mana itibariyle aynı, fakat lafız itibariyle farklı iki şekilde aktarılmıştır. Bizim esas aldığımız rivâyetin sonunda ‘لا يسمعي فيه غيره’-orada başkası beni işitemez’ ifadesi yer almaktadır. Farklı rivâyette ise ‘لا يسمعي فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل’- bu vakitte yakın melekler ve gönderilen bir Peygamber buna güç yetiremez’ ifadesi yer almaktadır.

Hadisin Tahrîci

Hadis, Hâtim (Tahvîl)→Yahya (Tahvîl)→Yahya (Tahvîl)→İbn Fudayl→Umâra b. el-Kâ’kâ’→Ebî Zur’a→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

Bu hadisin الوصال وإياكم kısmı *Musned-i Ahmed*’de geçmektedir.¹³⁶ Ayrıca farklı bir sened ile *Sahîhayn*’da geçmektedir.¹³⁷

Hadisin son bölümü olan لي مع الله وقت لا يسمعي فيه غيره kısmı Kuşeyrî’nin risâlesinde geçmektedir.¹³⁸ Sehâvî, hadisin bu bölümü hakkında sûfiler bu hadisi çok zikretmektedirler tesbitinde bulunmuştur.¹³⁹

Münâvi, rivâyetin başında yer alan " روي " lafzının hadisin zayıflığına işaret ettiğini ifade etmiştir.¹⁴⁰

Netice olarak لي مع الله وقت لا يسمعي فيه غيره ifadesi, sûfilerin bir sözü olup hadis değildir.

¹³⁶ Ahmed İbn Hanbel, XII, 78, (7162).

¹³⁷ Buhârî, Savm, 44; Müslim, Sıyâm, 11.

¹³⁸ Kuşeyrî, *er-Risâletu’l-Kuşeyriyye*, I, 190.

¹³⁹ Sehâvî, *el-Makâsıdu’l-Hasene*, s. 565.

¹⁴⁰ Suyûtî, *el-Câmiu’s-Sağır*, I, 420.

25. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz Hz. Ali’ye (r.a.) şöyle buyurdu: Benim yanımda sen, Musa’nın yanında Hârûn derecesindesin. Şu fark var ki, Hârûn Peygamber idi. Benden sonra, Peygamber gelmeyecek.”¹⁴¹

Bu hadis, Peygamberimizin ‘Hâtemu’r-Rusûl’ (Peygamberlerin sonuncusu) ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عُذْرٌ، عَنْ شُعْبَةَ، ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَابْنُ بَشَّارٍ قَالَا: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ الْحَكَمِ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، قَالَ: خَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَخَلَّفَنِي فِي النَّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ؟ فَقَالَ: «أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى؟ غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي»¹⁴²

Sa’d b. Ebî Vakkâs (r.a.) şöyle dedi: **Rasûlullah (s) Ali’yi Medine’de yerine bırakarak Tebük’e sefere çıktı. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: “Beni çocukların ve kadınların yanında geride mi bırakıyorsun? Rasûlullah (s) ise şöyle dedi: “Benim yanımda, Hârûn’un Musâ’nın yanındaki konumunda olmandan razı değil misin? Ancak benden sonra Peygamber yoktur.**

Hadisin Tahrîci

Hadis, Ebûbekir b. Ebî Şeybe→Gunder→Şu’be (Tahvîl)→Muhammed b. Müsennâ ve İbn Beşşâr→Muhammed b. Ca’fer→Şu’be→Hakem→Musab b. Sa’d b. Ebî Vakkâs→Sa’d b. Ebî Vakkâs senediyle rivâyet edilmiştir.

26. HADİS

Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Şâni büyük Allah, yedi kat gökleri ve yedi kat yerleri yaratmadan elli bin sene evvel, olacak bütün işleri takdir edip hükme bağladı, levh-i mahfûza yazdı. Allah Teâla’nın yüce arşı da su üzerinde idi.¹⁴³

¹⁴¹ Mehmet Efendi, 43.

¹⁴² Müslîm, Fedâil, 44.

¹⁴³ Mehmet Efendi, 43.

Bu hadis de Peygamberimizin ‘Hâtemu’r-Rusûl’ (Peygamberlerin sonuncusu) ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْحٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي أَبُو هَانِيٍّ الْخَوْلَانِيُّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبَلِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: " كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلْقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ "،¹⁴⁴

Abdullah b. Amr b. Âs Rasûlullah (s)’in şöyle dediğini işitmiştir: **Şanı büyük Allah (c.c.) gökleri ve yeri yaratmadan elli bin sene evvel mahlukatlarının miktarlarını/kaderlerini belirledi. Allah Teâla’nın arşı da su üzerinde idi.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû’t-Tâhir Ahmed b. Amr b. Abdillâh b. Amr b. Serh → İbn Vehb → Ebû Hânî’ eI-Havlânî → Ebî Abdîrrahman el-Hubullî → Abdullah b. Amr b. Âs senediyle rivâyet edilmiştir.

27. HADİS

Abdullah b. Kays el-Eş’ârî (r.a.) Rasûlullah (s)’in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: **Ümmetim için, bana iki eman verildi; (Sen onların içinde olduğun süre; Allah onlara azab etmeyecektir.) Bir tanesi de şudur: (Onlar istiğfâr ettikleri sürece; Allah onlara azab etmeyecektir.) Öbür âleme göçtükten sonra, istiğfârı kıyâmete kadar bıraktım.**¹⁴⁵

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ عَبْدِ بْنِ يُوسُفَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ أَمَاتِينَ لِأُمَّتِي {وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبُهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ} [الأنفال: 33] فَإِذَا مَضَيْتُ تَرَكْتُ فِيهِمُ الْإِسْتِغْفَارَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ «هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ، وَإِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ يُضَعَّفُ فِي الْحَدِيثِ»¹⁴⁶

Bu hadis, Peygamberimizin ‘Müncî’ (kurtarıcı)’ ismini ve ümmetini küfürden kurtarıp kurtuluşa sevk ettiğini açıklamak için zikredilmiştir.

¹⁴⁴ Müslîm, Kader, 46; Tirmizî, Kader, 18.

¹⁴⁵ Mehmet Efendi, 45.

¹⁴⁶ Tirmizî, Tefsîr, 44.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Sufyân b. Vekî' → İbn Numeyr → İsmail b. İbrahim b. Muhâcir → Abbâd b. Yusuf → Ebû Burde b. Ebî Musa → Babasından senediyle rivâyet edilmiştir.

İsmail b. Muhâcir hadiste zayıf sayılan biridir. Tirmîzî bu hadisin *garip* olduğunu¹⁴⁷, Elbâni ise bu hadisin senedinin *zayıf* olduğunu bildirmiştir.¹⁴⁸

28. HADİS

“Allah Teâla, ümmetinin tevbelerini kabul edecektir. Tâ, ruhları boğazlarında gargara edinceye kadar.”¹⁴⁹

Bu hadis, Peygamberimizin ‘Nebiy’ut-Tevbe’ (Tevbe Peygamberi) ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَعَصَامُ بْنُ خَالِدٍ قَالَا حَدَّثَنَا ابْنُ ثَوْبَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مَحْضُولٍ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ
عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُعْرِغْ¹⁵⁰

İbn Ömer (r.a.) Rasûlullah (s)’in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: **Allah kulunun tövbesini, can boğaza gelinceye kadar kabul eder.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ali b. Ayyâş ve Isâm b. Hâlid → İbn Sevbân → Babasından → Mekhûl → Cubeyr b. Nufeyr → İbn Ömer senediyle rivâyet edilmiştir.

Tirmîzî, hadise *hasenu ’l-garîb*¹⁵¹ hükmünü vermiştir.¹⁵²

¹⁴⁷ Tirmizî, Tefsîr, 44.

¹⁴⁸ Elbâni, *Silsiletu ’l-Ehâdisu ’d-Daîfe*, IV, 186.

¹⁴⁹ Mehmet Efendi, 49.

¹⁵⁰ Tirmizî, Daavât, 98; İbn Mâce, Zühd, 30; Ahmed İbn Hanbel, X, 300, (6160).

¹⁵¹ “**Hasen-Garîb**; Bir râvinin tek başına rivâyet ettiği hasen hadis.” Aydınlı, 112.

¹⁵² Tirmizî, Daavât, 99.

Hüseyin Selim Esed, isnadın *sahîh* olduğunu söylemiştir.¹⁵³ Şuayb el-Arnâvut ise isnadın *hasen* olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁴

29. HADİS

“Allah Teâlâ, önce nurumu yarattı.”¹⁵⁵

Bu hadis, Peygamberimizin ‘Nur’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَخْبِرْنِي عَنْ أَوَّلِ شَيْءٍ خَلَقَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَبْلَ الْأَشْيَاءِ. قَالَ: يَا جَابِرُ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ خَلَقَ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ نُورَ نَبِيِّكَ مِنْ نُورِهِ، فَجَعَلَ ذَلِكَ النُّورَ يَدُورُ بِالقَدْرَةِ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى، وَلَمْ يَكُنْ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ لَوْحٌ وَلَا قَلَمٌ، وَلَا جَنَّةٌ وَلَا نَارٌ، وَلَا مَلَكٌ وَلَا سَمَاءٌ، وَلَا أَرْضٌ وَلَا شَمْسٌ وَلَا قَمَرٌ، وَلَا جَنِّيٌّ وَلَا إِنْسِيٌّ، فَلَمَّا أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَسَمَ ذَلِكَ النُّورَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ، فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْأَوَّلِ الْقَلَمَ، وَمِنَ الثَّانِيِ اللَّوْحَ، وَمِنَ الثَّلَاثِ الْعَرْشَ. ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ، فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْأَوَّلِ حَمَلَةَ الْعَرْشِ، وَمِنَ الثَّانِيِ الْكُرْسِيَّ، وَمِنَ الثَّلَاثِ بَاقِيَ الْمَلَائِكَةِ، ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ.¹⁵⁶

Rivâyet olduğuna göre Cabir b. Abdillâh (r.a.) şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Anam babam sana feda olsun, Allah'ın eşyalardan önce ilk yarattığı şeyi bana söyler misiniz, diye sordum. Şöyle buyurdu: "Ey Cabir! Allah Teâlâ eşyalardan önce senin peygamberinin nurunu kendi nurundan yarattı. O nur, Allah'ın kudretiyle onun dilediği yerlerde dolaşıp duruyor. O vakit daha hiçbir şey yoktu. Ne levh, ne kalem, ne cennet, ne ateş / cehennem vardı. Ne melek, ne gök ne yer ne güneş ne ay ne cin ve ne de insan vardı. Allah mahlûkları yaratmak istediği vakit, bu nuru dört parçaya ayırdı. Birinci parçasından kalemi, ikinci parçasından Levhi (Levh-i Mahfuz), üçüncü parçasından Arş'ı yarattı. Dördüncü parçayı ayrıca dört parçaya böldü: Birinci parçadan Hamele-i Arş'ı (Arşın taşıyıcılarını), ikinci parçadan Kürsî'yi, üçüncü parçadan diğer melekleri yarattı. Dördüncü kısmı tekrar dört parçaya böldü: Birinci parçadan gökleri, ikinci parçadan yerleri, üçüncü parçadan cennet ve cehennemi yarattı. Sonra dördüncü parçayı yine dörde böldü: Birinci parçadan müminlerin basîret nurunu / îman

¹⁵³ Ebû Ya'la, *el-Musned*, X, 81, (5717).

¹⁵⁴ Ahmed İbn Hanbel, X, 300, (6160).

¹⁵⁵ Mehmet Efendi, 53.

¹⁵⁶ Leknevî, *el-Âsâru'l-Merfûa fi'l-Ahbâri'l-Mevdûa*, 42.

şuûrunu, ikinci parçadan –mârifetullah'tan ibâret olan- kalplerinin nurunu, üçüncü parçadan tevhitte ibâret olan ünsiyet nurunu (Lâ ilâhe illallah Muhammedur-Rasûlullah nurunu), dördüncü parçadan geri kalan yaratılmışları yarattı."

Hadisin Tahrîci

Leknevî bu hadisin kıssacılar arasında meşhur olduğunu ama bu hadisin sâbit olmadığını işaret etmiştir.¹⁵⁷

Konuyla ilgili bir başka rivâyet de şöyledir: "Cenâb-ı Hak, insanlığın babası Hz. Âdem'i yaratmıştı. Allah kendisine Ebû Muhammed künyesini ilham etmişti. Âdem bunun hikmetini sorunca da Allah: Başını kaldır Arşa bak, dedi. O da başını kaldırıp bakınca Arşın sütunlarında Muhammed'in nurunu gördü. Ya Rabbi, bu nur nedir? diye sordu. Allah cevap olarak şöyle buyurdu: Bu senin zürriyetinden bir peygamberin nûrudur ki, onun ismi göklerde Ahmed ve yerlerde Muhammed'dir. Eğer, o olmasaydı, seni yaratmazdım!"¹⁵⁸

Rivâyeti nakleden Hâkim bunun *sahîh* olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁹ Ancak Zehebî bu rivâyetin *mevzû* olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁰

30. HADİS

Şöyle rivâyet edildi: Rasûlullah (s) efendimiz Cebrâil'e sordu: Sen yaratılalı kaç yıl oldu? Cebrâil şöyle dedi: Hesabını bilmem Yâ Rasûlallah. Ancak şu kadarını bilirim: Yetmiş bin senede bir kere, arşın perdeleri arkasından büyük bir nur zuhûr eder. Ben yaratılalı beri, on iki bin kere; o nurun zuhurunu ve batışını gördüm. Rasûlullah efendimiz (s) sordu: O nur, neyin nurudur; bilir misin? Cebrâil: Bilmem, deyince; Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: O, ruhlar âleminde benim rûhumun nurudur.¹⁶¹

Bu hadis de Peygamberimizin 'Nur' ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

¹⁵⁷ Leknevî, s. 42.

¹⁵⁸ Kastallânî, *el-Mevâhibu'l-Ledunniyye*, Kahire, I, 48.

¹⁵⁹ Hâkim, *Mustedrek*, II, 671.

¹⁶⁰ Zehebî, *Siyeru Â'lâmi'n-Nubelâ*, II, 156.

¹⁶¹ Mehmet Efendi, 56.

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَقَالَ يَا جِبْرِيلُ كَمْ عَمَّرْتَ مِنَ السِّنِينَ؟ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَسْتُ أَعْلَمُ، غَيْرَ أَنَّ فِي الْجَبَابِ الرَّابِعِ نَجْمًا يَطْلُعُ فِي كُلِّ سَبْعِينَ أَلْفَ سَنَةٍ مَرَّةً، رَأَيْتَهُ اثْنِينَ وَسَبْعِينَ أَلْفَ مَرَّةٍ فَقَالَ: «يَا جِبْرِيلُ وَعِزَّةَ رَبِّي جَلَّ جَلَالُهُ أَنَا ذَلِكَ الْكَوْكَبُ»¹⁶²

Rasûlullah (s) efendimiz Cebrâil'e sordu: Ey Cebrâil, sen yaratılalı kaç yıl oldu? (Cebrâil şöyle dedi): Yâ Rasûlullah, ben bilmiyorum. Dördüncü hicâpta yetmiş bin senede bir kere de çıkan bir yıldız vardır. Ben onu yetmiş bin kere gördüm. Rasûlullah (s) dedi ki: Yâ Cibrîl, Allah'ın izzetine yemin olsun ki, bu yıldız benim.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis kaynaklar arasında sadece *es-Sîretu'l-Halebiyye* adlı eserde zikredilmektedir.

31. HADİS

“Vatan sevgisi îmandandır.”¹⁶³

حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ¹⁶⁴

Bu rivâyet, ‘cennetin sâlih kimseler için asıl vatan olduğu’ konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

Rivâyet, Aliyyu'l-Kârî'nin *el-Esrâru'l-Merfûa* adlı eserinde geçmektedir. O, Zerkeşî'nin: “rivâyete vâkıf olamadım”, Safevî'nin: “rivâyet sâbit değildir” ve Sehâvî'nin: “rivâyete vâkıf olamadım; fakat manası *sahih*'tir” şeklindeki görüşlerine yer vererek, bu rivâyetin öncekilere ait sözlerden olduğunun söylendiğini de belirtmiştir. Ancak, Sehâvî'nin “manası sahîhtir” sözünü kabul etmemiş ve şöyle demiştir: “manası sahîhtir” sözü gariptir! Çünkü iman ile vatan sevgisi arasında bir

¹⁶² Halebî, *es-Sîretu'l-Halebiyye*, I, 47.

¹⁶³ Mehmet Efendi, 58.

¹⁶⁴ Sehâvî, *el-Makâsıdu'l-Hasene*, 297; Aclûnî, I, 398; Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûa*, I, 189.

bağlantı yoktur.” Bunun yanı sıra o, rivâyette yer alan vatan sevgisinin sadece mü'minlere özgü bir durum olması halinde kabul edilebileceğini; fakat bunun gayrimüslimler için asla bir iman belirtisi olamayacağını belirtmiştir. Ayrıca hadiste geçen “vatan” ifadesi ile “Cennet”, “Mekke” veya “Allah’a dönüş”ün kast edilmiş olabileceğini de söylemiştir.¹⁶⁵ *el-Esrâru'l-Merfûa* adlı eseri tahkik eden Muhammed Lutfi es-Sabbâğ ise şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “ Bu hadis sahih değildir, uydurmadır. Günümüz şartları ve olayları içerisinde hadis diye sunulan bu ifadenin metnine bakacak olursak bunun uydurma ve bâtil olduğuna dair asla bir şüpheye ve kuşkuya yer olmadığını görebiliriz. Çağımızda İslam düşmanları, bu rivâyeti, dini tamamen toplumdaki soyutlamak ve kendilerince bir toplum oluşturmak amacıyla ileri sürmektedirler.”¹⁶⁶

Sonuç olarak “Vatan sevgisi imandandır” rivâyetinin Hz. Peygamber’e ait bir ifade olmadığı, yani *mevzû* bir rivâyet olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu, vatan sevgisinin yanlış olduğu gibi bir sonuç ifade etmez. Kişinin vatanını sevmesi yanlış değildir, bunda hiçbir sakınca yoktur. Burada esas olarak anlatılmak istenen, bu rivâyetin Hz. Peygamber’e ait bir hadis olmadığı ve vatan sevgisinin bir îman göstergesi olmadığıdır.

32. HADİS

“Her kim, bu kelimeleri okursa: ‘Hiçbir İlâh yoktur, ancak sen varsın; Subhansın. Rabbim, hata işledim ve nefsimi zulmettim. Sen merhametlilerin en merhametlisin’ Yüce hak onun günahlarını bağışlar. İsterse onun günahları, deniz dalgaları ve çöl kumları kadar olsun.”¹⁶⁷

Bu rivâyet, Hz. Âdem (a.s.)’in işlediği hata sonucunda tövbe etmesi ve bu tövbeyi yaparken okuduğu duânın fazileti açısından zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

¹⁶⁵ Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûa*, 189-191, (164).

¹⁶⁶ Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûa*, I, 189-191, (164).

¹⁶⁷ Mehmet Efendi, 59.

33. HADİS

“Ben, iki kurbanın oğluyum.”¹⁶⁸

Bu hadis, Peygamber efendimizin dedesi Abdulmuttalip’in adanmış olduğu Kurban adağı konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَطَّةَ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ الْجَهْمِ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَرَجِ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ الْوَاقِدِيُّ، ثنا أَبُو سُلَيْمَانَ دَاوُدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَطَّارُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُنَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «إِنَّ الصَّخْرَةَ الَّتِي فِي أَصْلِ ثَبِيرِ النَّبِيِّ دَبِحَ عَلَيْهَا إِبْرَاهِيمُ إِسْحَاقَ هَبِطَ عَلَيْهِ كَبِشٌ أَغْبَرَ لَهُ نُوحًا مِنْ ثَبِيرٍ قَدْ نَوَّحَهُ» فَذَكَرَ حَدِيثًا طَوِيلًا. قَالَ الْوَاقِدِيُّ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الْأَوْسِيُّ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا رَأَى إِبْرَاهِيمُ فِي الْمَنَامِ أَنْ يَذْبَحَ إِسْحَاقَ أَخَذَ بِيَدِهِ، فَذَكَرَهُ بِطُولِهِ. قَالَ الْحَاكِمُ: وَقَدْ ذَكَرَهُ الْوَاقِدِيُّ بِأَسَانِيدِهِ وَهَذَا الْقَوْلُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ وَعُمَيْرِ بْنِ قَتَادَةَ اللَّيْثِيِّ وَعُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ وَأَبِي بِنِ كَعْبٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَقَدْ كُنْتُ أَرَى مَشَائِخَ الْحَدِيثِ قَبْلَنَا وَفِي سَائِرِ الْمُدُنِ الَّتِي طَلَبْنَا الْحَدِيثَ فِيهِ وَهُمْ لَا يَخْتَلِفُونَ أَنَّ الذَّبِيحَ إِسْمَاعِيلُ وَقَاعِدَتُهُمْ فِيهِ قَوْلُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنَا ابْنُ الذَّبِيحِينَ» إِذْ لَا خِلَافَ أَنَّهُ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلِ وَأَنَّ الذَّبِيحَ الْآخَرَ أَبُوهُ الْأَدْنَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ¹⁶⁹

İbn Abbâs şöyle dedi: İbrahim’in İshâk’ı kurban ettiği ve sebîr (bir mekân ismi) yerinde bulunan büyük kayaya bir koç indirildi ve etrafı toz kapladı, dedi ve uzunca hadisi nakletti. Vâkîdî dedi ki: Bize Muhammed b. Amr el-Uveysî, Ebû Zübeyr’in babasından o da Câbir’den şöyle dedi: İbrahim rüyasında İshâk’ı kurban ettiğini görünce İshâk’ı elinden tuttu ve ona hadisin tamamını anlattı. Hâkim dedi ki: Vâkîdî bu sözü senetleriyle nakletti: Ebû Hureyre→Abdullah b. Selâm→ Umeyr b. Katâde el-Leysî→Osman b. Affân→Ubey b. Ka’b→Abdullah b. Mes’ud→Abdullah b. Ömer→Abdullah b. Amr. Allah en iyi bilendir. Ben görüyorum ki, bizden önceki hadis şeyhleri ve diğer şehirlerde bizim hadis talep ettiğimiz hocalar, kurban edilen kişinin İsmâil olduğunda ihtilâf etmemişlerdir. Onların delili, Peygamber (s)’in şu sözüdür: “Ben, iki kurbanın

¹⁶⁸ Mehmet Efendi, 68.

¹⁶⁹ Hâkim, II, 559, (4048).

oğluyum.” Çünkü onun İsmail’in evladı/neslinden olduğunda fikir ayrılığı yoktur. Diğer kurban da babası Abdulmuttalip’in oğlu Abdullah’tır.”

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Abdillâh b. Batta→Hasan b. el-Cehm→el-Hüseyin b. el-Ferec→Muhammed b. Ömer el-Vâkîdî→Ebû Suleyman Dâvud b. Abdîrrahman el-Attâr→Abdullah b. Osman b. Huseyn→Saîd b. Cubeyr→İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadise aslı yoktur hükmü vermiştir.¹⁷⁰ İbn Kesir ise bu hadisin oldukça *garîb* olduğunu söylemektedir.¹⁷¹

34. HADİS

“Bana Allah Teâlâ edep öğretti; edebimi çok güzel eyledi.”¹⁷²

Bu hadis, Peygamber efendimiz’in yetim olarak dünyaya gelmesindeki hikmet îzâh edilirken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي

“Beni (dili güzel kullanma hususunda) Rabbim eğitti ve eğitimimi güzel yaptı.”¹⁷³

Hadisin Tahrîci

İbn Sem’ânî *Edebu’l-İmlâ* ve İbnu’l-Cevzî *İlel* adlı eserinde bu hadisi tahrîc etmişler ve hadisin *sahîh* olmadığını ifade etmişlerdir.¹⁷⁴ Sehâvî¹⁷⁵ Aclûnî¹⁷⁶ ve Elbânî¹⁷⁷ de bu hadisin *zayıf* olduğunu söylemişlerdir.

¹⁷⁰ Elbânî, *Daifu’l-Câmi’-s-Sağîr ve Ziyâdâtuh*, s. 500.

¹⁷¹ İbn Kesir, *Tefsîru Kur’ani’l-Azîm*, VII, 35.

¹⁷² Mehmet Efendi, 72.

¹⁷³ Suyûtî, *el-Câmi’-s-Sağîr*, II, 88, (959); Hadisin tercümesi için ayrıca bkz. Uysal, Muhuttin, *Bursevî’nin Hadisçiliği Ferahu’r-Rûh Örneği*, 142.

¹⁷⁴ Sem’ânî, *Edebu’l-İmlâ ve’l-İstimplâ*, I, 1.

¹⁷⁵ Sehâvî, *el-Makâsıdu’l-Hasene*, 39, 45.

¹⁷⁶ Aclûnî, I, 72, 164.

¹⁷⁷ Elbânî, *Daifu’l-Câmi’-s-Sağîr ve Ziyâdâtuh*, 36.

35. HADİS

“Ben insanlara lânet etmek için Peygamber gönderilmedim. Hakka irşad ve islâhları için rahmet olarak Peygamber gönderildim.”¹⁷⁸

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Afûvv’ (çok çok affeden) ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ ، وَابْنُ أَبِي عُمَرَ ، قَالَا : حَدَّثَنَا مَرْوَانُ يَغْنِيَانِ الْفَرَارِيُّ ، عَنْ يَزِيدَ ، وَهُوَ ابْنُ كَيْسَانَ ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، ادْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ قَالَ : إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لِعَانًا ، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً¹⁷⁹

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle rivâyet etmiştir: **Rasûlullah (s)'e: "Ey Allah'ın Rasûlü! Müşriklere bedduâ et, onları lânetle!" denilmiştir. Şu cevabı verdi: "Ben rahmet olarak gönderildim, lânetleyici olarak değil!"**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Abbâd ve İbn Ebî Ömer→Mervân el-Fezârî→Yezîd b. Keysan→Ebî Hâzım→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

36. HADİS

“Bir kimse, öfkesini icraya kâdir iken, kendisini tutup öfkesini yutarsa, Yüce Hak onu kıyâmet günü halkın önünde dâvet edip şöyle buyurur: Sen, kulumun cürmünü affettin. Ben de sana bir hûri kızı ihsân ettim. Git, hûrilerden hangisini istersen al.”¹⁸⁰

Bu hadis, ‘affetmek-bağışlamak’ konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

¹⁷⁸ Mehmet Efendi, 81.

¹⁷⁹ Müslîm, Birr, 87.

¹⁸⁰ Mehmet Efendi, 81.

حَدَّثَنَا ابْنُ السَّرْحِ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ عَنْ سَعِيدٍ - يَعْنِي ابْنَ أَبِي أَيُّوبَ - عَنْ أَبِي مَرْحُومٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْفِذَهُ دَعَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رُغُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُخَيَّرَهُ اللَّهُ مِنَ الْحُورِ مَا شَاءَ¹⁸¹

Muâz b. Enes (r.a.) Rasûlullah (s)'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: **Bir kimse, öfkesini icraya kâdir iken, kendisini tutup öfkesini yutarsa, Yüce Hak onu kıyâmet günü halkın önünde dâvet eder: Hûrilerden hangisini istersen al, denir.**¹⁸²

Hadisin Tahrîci

Hadis, İbnu's-Serh → İbn Vehb → Saîd İbn Ebî Eyyûb → Ebû Merhûm → Sehl b. Muâz → Babasından senediyle rivâyet edilmiştir.

Rivâyet zincirinde yer alan Sehl b. Muâz, Yahya b. Maîn ve Zehebî tarafından rivâyetleri *zayıf* olarak değerlendirilmiştir. Ebû Hâtim ise *Kitabu's-Sikât* adlı eserinde zikretmiştir.¹⁸³

Elbâni bu hadise *hasen* hükmünü vermiştir.¹⁸⁴

37. HADİS

Ebû Saîd el- Hudrî (r.a)'dan: **Ailesi fakirlikten dolayı şikayet ettiler. O da bir şey istemek için Peygamber (s)'e gitti. Peygamber (s) minberde idi ve şöyle diyordu: “Ey insanlar! Bir şey istemekten kaçın. Kim iffetli olursa Allah onu iffetlendirir. Kim de istemekten uzak durursa Allah onu zengin kılar. Muhammed'in nefsi elinde olana yemin olsun ki, eğer istemekten yüz çevirirseniz sabırdan daha geniş bir rızık yoktur. (İsterseniz de) bulduğum herşeyi size veririm.**¹⁸⁵

أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ وَرْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبَرِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ أَهْلَهُ شَكَّوْا إِلَيْهِ الْحَاجَةَ، فَخَرَجَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَسْأَلَهُ لَهُمْ شَيْئًا، فَوَافَقَهُ عَلَى الْمُنْبَرِ، وَهُوَ يَقُولُ: «أَيُّهَا النَّاسُ، قَدْ أَنْ لَكُمْ أَنْ تَسْتَعْنُوا عَنِ الْمَسْأَلَةِ، فَإِنَّهُ مَنْ يَسْتَعْفِفْ

¹⁸¹ Ebû Davud, Edeb, 3; İbn Mâce, Zühd, 18.

¹⁸² Mehmet Efendi, 81.

¹⁸³ Mizzî, 2621.

¹⁸⁴ Elbânî, Sahîhu'l-Câmi's-Sağîr ve Ziyâdâtu, II, 1111.

¹⁸⁵ Mehmet Efendi, 82.

يُعْفُهُ اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَعْنِ يَغْفِرِ اللَّهُ، وَالَّذِي نَفْسٌ مُحَمَدٍ بِيَدِهِ مَا رَزَقَ عَبْدٌ شَيْئًا أَوْ سَعَ مِنَ الصَّبْرِ، وَلَنْ أَبَيْتُمْ إِلَّا أَنْ تَسْأَلُونِي لِأَعْطَيْتُكُمْ مَا وَجَدْتُ» 186

Bu hadis, affedici olan kimsenin kabir azâbından muâf tutulması konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İsmail b. Dâvud b. Verdân → İsa b. Hammâd → Leys → İbn Aclân → Saîd el-Makburî → Ebû Saîd el-Hudrî senediyle rivâyet edilmiştir.

Şuayb el-Arnâvut bu hadisin *hasen* olduğunu söylemiştir.¹⁸⁷

38. HADİS

“Peygamberimiz bir hadîs-i şerifinde şöyle anlattı: Ben yerde ve semâda emin'im.”¹⁸⁸

Bu rivâyet, Peygamber efendimizin ‘Emîn’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَطْلُبُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَقِّ فَأَعْلَظَ لَهُ، فَقَالَ: فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى يَهُودِيٍّ لِتَسْلِيْفِ مِنْهُ، فَأَبَى أَنْ يُسَلِّفَهُ إِلَّا بِرَهْنٍ فَبِعَتْ إِلَيْهِ بِدِرْعِهِ، وَقَالَ: وَاللَّهِ إِنِّي لَأَمِينٌ فِي الْأَرْضِ، أَمِينٌ فِي السَّمَاءِ¹⁸⁹

Zeyd b. Eslem'e rivâyetiyle: **Bir adam Rasûlullah (s)'den borcunu talep ediyordu. Ona sert davrandı. Rasûlullah (s) bir yahûdi kişiden borç almak için onu çağırdı. Bir rehin almak şartıyla verebileceğini söyledi. Rasûlullah (s) ona bir zırhını gönderdi. Rasûlullah (s) şöyle dedi: Allah'a yemin olsun ki ben yerde ve semâda eminim.**

¹⁸⁶ İbn Hibbân, VII, 192, (3399); Beyhâki, *Delâil*, VI, 291-292.

¹⁸⁷ İbn Hibbân, VIII, 192.

¹⁸⁸ Mehmet Efendi, 84.

¹⁸⁹ Abdurrazzâk, *Musannef*, VIII, 10.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet *Musannef* adlı eserde geçmektedir. Sıhhati ile ilgili bir değerlendirme bulunamamıştır.

39. HADİS

“Ben tevbe Peygamberiyim; ben ihsân olunan rahmetim.”¹⁹⁰

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Rahmet’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَمِّي لَنَا نَفْسَهُ أَسْمَاءً فَقَالَ «أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَحْمَدُ وَالْمَقْفِيُّ وَالْحَاشِرُ وَنَبِيُّ التَّوْبَةِ وَنَبِيُّ الرَّحْمَةِ»¹⁹¹

Ebû Mûsa el-Eş’ârî (r.a.) şöyle demiştir: **Rasûlullah (s) bize kendi isimlerini zikrediyordu. Ben Muhammed'im, Ahmed'im, (peygamberlerin ardından gelen) el-Mukaffî'yim (insanların arkamda toplandığı) el-Hâşir'im, Tevbe Peygamberi'yim, Rahmet Peygamberi'yim.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İshak b. İbrahim el-Hanzalî→Cerîr→el-A’miş→Amr b. Murre→Ebû Ubeyde→Ebû Mûsa el-Eş’ârî senediyle rivâyet edilmiştir.

40. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: Allah beni bir rahmet hediyesi peygamber olarak gönderdi. Bir cemaati yükseltmek, bir cemaati de alçaltmak için gönderildim.”

Bu rivâyet, Peygamber efendimizin ‘Hediyetullâh’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

¹⁹⁰ Mehmet Efendi, 87.

¹⁹¹ Müslîm, Fedâil, 126.

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعْلَمُ أَيُّ رَحْمَةٍ مُهْدَاةٌ،
بُعِثْتُ بِرَفْعِ قَوْمٍ وَوَضْعِ آخَرِينَ¹⁹²

Sufyân b. Uyeyne senediyle Rasûlullah (s) şöyle dedi: **Sen biliyorsun ki Allah beni bir rahmet hediyesi olarak gönderdi. Bir cemaati yükseltmek için gönderildim, diğer cemaati de alçaltmak için gönderildim.**

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet *Târîhu'l-Medîne* adlı eserde geçmektedir. Hadisin sıhhati ile ilgili bir değerlendirme bulunamamıştır.

41. HADİS

Yüce Allah, bir kulunu sevdiği zaman, onu seçer. Şayet o kul, gelen mihnete râzı olursa onu zâtı için ıstıfâ eder (özü için saf temiz kılar).¹⁹³

Bu rivâyet, Peygamber efendimizin ‘Müctebâ’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو غَانِمٍ سَهْلُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْفَقِيهَ الْوَاسِطِي، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ، ثنا إِسْحَاقُ بْنُ وَهْبٍ، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا اقْتَنَاهُ لِنَفْسِهِ، وَلَمْ يَشْغَلْهُ بَرُوجَةٌ وَلَا وَايٌ»¹⁹⁴

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) Rasûlullah (s) efendimizin şöyle buyurduğunu nakletti: **Allah bir kulu sevdiği vakitte onu kendisine hizmet etmesi için seçer. Onu kadınla ve evlâd ile meşgul ettirmez.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Ğânim→Sehl b. İsmâil el-Vâsîtî→Abdulah b. el-Hasan→İshâk b. Vehb→Abdumelik b. Yezîd→Ebû Avâne→A'meş→Ebû Vâil→Abdullah b. Mes'ûd senediyle rivâyet edilmiştir.

¹⁹² Ömer b. Şebbe, *Târîhu'l-Medîne*, II, 638.

¹⁹³ Mehmet Efendi, 92.

¹⁹⁴ Ebû Nuaym, I, 25; Muttakî, XI, 100.

Bu hadisi, İbnu'l-Cevzî ve Suyûtî de tahrîc etmiş ve bu haberin mevzû olduğunu söylemişlerdir.¹⁹⁵

42. HADİS

İbn Ömer (r.a.)'dan rivâyetle Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurdu: **Allah Teâla yaratmak istediği zaman, (yarattığı mahlukât arasından) Arab'ı seçti. Sonra Arap'tan da Kureyşi seçti. Sonra Kureyş'ten de Benî Hâşim'i seçti. Sonra Benî Hâşim'den de beni seçti. (Böylece), Ben hayırlıdan hayırlıya seçilmiş oldum.**¹⁹⁶

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَهْرَجَانِيُّ، ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُعَاوِيَةَ، ثَنَا أَبُو سُفْيَانَ زِيَادُ بْنُ سَهْلٍ الْخَارِثِيُّ، ثَنَا عُمَارَةُ بْنُ مِهْرَانَ الْمَعُولِيُّ، ثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ اخْتَارَ الْعَرَبَ ثُمَّ اخْتَارَ مِنَ الْعَرَبِ قُرَيْشًا ثُمَّ اخْتَارَ مِنْ قُرَيْشِ بَنِي هَاشِمٍ ثُمَّ اخْتَارَنِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ فَأَنَا خَيْرَةٌ مِنْ خَيْرَةٍ»¹⁹⁷

Bu rivâyet, Peygamber efendimizin ‘Muhtâr’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Muhammed el-Hasan b. Muhammed el-Mihracânî→Abdulaziz b. Muâviye→Ebû Sufyan Ziyâd b. Sehl el-Hârîsî→Umâre b. Mihrân el-Mi'velî→Amr b. Dînar→Sâlim b. Abdillâh→İbn Ömer senediyle rivâyet edilmiştir.

Hadis diğer şâhitleriyle beraber *hasen li-ğayrih*¹⁹⁸ derecesine ulaşmaktadır.¹⁹⁹

43. HADİS

“Lâ İlâhe İllallah kelime-i tevhidi benim hisarımdır. Yani: Kalemdir. Benim hisarıma giren azâbımdan emîn olur.”²⁰⁰

¹⁹⁵ İbnu'l-Cevzî, *Mevduât*, II, 278; Suyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, II, 152.

¹⁹⁶ Mehmet Efendi, 94.

¹⁹⁷ Hâkim, IV, 97, (6996).

¹⁹⁸ “**Hasen li-Ğayrih**: Aslında zayıf olan ancak zayıflık sebebi muhtelif yollarla giderilen, böylece başka rivâyetlerin desteğiyle hasen derecesine yükselen hadis.” Aydınlı, 112.

¹⁹⁹ İbnu'l-Mulakkîn, *el-Bedru'l-Munîr fi't-Tahrîci'l-Ehâdîsi ve'l-Â'sâri'l-Vâkia fi'ş-Şerhi'l-Kebîr*, VII, 583.

²⁰⁰ Mehmet Efendi, 97.

Bu rivâyet de Peygamber efendimizin ‘Muhtâr’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ الْإِمَامُ، إِمَامُ مَسْجِدِ عَبْدِ اللَّهِ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ غِيَاثٍ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَا، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنِي أَبِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنِي أَبِي مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنِي أَبِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنِي أَبِي الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَهُ مِنْ عَدَائِي " 201

Ali b. Ebî Talip (r.a.) Rasûlullah (s)’in Allah Teâlâ şöyle buyuruyor dediğini rivâyet etti: **Kelime-i Tevhîd benim hisârımdır (kalemdir). Benim hisârıma giren azâbımdan emîn olur.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Fazl → Hüseyin b. Ğiyâs → Ahmed b. Ali → Ali b. Musa er-Rızâ → Ebû Musa b. Ca’fer → Ebû Ca’fer b. Muhammed → Ebû Muhammed b. Ali → Ali b. el-Hüseyin → Ebu’l-Hüseyin b. Ali → Ali b. Ebî Talip senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadise *zayıf* hükmünü vermiştir.²⁰²

44. HADİS

“Ben Allah için en muttaki olanıyım.”²⁰³

Bu rivâyet, Peygamber efendimizin ‘İmâmu’l-Muttakîn’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمٍ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ أَخْبَرَنَا حُمَيْدُ بْنُ أَبِي حُمَيْدٍ الطَّوِيلُ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ جَاءَ ثَلَاثَةٌ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَانَتْهُمْ تَقَالُوهَا فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَا أَنَا فَإِنِّي أَصَلِّي اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أَفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَرُلُ

²⁰¹ Kudâî, *Musnedu’s-Şihâb*, II, 324; İbn Asâkir, *Târih-u Dimeşk*, VII, 115; Deylemî, *Firdevsu’l-Ahbâr*, V, 251; Suyûtî, *el-Camiu’s-Sağir*, 3694.

²⁰² Elbânî, *Silsiletu’l-Ehâdîsi’d-Daîfe*, IX, 37.

²⁰³ Mehmet Efendi, 98.

النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتَقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأُفِطِرُ وَأُصَلِّي وَأُرْفِدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَن سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي²⁰⁴

Enes b. Mâlik (r.a.) Rasûlullah (s) efendimizin şöyle buyurduğunu nakletti: Peygamber (s)'in ashâbından üç kişi Nebî (s)'in zevcelerinin evlerine O'nun ibadetini sormak için geldiler. Bunlara bildirilince sanki O'nun ibadetini az gördüler. Allah O'nun geçmiş ve gelecek günahlarını affetmiş iken bizim durumumuz nedir? Neticede bunlardan biri: Gecenin tamamını namaz kılarak geçireceğim; diğeri: Devamlı oruç tutacağım; öteki: Ben kadınlardan uzak durarak evlenmeyeceğim, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s) Allah'a hamd ü senâ ederek: "Bazı kimselere ne oluyor ki, şöyle şöyle demişler. Dikkat edin! Vallâhi sizin Allah'dan en ziyâde korkan ve sakınanınız benim. Lâkin ben hem oruç tutarım, hem tutmam. Hem namaz kılar, hem uyurum. Kadınlarla da evlenirim. Şimdi kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir buyurmuştur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Saîd b. Ebî Meryem→Muhammed b. Câfer→Humeyd b. Ebî Humeyd et-Tavîl→Enes b. Mâlik senediyle rivâyet edilmiştir.

45. HADİS

"Sizin bu arkadaşınız Halîlu'r-Rahmân'dır."²⁰⁵

Bu hadis, Peygamber efendimizin 'Halil'ur-Rahman' ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وَوَكَيْعٌ ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ كُلُّهُمُ عَنِ الْأَعْمَشِ ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَشْجِيُّ - وَاللَّفْظُ لَهُمَا - قَالَ حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَرْثَةَ عَنْ أَبِي الْأَخْوَصِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى كُلِّ خَلٍّ مِنْ خَلِّهِ وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا إِنَّ صَاحِبَكُمْ خَلِيلُ اللَّهِ²⁰⁶

²⁰⁴ Buharî, Nikâh, 1; Müslîm, Nikâh, 5.

²⁰⁵ Mehmet Efendi, 99.

²⁰⁶ Müslîm, Fedâilu's-Sahâbe, 1.

Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan, Rasûlullah (s) şöyle dedi: **Dikkat edin, ben her dostun dostluğundan uzak duruyorum. Ben bir dost edinecek olsaydım mutlaka Ebû Bekr'i dost edinirdim. Muhakkak arkadaşınız (Muhammed Mustafa) Halîlullah'dır (Allah'ın dostudur).**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebûbekir b. Ebî Şeybe→Ebû Muâviye→Vekî' (Tahvîl)→İshâk b. İbrahim→Cerîr (Tahvîl)→İbn Ebî Ömer→Sufyan→A'meş (Tahvîl)→Muhammed b. Abdullah b. Numeyr ve Ebû Saîd el-Eşec→Vekî'→A'meş→Abdullah b. Murre→Ebu'l-Ahvas→Abdullah b. Mes'ud senediyle rivâyet edilmiştir.

46. HADİS

“Her kim iki çenesi arasındaki dilini, hayırdan başka söz etmemek için korur, sahip olursa; iki bacağı arasındakini, haramdan koruyacağına tekeffül ederse, ben o kimsenin doğru cennete gireceğine kefilim.”²⁰⁷

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Kefil’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَلِيٍّ سَمِعَ أَبَا حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ²⁰⁸

Sehl b. Sa'd (r.a.)'dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Kim bana, iki çenesi ve iki bacak arasındaki organına sahip olacağına dair söz verirse, ben de ona cennet için söz veririm.”**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Ebî Bekr el-Mukaddemî→ Ömer b. Ali→ Ebû Hâzım→ Sehl b. Sa'd senediyle rivâyet edilmiştir.

²⁰⁷ Mehmet Efendi, 102.

²⁰⁸ Buhârî, Rikâk, 23.

47. HADİS

“Her kim, anlatılacak işte bana söz verirse, ben de onun doğru cennete gireceğine kefilim. O iş şudur: Allah’tan başka hiç kimseden bir şey istemememek.”

209

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Kefil’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ، حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ -وكان ثوبان مولى رسول الله- قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- مَنْ تَكْفَّلَ لِي أَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا وَاتَّكَفَّلَ لَهُ بِالْجَنَّةِ. فَقَالَ ثَوْبَانُ أَنَا. فَكَانَ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا²¹⁰

Sevbân (r.a.)’dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Kim bana insanlardan bir şey istemeyeceğine garanti verirse, ben de ona Cennet’i garanti ederim buyurdu. Sevbân; Ben de garanti ederim dedi. Gerçekten hiç kimseden bir şey istemezdi.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ubeydullah b. Muaz → Ebî (Muaz b. Muaz el- Ğanzerî) → Şu’be → Âsım → Ebi’l-Âliye → Sevbân senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadise *sahîh* hükmünü vermiştir.²¹¹

48. HADİS

Rasûlullah (s) efendimiz şöyle anlattı: Ben, Âdem su ile çamur arasında iken peygamberdim.²¹²

كُنْتُ نَبِيًّا وَأَدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ²¹³

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Mukaddem’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

²⁰⁹ Mehmet Efendi, 102.

²¹⁰ Ebû Dâvud, Zekât, 28; Ahmed İbn Hanbel, XXXVI, 57, (22374).

²¹¹ Elbânî, *Sahîhu’l-Câmi’i’s-Sağîr ve Ziyâdâtuh*, II, 1123.

²¹² Mehmet Efendi, 106.

²¹³ Aclûnî, II, 273.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

İmâm Suyûtî (v. 911/1505) bu rivâyetin aslının olmadığını bildirmiştir.²¹⁴ Sehâvî (v. 902/1497) böyle bir rivâyetin lafzına vâkîf olamadım şeklinde bir açıklamada bulunmuş, Zerkeşî (v. 794/1392) ise bu lafzın aslının olmadığını söylemiştir.²¹⁵

Elbânî bu haberin *mevzû* olduğunu söylemiştir.²¹⁶

49. HADİS

“Yüce Hak, cennet-i âliyatta her ne yarattı ise onun bir benzerini dünyada yarattı.”²¹⁷

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Miftâhu’l-Cennet’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

50. HADİS

“Cennette tahtlar vardır; onların yüksekliği beşer yüz yıllık yoldur. Sahibi onun üzerine çıkmayı murâd ettiği zaman eğilir, sahibini üzerine alır ve sonra kalkar.”²¹⁸

Bu hadis de Peygamber efendimizin ‘Miftâhu’l-Cennet’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

²¹⁴ Zurkânî, *el-Mevâhibu’l-Ledunniye Şerh-i*, I, 33.

²¹⁵ Mubârekpûrî, *Tuhfetu’l-Ahvezî*, X, 3609.

²¹⁶ Elbânî, *Silsiletu’l-Ehâdîsi’d-Daîfe*, I, 473.

²¹⁷ Mehmet Efendi, 109.

²¹⁸ Mehmet Efendi, 110.

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا رَشْدِيُّ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْخَارِثِ، عَنْ دَرَّاجِ أَبِي السَّمْحِ، عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ: {وَفُرْشِ مَرْفُوعَةٍ} قَالَ: ارْتِفَاعُهَا لَكَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ مَسِيرَةَ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ.²¹⁹

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)’dan Rasûlullah (s) bu âyet hakkında şöyle dedi: (Yüksek Tahtlar) Nefsim elinde olan Allah’a yemin olsun ki onun yüksekliği yeryüzü ile gök arasındaki mesafe gibidir. Onun mesâfesi beşyüz senedir.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Kureyb→Rışdîn b. Sa’d→Amr b. el-Hâris→Derrâc Ebu’s-Semh→Ebu’l-Heysen→Ebû Saîd el-Hudrî senediyle rivâyet edilmiştir.

Tirmizî bu hadisin *garîb* olduğunu söylemiştir.²²⁰ Elbânî ise *zayıf* olduğunu söylemiştir.²²¹

51. HADİS

“Şâni büyük Allah, ümmetinden yetmiş bin kişiyi hesapsız ve azapsız cennete koyacaktır.”²²²

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Sâhibu’ş-Şefaât’ (Şefaât Sahibi) ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ حُصَيْنَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ كُنْتُ قَاعِدًا عِنْدَ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ هُمُ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْقُونَ وَلَا يَنْطِيرُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ²²³

İbn Abbâs (r.a.)’dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: Ümmetinden yetmiş bin kişi (Mahşer’de) hesaba çekilmeden cennete girecektir! buyurdular. Kendisine: Ey Allah’ın Rasûlü! Bunlar kimlerdir? diye suâl edildi. Onlar, rukyeye

²¹⁹ Tirmizî, Sıfatu’l-Cennet, 36.

²²⁰ Tirmizî, Sıfatu’l-Cennet, 36.

²²¹ Elbânî, *et-Tâlikâtu’l-Hisân alâ Sahîhi İbn Hibbân*, X, 396.

²²² Mehmet Efendi, 113.

²²³ Buhârî, Tıb, 17; Müslîm, İmân, 1.

başvurmayanlar, uğursuzluğa inanmayanlar (uğursuzluk görmeyenler) ve Rabblerine tevekkül edenlerdir! buyurdu.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İshâk→ Ravh b. Ubâde→Şu'be→Huseyn b. Abdirrahmân→Saîd b. Cubeyr→İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

52. HADİS

“Hesapsız ve azapsız olarak, kendilerine cennet ihsân olunan yetmiş binin her birine yetmiş bin kul, sırf Allah Teâlâ'nın fazlı ve keremi ile bağışlanır, cennete konur.”²²⁴

Bu hadis de Peygamber efendimizin ‘Sâhibu’ş-Şefaât’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ الْأَلْهَانِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَمَامَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلَاثُ حَتِّيَّاتٍ مِنْ حَتِّيَّاتِهِ»²²⁵

Ebû Umâme (r.a.) Rasûlullah (s)’den şöyle işititiğini rivâyet etti: Rasûlullah (s) şöyle diyordu: **Rabbim bana, ümmetinden yetmiş bin kişiyi hesap ve azâp görmeden Cennet’e koyacağını va’d etti. Aynı zamanda her bin kişiyle birlikte yetmiş bin kişi ve Rabbimin avucuyla üç avuç dolusu kişinin daha Cennet’e gireceğini va’d etti.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Hasan b. Arafe→İsmâil b. Ayyâş→Muhammed b. Ziyâd el-Elhânî→Ebâ Umâme senediyle rivâyet edilmiştir.

Tirmizî bu hadise *hasenu’l-garîb*²²⁶ Elbânî ise *sahîh* hükmünü vermiştir.²²⁷

²²⁴ Mehmet Efendi, 113.

²²⁵ Tirmizî, Kıyâmet, 35; İbn Mâce, Zühd, 37.

²²⁶ Tirmizî, Kıyâmet, 35.

²²⁷ Elbânî, *Sahîhu’t-Terğîb ve’t-Terhîb*, III, 438.

53. HADİS

Mâlik b. Sa'saa (r.a.)'dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: Ben Kâbe'nin Hatîm kısmında yatıyordum. Uyku ile uyanıklık arasında bir kişi, şöyle şuradan şuraya kadar (göğsümü) yardı. (Bu sözünü söylerken boğaz çukurundan kıl biten yere kadar olan kısmı gösteriyordu.) Kalbimi çıkardı. Sonra bana, içerisi îman ve hikmetle dolu, altından bir kab getirildi. Kalbim (çıkarılıp su ve Zemzem ile) yıkandı. Sonra içerisi îman ve hikmetle doldurulup tekrar yerine kondu.²²⁸

Bu hadis, Peygamber efendimizin 'Sâhibu'l-Mîrac' ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، لَعَلَّهُ قَالَ: عَنْ مَالِكِ بْنِ صَعَصَعَةَ، رَجُلٍ مِنْ قَوْمِهِ قَالَ: قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "بَيْنَا أَنَا عِنْدَ الْبَيْتِ بَيْنَ النَّائِمِ وَالْيَقْظَانِ، إِذْ سَمِعْتُ قَائِلًا يَقُولُ: أَحَدُ الثَّلَاثَةِ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ، فَأَتَيْتُ فَاَنْطَلِقَ بِي، فَأَتَيْتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ فِيهَا مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ، فَشَرِحَ صَدْرِي إِلَى كَذَا وَكَذَا - قَالَ قَتَادَةُ: فَقُلْتُ لِلَّذِي مَعِيَ مَا يَعْنِي قَالَ: إِلَى أَسْفَلِ بَطْنِهِ - فَاسْتُخْرِجَ قَلْبِي، فَغُسِلَ بِمَاءِ زَمْزَمَ، ثُمَّ أُعِيدَ مَكَانَهُ، ثُمَّ حُشِيَ إِيمَانًا وَحِكْمَةً²²⁹

Mâlik b. Sa'saa (r.a.)'dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Ben uyku ile uyanıklık arasında Kâbe'nin yanında iken bir kişinin şöyle dediğini duydum: O üç kişiden birisi Rasûlullah (s)'dir. İki adamın arasında altından bir kab getirildi, içinde zemzem suyu vardı. Göğsüm şuradan şuraya kadar yarıldı. (Katâde dedi ki: Yanımdaki kişiye dedim ki: Bu ne demek? Karnın en dibine kadar olan kısımdır dedi). Kalbim çıkarıldı ve o zemzem suyu ile yıkandı. Sonra yerine konuldu. Sonra îman ve hikmet ile dolduruldu.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Musennâ → İbn Ebî Adî → Saîd → Katâde → Enes b. Mâlik → Mâlik b. Sa'saa senediyle rivâyet edilmiştir.

²²⁸ Mehmet Efendi, 120.

²²⁹ Buhârî, Bed'ül-Halk, 6; Müslîm, İman, 74.

54. HADİS

“Enes b. Mâlik (r.a.)’ dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: Beyaz horoz benim dürüst dostumdur. Cebrâil’in dahî arkadaşı ve dostudur. Düşmanım şeytanın da düşmanıdır. Beslendiği evin sahibini ve çoluk çocuğunu, civârında bulunan dokuz evin hane halkını korur.”²³⁰

Bu hadis de Peygamber efendimizin ‘Sâhibu’l-Mîrac’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حدثنا عبد الرحيم بن واقد ثنا عمرو بن جميع ثنا يحيى بن سعيد عن محمد بن إبراهيم التيمي عن عائشة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : **الدِّيكُ الأَبْيَضُ صَدِيقِي وَصَدِيقُ صَدِيقِي وَعَدُوُّ عَدُوِّي** ²³¹

Hz. Âişe (r.anh.) Rasûlullah (s)’in şöyle buyurduğunu nakletti: **Beyaz horoz benim dostumdur. Benim dostumun (Cebrâil’in) dostudur ve düşmanımın (şeytanın) düşmanıdır.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Abdurrahim b. Vâkid → Amr b. Cumey’ → Yahya b. Saîd → Muhammed b. İbrahim et-Teymî → Hz. Âişe senediyle rivâyet edilmiştir.

İbnu’l-Cevzî bu haberin *mevzû* olduğunu zikretmiştir.²³² Sehâvî ise, bu hadisin senedinde ve hadis metninde, zayıflık ve şüphe gerektiren durumlar olduğunu ifade etmiştir.²³³ Şevkânî bu hadisin *zayıf* olduğuna hükmetmiş olup, Aliyyu’l-Kârî,²³⁴ ve Elbânî de bu haberin *mevzû* olduğunu söylemiştir.²³⁵

55. HADİS

Allahu Teâlâ üç sesi sever: Kur’an-ı Kerîm’i okuyanın sesini sever ve râzı olur, Horoz sesini sever ve râzı olur, Seher vaktinde istiğfar edenin sesini sever.²³⁶

²³⁰ Mehmet Efendi, 133.

²³¹ Suyûtî, *el-Câmiu’s-Sağîr*, I, 408, (4292); Muttakî, XII, 333, (35275).

²³² İbnu’l-Cevzî, *el-Mevduât*, III, 4-6.

²³³ Sehâvî, *el-Makâsıdu’l-Hasene*, 353.

²³⁴ Aliyyu’l-Kârî, *el-Esrâru’l-Merfûa*, 206.

²³⁵ Elbânî, *Silsiletu’l-Ehâdîsi’d-Daîfe*, VIII, 112.

²³⁶ Mehmet Efendi, 134.

Bu hadis de Peygamber efendimizin ‘Sâhibu’l-Mîrac’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

ثَلَاثَةٌ أَصْوَاتٌ يُجِبُّهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ صَوْتُ الدِّيكِ وَصَوْتُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَصَوْتُ الْمَسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ²³⁷

Allah Teâlâ üç sesi sever: Horozun sesini, Kur’an-ı Kerîm’i okuyanın sesini, seher vaktinde istiğfar edenin sesini.²³⁸

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, *Firdevsu’l-Ahbâr*’da rivâyet edilmiştir. Elbânî bu haberin *mevzû* olduğunu söylemiştir.²³⁹

56. HADİS

“Bir rivâyette şöyle anlatıldı: Her kim, Subhâne Rabbiye’l-A’lâ (Pek Yüce Rabbim tüm noksan sıfatlardan münezzehtir) tesbihini okumaya devam ederse, o kimse öldüğü zaman, Mikâil kendisine rahmet meleği ile hediye gönderir. Her kimin kabrine rahmet meleği gelir, o kimse kabir azâbından emîn olur.”²⁴⁰

Bu hadis de Peygamber efendimizin ‘Sâhibu’l-Mîrac’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

57. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz Benî Sa’d kabilesinden sûtannesî Halime’nin yanında iken mübârek sîneleri yarıldı, mübârek sırtlarına nübüvvet mührü vuruldu.”

241

²³⁷ Deylemî, *Firdevsu’l-Ahbâr*, II, 101.

²³⁸ Mehmet Efendi, 134.

²³⁹ Elbânî, *Silsiletu’l-Ehâdîsi’d-Daîfe*, XIII, 715.

²⁴⁰ Mehmet Efendi, 145.

²⁴¹ Mehmet Efendi, 167.

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Sâhibu’l-Hâtem’ ismi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حدثنا حيوة، ويزيد بن عبد ربه، قالاً: حدثنا بقر بن سعد، عن خالد بن معدان، عن ابن عمرو السلمي، عن عتبة بن عبد السلمي، أنه حدثهم: أن رجلاً سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم كيف كان بدء أمرك فذكر القصة في ارتضاعه في بني سعد وفيه أن الملكين لما شقا صدره قال أحدهما للآخر خطه فخاطه وختم عليه بخاتم النبوة²⁴²

Rasûlullah (s) efendimize Peygamberliğin nasıl başladı diye soruldu. Rasûlullah (s) Benî Sa’d kabilesinden emzirme hikâyesini anlattı. Bu hikâyede iki melek onun göğsünü yardığı zaman birisi diğerine dikiş yap dedi ve o da dikiş yaptı. Ondan sonra sırtlarına nübüvvet mührü vuruldu.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis Hayve→Yezîd b. Abdi Rabbih→Bakıyye→Bahîr b. Sa’d→Hâlid b. Ma’den→İbn Amr es-Sulemî→Utbe b. Abd es-Sulemî senediyle rivâyet edilmiştir.

Şuayb el-Arnâvut bu hadisin *zayıf* olduğunu söylemiştir.²⁴³

58. HADİS

“Her kim Allah Teâlâ’nın cehennemden azadlı (atîk) kulunu görmek isterse, görmeyi severse, -Hz. Ebûbekir’i (r.a.) işaret ederek- buna baksın.”²⁴⁴

Bu hadis, Hz. Ebû Bekir (r.a.)’ın ‘Atîk’ (âzad eden) lâkabını alma sebebi açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ الْقَاضِي، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوْحِ الْمَدَائِنِيِّ، ثنا شَبَابَةُ، ثنا صَالِحُ بْنُ مُوسَى الطَّلْحِيُّ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ طَلْحَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى عَتِيقٍ مِنَ النَّارِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ، وَإِنَّ اسْمَهُ الَّذِي سَمَّاهُ أَهْلُهُ: لَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَثْمَانَ بْنِ عَامِرِ بْنِ عَمْرِو حَيْثُ وُلِدَ فَغَلَبَ عَلَيْهِ اسْمُ عَتِيقٍ"²⁴⁵

²⁴² Ahmed İbn Hanbel, XXIX, 195, (17648).

²⁴³ Ahmed İbn Hanbel, XXIX, 196, (17648).

²⁴⁴ İzmitî, 181.

²⁴⁵ Hâkim, III, 64.

Hiz. Âişe (r.anh.) dedi ki: **Ben Rasûlullah'ın evinde idim. O ve ashâb-ı avluda idi. Aramızda bir örtü vardı. Birden Hiz. Ebûbekir çıkageldi. Rasûlullah (s) buyurdu ki: "Kimi ateşten âzat olmuş birine bakmak sevindirirse Hiz. Ebû Bekir'i işaret ederek buna baksın dedi.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ahmed b. Kâmil el-Kâdi → Abdullah b. Revh el-Medâini → Ŗebâbe → Sâlih b. Musa et-Talhî → Muâviye b. İŝhak → Âişe binti Talha → Hiz. Âişe senediyle rivâyet edilmiştir.

Zehebî, Hâkim'in bu hadise *sahîh* hükmü vermesine karşı çıkararak reddetmiŝtir ve hadisin senesinde bulunan Sâlih adlı râvinin *zayıf* olduğunu söylemiştir. Hatta bu senedin muzlim(karanlık) olduğunu ifade etmiştir.²⁴⁶

59. HADİS

Bir rivâyette şöyle anlatıldı: İsa (a.s.) yere inecek, kırk yıl kalıp evlenecek, çocukları olacak ve vefât edecek. Vefât ettikten sonra, Rasûlullah (s) efendimizin yanına defnolunur.²⁴⁷

Bu hadis, Peygamberimizin kabrinin yanına, kimlerin defnedildiği açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

عن عبد الله بن عمرو قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ينزل عيسى بن مريم إلى الأرض فيتزوج ويولد له ويمكث خمسا وأربعين سنة ثم يموت فيدفن معي في قبري فاقوم أنا وعيسى بن مريم في قبر واحد بين أبي بكر وعمر²⁴⁸

Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Hiz. İsa yere inecek, evlenip çocukları olacak. Yerde kırkbeŝ sene kalacak. Ondan sonra ölüp benim kabrimin yanına defnolunacak. Kıyâmet günü Ebûbekir ve Ömer arasında ben ve İsa ile haŝredileceđiz.**

²⁴⁶ Hâkim, III, 64.

²⁴⁷ Mehmet Efendi, 184.

²⁴⁸ İbnu'l-Cevzî, *el-İlelu'l-Mutenâhiye fi'l-Ehâdisi'l-Vâhiye*, II, 433.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İbnu'l-Cevzî de geçmekte olup, hadisin sâbit olamayacağını ifade etmiştir.²⁴⁹

Elbânî bu haberin *mevzû* olduğunu söylemiştir.²⁵⁰

60. HADİS

“Bir rivâyette Rasûlullah (s)’in şöyle buyurduğu rivâyet edildi: Allah Teâlâ, Rasûlü’ne ancak âhirette dahi beraber olacağı kadını zevce eyledi.”²⁵¹

Bu hadis Peygamber efendimizin zevceleri (eşleri) anlatılırken zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tebpit edilememiştir.

61. HADİS

“Hz. Âişe’nin nikâhı Rasûlullah (s)’e kıyıldığı zaman, altı yaşındaydı. Rasûlullah (s) efendimiz, Medinei Münevvere’de dokuz yaşında iken gerdek eyledi.

Bu hadis, Peygamber efendimizin Hz. Âişe ile nikâhının kıyılması olayı anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، وَاللَّفْظُ لَهُ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ هُوَ ابْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، وَبَنَى بِي وَأَنَا بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ»²⁵²

Hz. Âişe (r.anh)’dan rivâyet edildiğine göre o şöyle demiş: **Peygamber (s) beni altı yaşında iken nikâh etti. Dokuz yaşında iken de zifâfa girdi.**²⁵³

²⁴⁹ İbnu'l-Cevzî, II, 433.

²⁵⁰ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe*, XIV, 141.

²⁵¹ Mehmet Efendi, 195.

²⁵² Buhari, Nikâh, 38-39-40; Müslim, Nikâh, 70.

²⁵³ Mehmet Efendi, 206.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Yahyâ b. Yahyâ→Ebû Muâviye→Hişâm b. Urve (Tahvîl)→İbn Numeyr→Abde b. Suleyman→Hişâm→ Babasından (Hişâm b. Urve)→Hz. Âişe senediyle rivâyet edilmiştir.

62. HADİS

“Dininizin yarısını Âişe’den öğrenin.”²⁵⁴

Bu hadis, ‘Hz. Âişe’ annemizin fazîleti ve ilimdeki derinliği konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

خُذُوا شَطْرَ دِينِكُمْ عَنِ الْحُمَيْرَاءِ²⁵⁵

Dininizin yarısını Humeyrâ’dan (Âişe’den) alın (öğrenin).

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet senedsiz bir şekilde aktarılmıştır.²⁵⁶

Mizzî, içinde ‘Ey Humeyrâ’ ifadesi geçen her hadis uydurmadır. Sadece Nesâî’nin rivâyet ettiği bir hadis müstesnadır,²⁵⁷ demiştir.

63. HADİS

“Ben ebedî âleme göç ettikten sonra, içinizden ilk önce bana gelip kavuşacak olan, eli uzun olanımızdır.”²⁵⁸

Bu hadis, ‘Zeyneb binti Cahş’ annemizin sadaka ve ihsân konusundaki cömertliği îzah edilirken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

²⁵⁴ Mehmet Efendi, 207.

²⁵⁵ İbn Kayyim, *el-Menâr’ul-Munîf*, 60; İbnu’l-Esîr, *Nihâye*, I, 438; Zerkeşî, *İcâbe*, s. 58; Sehâvî, *el-Makâsıdu’l-Hasene*, 198; Aclûnî, I, 449.

²⁵⁶ Aclûnî, I, 374; İbn Kayyim, s. 60; İbnu’l-Esîr, *Nihâye*, I, 438; Zerkeşî, *İcâbe*, s. 58; Sehâvî, *el-Makâsıdu’l-Hasene*, 321.

²⁵⁷ Mizzî, II, 370.

²⁵⁸ Mehmet Efendi, 209.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ أَبُو أَحْمَدَ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى السَّيِّدَانِيُّ، أَخْبَرَنَا طَلْحَةُ بْنُ يَحْيَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ طَلْحَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَسْرَعُنَّ لِحَاقًا بِي أَطْوَلُنَّ يَدًا» قَالَتْ: فَكُنَّ يَنْتَاطِلْنَ أَيُّهُنَّ أَطْوَلُ يَدًا، قَالَتْ: فَكَانَتْ أَطْوَلَنَا يَدًا زَيْنَبُ، لِأَنَّهَا كَانَتْ تَعْمَلُ بِيَدِهَا وَتَصَدَّقُ²⁵⁹

Hiz. Âişe (r.anh.)’dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Ben ebedî âleme göç ettikten sonra, içinizden ilk önce bana gelip kavuşacak olan, eli uzun olanınızdır. Hiz. Âişe dedi ki: Artık kadınlar hangisinin kolu en uzun olduğunu ölçüyorlardı. Kolu en uzun olanımız da Zeyneb idi. Çünkü Zeyneb el işleri yaparak çalışır, sadaka verirdi.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Mahmud b. Ğaylân Ebû Ahmed → Fadl b. Mûsa es-Sinânî → Talha b. Yahya b. Talha → Âişe binti Talha → Hiz. Âişe senediyle rivâyet edilmiştir.

64. HADİS

“Hayber gazâsında Hayber kalesi fetholunduğu zaman, Rasûlullah (s) efendimize Safiye bnt. Huyey’in güzelliği cemâli anlatıldı. Gelin olduğu kocası da öldürülmüştü. Onun bu durumu Rasûlullah (s) efendimize haber verildi. Bunun üzerine, Rasûlullah (s) efendimiz kendisini buldurdu, nikâhladı. Revha Nam mevkiine geldikleri zaman, gâzilere ziyâfet verdi. Ve orada Safiye ile gerdeğe girdi.”²⁶⁰

Bu hadis, Peygamberimizin ‘Safiye binti Huyey’ annemizle nikâhı konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ أَخْبَرَنِي حُمَيْدٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ أَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ خَيْبَرَ وَالْمَدِينَةِ ثَلَاثَ لَيَالٍ يُبْنَى عَلَيْهِ بِصَفِيَّةَ فَدَعَوْتُ الْمُسْلِمِينَ إِلَى وَلِيمَتِهِ وَمَا كَانَ فِيهَا مِنْ خُبْزٍ وَلَا لَحْمٍ وَمَا كَانَ فِيهَا إِلَّا أَنْ أَمَرَ بِلَالًا بِالْأَنْطَاعِ فَبَسِطَتْ فَأَلْقَى عَلَيْهَا التَّمْرَ وَالْأَقِطَ وَالسَّمْنَ فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ إِحْدَى أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُهُ قَالُوا إِنَّ حَجَبَهَا فَهِيَ إِحْدَى أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَإِنْ لَمْ يَحْجُبْهَا فَهِيَ مِمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ فَلَمَّا ارْتَحَلَ وَطَأَ لَهَا خَلْفَهُ وَمَدَّ الْحِجَابَ²⁶¹

²⁵⁹ Müslîm, Fedâilu’s-Sahâbe, 101.

²⁶⁰ Mehmet Efendi, 211.

²⁶¹ Buharî, Meğazî, 38.

Enes b. Mâlik (r.a.)’dan şöyle rivâyet olunmuştur: **Rasûlullah (s) Hayber ile Medîne arasında bir yerde üç gün konakladı. Bu müddet zarfında Safiyye ile izdivâcı gerçekleşti. Ben de Müslümanları düğün yemeğine dâvet ettim. Bu yemekte ekmek ve et yoktu. Yalnız, Rasûlullah (s) Bilal’e sofraya sermesini emretmişti. Sofra serildiğinde üstüne hurma, katık (süzme peynir), bir de tereyağı konulmuştu. (Yemek esnasında) Müslümanlar aralarında: Safiyye mü’minlerin analarından birisi (hür bir kadın) midir, yoksa Rasûlullah’ın Mülk-i Yemîni (bir câriye) midir? dediler. Bir kısım Müslümanlar da, eğer Rasûlullah (s) Safiyye’yi örterse, o, Ümmehât-ı Mü’minînin birisidir. Eğer örtmezse, Safiyye Rasûlullah’ın mülk-i yemîn cariyesidir görüşünde bulundular. Rasûlullah (s) geç etmeye karar verince bineğinin arkasına Safiyye için bir taht kurdu. Ön tarafına da perde çekti.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Saîd b. Ebî Meryem→Muhammed b. Ca’fer b. Ebî Kesîr→Humejd→Enes senediyle rivâyet edilmiştir.

65. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimizden şöyle bir rivâyet geldi: Nimeti herşeye şâmil kendisinden başka ilâh olmayan Yüce Allah, on sekiz bin âlem yarattı. Bu sizin dünyanızın tümü, o on sekiz bin âlemden ancak biridir.”²⁶²

Bu hadis, ‘âlem’ kelimesi anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْمَصَاحِفِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْبَرَاءِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمُنْعِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ وَهْبٍ، رَجَمَهُ اللَّهُ تَعَالَى: إِنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ثَمَانِيَةَ عَشَرَ أَلْفَ عَالَمٍ، الدُّنْيَا مِنْهَا عَالَمٌ وَاحِدٌ، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، خَلَقَ فِي الْأَرْضِ أَلْفَ أُمَّةٍ، سِوَى الْإِنْسِ وَالْجِنِّ، وَالشَّيَاطِينِ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ، أَرْبَعِمِائَةٍ فِي الْبَيْرِ، وَسِتُّمِائَةٍ فِي الْبَحْرِ²⁶³

Allah Teâlâ’nın on sekiz bin âlemi vardır. Bu dünya bunlardan bir âlemdir. Allah Teâlâ yerde, ye’cûc ve me’cûc ve şeytanlar, cin ve ins hariç denizde altıyüzü, karada dörtyüzü olmak üzere bin ümmet yarattı.

²⁶² Mehmet Efendi, 215.

²⁶³ İsfahânî, *Kitâbu'l-Azame*, IV, 1434.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Ali el-Mesâhifi→İbnu'l-Berâ→Abdu'l-Mun'im→Babasından→Vehb senediyle rivâyet edilmiştir.

Bu hadis, senedine göre *merfû*²⁶⁴ olmayıp, Vehb b. Munebbih'in sözüdür. *Maktû'*²⁶⁵ bir hadistir.

Vehb b. Munebbih İsrâiliyyat rivâyet etmekle meşhur olan bir râvidir.²⁶⁶

On sekiz bin âlemle ilgili sahih bir rivâyet yoktur. Basmelenin “ba” harfi dışında 18 tane harfi olduğundan ötürü, varlıkların da 18 bin âlem olduğu şeklinde bir yorum geliştirilmiştir. Nitekim İbn Kesir tefsirinde, bazı âlimlerin “18 bin” âlem dediklerine yer verdikten sonra, bu tür yorumların *garîb* olduğunu, güvenilir bir delile dayanması gereğine vurgu yapılmıştır.²⁶⁷

66. HADİS

“Saîd olan, anasının karnında iken saîddir; şakî olan anasının karnında iken şakidir.”²⁶⁸

Bu hadis, ‘saîd ve şakî’ kelimeleri şerh edilirken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو مُسْلِمٍ قَالَ: نا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: نا رِبِيعَةُ بْنُ كَلْبُومِ بْنِ جَبْرِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنِ أَبِي الطُّفَيْلِ عَامِرِ بْنِ وَائِلَةَ قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ يَخْطُبُنَا بِالْكُوفَةِ، فَيَقُولُ: الشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ، وَالسَّعِيدُ مَنْ سَعِدَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ، فَقَالَ حُدَيْفَةُ بْنُ أُسَيْدٍ، رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَجَبًا مِنْ أَمْرِ هَذَا، يَقُولُ: السَّعِيدُ مَنْ سَعِدَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ، وَالشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: يَا حُدَيْفَةُ، وَمَا يُعْجَبُكَ مِنْ هَذَا؟ ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُحَدِّثُكَ بِالشِّفَاءِ مِنْ ذَلِكَ؟ ثُمَّ رَفَعَ الْحَدِيثَ، فَقَالَ: «إِنَّ مَلَكًا مُوَكَّلًا بِالرَّحِمِ، إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَخْلُقَ شَيْئًا بِإِذْنِ اللَّهِ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ أَجَلُهُ، فَيَقْضِي رَبُّكَ وَيَكْتُبُ الْمَلِكُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبِّ رِزْقُهُ، فَيَقْضِي رَبُّكَ وَيَكْتُبُ الْمَلِكُ، ثُمَّ يَقُولُ: شَقِيٌّ أَمْ سَعِيدٌ؟ فَيَقْضِي رَبُّكَ وَيَكْتُبُ الْمَلِكُ، فَيَكُونُ كَذَلِكَ، مَا زَادَ وَمَا نَقَصَ»²⁶⁹

²⁶⁴ “**Merfû**”: Senedi nasıl olursa olsun, Hz. Peygamber (s)’e açıkça veya hükmen nisbet edilen hadis.” Aydınlı, 175.

²⁶⁵ “**Maktû**”: İslâm tarihinde ikinci nesil olan tâbiünden veya sonraki nesillerden birine ait olduğu söylenen söz ve iş, bu söz ve iş ile ilgili haber/hadis.” Aydınlı, 170.

²⁶⁶ Özağşar, Mehmet Emin, “*Vehb b. Munebbih*”, DİA, XLII, 608-610.

²⁶⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru İbn Kesîr*, I, 132.

²⁶⁸ Mehmet Efendi, 221.

²⁶⁹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, III, 107.

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) Kûfe'de hutbe (Cuma hutbesi) îrad ederken dedi ki: Şakî olan annesinin karnında iken şakî olandır. Saîd olan kişi ise annesinin karnında iken saîd olandır. Rasûlullah'ın ashabından olan Huzeyfe b. Useyd dedi ki: Abdullah b. Mes'ud'un durumu ne ilginçtir ki o şöyle diyordu: Şakî olan annesinin karnında iken şakî olandır. Saîd olan kişi ise annesinin karnında saîd olandır. Abdullah dedi ki: Yâ Huzeyfe, bu durum seni neden şaşırıyor. Sana bu konuda şifâ veren (sağlıklı bilgiler veren) bir hadis-i rivâyet edelim mi? Rasûlullah (s)'e izâfe ederek bir hadis rivâyet etti: Dedi ki: Allah Teâlâ birşeyi yaratmak istediği zaman, rahim ile görevlendirilen bir melek şöyle diyor: Yâ Rab, onun ömrü ne kadar? Allah Teâlâ onun ne kadar yaşayacağını belirtiyor. Bunu melek yazıyor. Yâ Rab, onun rızkı ne kadar? Allah Teâlâ onun rızkını belirtiyor ve melek yazıyor. Yâ Rab, saîd mi şakî mi olacak diyor? Allah Teâlâ bunu da belirtiyor ve Allah'ın belirttiği gibi oluyor, ne artıyor ne de azalıyor.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Müslim → Muslim b. İbrahim → Rebîa b. Gulsum b. Cebr → Ebû (Gulsum b. Ca'fer) → Ebu't-Tufeyl Âmir b. Vâsile → Abdullah b. Mes'ud senediyle rivâyet edilmiştir.

Hadisin metni hikâye kısmı olmaksızın Buhârî'de geçmektedir.²⁷⁰

67. HADİS

“Ben halkın tümüne Rasûl olarak gönderildim.”²⁷¹

Bu hadis, ‘Peygamberimizin risâletinin cümle âlemleri kapsadığını’ îzah etmek için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانَ قَالَ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ النَّضْرِ قَالَ أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ قَالَ أَخْبَرَنَا سَيَّارٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ صُهَيْبٍ الْفَقِيرُ قَالَ أَخْبَرَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي نَصْرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ مَسْجِدًا وَطَهُورًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتُهُ الصَّلَاةُ

²⁷⁰ Buhârî, Bed'ul-Halk, 59.

²⁷¹ Mehmet Efendi, 232.

فَلْيُصَلِّ وَأُحِلَّتْ لِي الْمَغَامِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً²⁷²

Câbir b. Abdillâh (r.a.)’dan Rasûlullah (s) şöyle dedi: **Bana, benden evvelki Peygamberlere verilmeyen şu beş şey verilmiştir: Bir aylık mesâfeden düşmanlarımın kalbine korku vermekle bana yardım edildi, bana yeryüzü namazgâh ve temizleyici kılındı. Onun için ümmetimden namaz vakti gelip çatmış her kim olursa olsun, hemen orada namazını kılıversin. Savaşta alınan ganîmetler de bana helâl kılındı. Hâlbuki benden evvel kimseye helâl kılınmamıştı. Bana şefaât verildi. Bir de benden evvelki peygamberler sadece kendi kavmine gönderilmişken, ben bütün insanlara gönderildim.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Sinân → Huşeym (Tahvîl) → Saîd b. Nasr → Huşeym → Seyyâr → Yezîd b. Suheyb el-Fakîr → Câbir b. Abdillâh senediyle rivâyet edilmiştir.

68. HADİS

İbn Abbâs (r.a.)’dan Rasûlullah (s) şöyle buyurmuştur: **Bir kimse, ‘Cezalallahu anha Muhammeden Ma Huve Ehluhu’ diye okusa yetmiş meleği bin gün (o kimse için bu kelâmı karşılığında verilen sevabı) yazmakla yorar.**²⁷³

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ رَشْدِينَ قَالَ: نَا هَانِيُّ بْنُ الْمُتَوَكِّلِ قَالَ: نَا مُعَاوِيَةَ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عِكْرَمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَالَ: جَزَى اللَّهُ عَنَّا مُحَمَّدًا بِمَا هُوَ أَهْلُهُ، أَتَعَبَ سَبْعِينَ كَاتِبًا أَلْفَ صَبَاحٍ»²⁷⁴

Bu hadis, Rasûlullah’a salavât getirmenin önemi ile ilgili zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

²⁷² Buhârî, Salât, 56; Müslîm, Mesâcid, 3.

²⁷³ Mehmet Efendi, 241.

²⁷⁴ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, I, 82.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ahmed b. Reşîdî → Hânî' b. Mutevekkil → Muâviye b. Sâlih → Ca'fer b. Muhammed → İkrime → İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

Sened zincirinde yer alan Hânî' b. Mutevekkil'in teferrud²⁷⁵ etmesi sebebiyle bu hadise *garîb* hükmü verilmiştir.²⁷⁶ Elbânî ise bu hadise *zayıf* hükmü vermiştir.²⁷⁷

69. HADİS

“Kıyâmet günü ben, ümmetimin çokluğu ile iftihâr eder övünürüm.”²⁷⁸

Bu hadis, ‘firka’ kelimesi şerh edilirken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ أَخْبَرَنَا مُسْتَلِمُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أُخْتِ مَنْصُورِ بْنِ زَادَانَ عَنْ مَنْصُورٍ - يَعْنِي ابْنَ زَادَانَ - عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ إِنِّي أَصَبْتُ امْرَأَةً دَاتٍ حَسَبٍ وَجَمَالٍ وَإِنَّهَا لَا تَلِدُ أَفَاتَرُوجَهَا قَالَ لَا. ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ فَنَهَاهُ ثُمَّ أَتَاهُ الثَّلَاثَةَ فَقَالَ « تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأُمَّمِ »²⁷⁹

Ma'kıl b. Yesâr (r.a.)'dan rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir: **Rasûlullah (s)'e bir kimse geldi. Ve ben soylu ve güzel bir kadın buldum. Fakat o çocuk doğurmuyor. Onunla evleneyim mi? dedi. Rasûlullah (s): “Hayır” buyurdu. Rasûlullah (s)'e ikinci defa geldi. Rasûlullah (s) onunla evlenmekten nehy etti. Üçüncü defa yine geldi. Rasûlullah (s): “Sizler kocalarına sevgi besleyen ve çocuk yapan kadınlarla evlenin. Çünkü ben geçmiş ümmetlere sizin çokluğunuzla övüneceğim” buyurdu.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ahmed b. İbrahim → Yezîd b. Hârûn → Mustelim b. Saîd İbn Uhti Mansûr b. Zâzân → Mansûr → Muâviye b. Gurra → Ma'kıl b. Yesâr senediyle rivâyet edilmiştir.

²⁷⁵ “Teferrud; Bir hadisi rivâyette tek kalmak, bir hadisi tek başına rivâyet etmek.” Aydınlı, 315.

²⁷⁶ Ebû Nuaym, *Hilye*, III, 206.

²⁷⁷ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe*, III, 192.

²⁷⁸ Mehmet Efendi, 255.

²⁷⁹ Ebû Dâvud, *Nikâh*, 3.

Elbânî bu hadise *hasen sahih* hükmünü vermiştir.²⁸⁰ Şuayb el-Arnâvut ise senedi kuvvetlidir ve hadis *sahih*'tir değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁸¹

70. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz, uzun bir duâ okudu. Bu duâ ile çok şeyleri istedi; birçok şeylerden de Allah'a sığındı. O duânın uzunluğundan ve çokluğundan, ashab-ı kirâm bir şey ezberleyemedi; şaşırıp kaldılar. Rasûlullah efendimiz (s), onların bu duâyı ezber edemeyip mahzun durduklarını görünce, lütuf ve kerem edip şöyle buyurdu: Size bir duâ öğreteceğim. Bu öğrettiğim duâyı okuduğunuz zaman; bu duâ edip istediğim şeylerin cümlesini istemiş olursunuz. Bundan sonra, şu duâyı öğretti: Allahım, Nebin Muhammed'in şerrinden sığındığı şeylerden de sana sığınırım. Her halde yardım makamı sensin; yeterli olmak sana mahsustur. Güç ve kuvvet, yüce ve azîm Allah'ındır. Daha sonra şöyle buyurdu: Uzun duâda benim istediğimin cümlesini istemiş ve Allah'a sığındığım şeylerin cümlesinden ona sığınmış olursunuz.”²⁸²

Bu hadis, 'duanın kapsayıcı olması' konusunda zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمَارُ بْنُ مُحَمَّدٍ ابْنُ أُخْتِ سُفْيَانَ التَّوْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا لَيْثُ بْنُ أَبِي سَلِيمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَابِطٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِدُعَاءٍ كَثِيرٍ لَمْ نَحْفَظْ مِنْهُ شَيْئًا، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ دَعَوْتَ بِدُعَاءٍ كَثِيرٍ لَمْ نَحْفَظْ مِنْهُ شَيْئًا، فَقَالَ: "أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَجْمَعُ ذَلِكَ كُلَّهُ، تَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرٍ مَا سَأَلْنَاكَ مِنْهُ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنْتَ الْمُسْتَعَانُ، وَعَلَيْكَ الْبَلَاغُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ" ²⁸³

Ebî Umâme (r.a.) şöyle dedi: **Rasûlullah (s) çok duâ etti ondan bir şey ezberlemedik. Biz dedik ki: Ey Rasûlallah, ezberlemediğimiz çok duâ ettin. O dedi ki: Bunu bir araya getiren bir şey söyleyeyim mi size. Sen bu şekilde duâ edeceksin: Allahım, Nebîn Muhammed'in senden hayır olarak istediği herşeyi senden isterim. Nebîn Muhammed'in şerrinden sana sığındığı her şeyin şerrinden**

²⁸⁰ Elbânî, *et-Tâlikâtu'l-Hisân alâ Sahîhi İbn Hibbân*, VI, 186.

²⁸¹ Ahmed İbn Hanbel, XX, 63, (12613).

²⁸² Mehmet Efendi, 256.

²⁸³ Tirmizî, Daavât, 45.

sana sınıırım. Sen yardım edensin, bizi hedefe ulaştıran sensin, güç ve kuvvet sahibi ancak sensin.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Hâtîm→Ammâr b. Muhammed→Leys b. Ebî Süleym→Abdurrahman b. Sâbit→Ebû Umâme senediyle rivâyet edilmiştir.

Tirmizî bu hadise *hasen garîb* hükmünü vermiştir.²⁸⁴

71. HADİS

“Şöyle anlatıldı: Yâ Rabbi, bunlar benim âlim ve ehl-i beytimdir. Bunlara bereket ihşân eyle. Bunları benim örttüğüm gibi; sen kendilerini rahmetinle mağfiretinle setreyle.”²⁸⁵

Bu hadis, Peygamber efendimizin ‘Ehl-i Beyt’ini açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

72. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimizle yemek yiyorduk. Bu esnada o yenen yemeğin Rasûlullah (s)’in elinde tebih ettiğini işitiyorduk.²⁸⁶

Bu hadis, ‘yemeklerin tesbih edişi’ konusunu açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: إِنَّكُمْ تَعُدُّونَ الْآيَاتِ عَذَابًا وَإِنَّا كُنَّا نَعُدُّهَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرَكَةً، لَقَدْ كُنَّا نَأْكُلُ الطَّعَامَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَسْمَعُ تَسْبِيحَ الطَّعَامِ. قَالَ: وَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

²⁸⁴ Tirmizî, Daavât, 45.

²⁸⁵ Mehmet Efendi, 261.

²⁸⁶ Mehmet Efendi, 272.

بِإِنَاءٍ فَوَضَعَ يَدَهُ فِيهِ فَجَعَلَ الْمَاءُ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «حَيَّ عَلَى الْوُضُوءِ الْمُبَارَكِ وَالْبَرَكَاتِ مِنَ السَّمَاءِ» حَتَّى تَوَضَّأْنَا كُلُّنَا²⁸⁷

Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan rivâyet edilmiştir, dedi ki: Siz mu'cizeleri azâb olarak sayıyorsunuz, oysa biz Peygamber (s)'in devrinde onları bereket (büyük hayır) olarak sayardık. Nitekim Peygamber(s) ile beraber yemek yerken yemeğin tesbihini işitirdik. Peygamber (s)'e bir defasında su getirilmişti. Rasûl-i Ekrem elini suyun içine koydu ve parmaklarının arasından şu fişkirmaya başladı. Peygamber (s): Haydi “Mübârek abdeste ve gökten berekete geliniz” buyurdu ve hepimiz de abdest aldık.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Beşşâr→Ebû Ahmed ez-Zübeyrî→İsrâîl →Mansûr →İbrahim →Alkame →Abdullah b. Mes'ud senediyle rivâyet edilmiştir.

Tirmîzî bu hadise *hasen sahîh*, Elbânî ise *sahîh* hükmünü vermiştir.²⁸⁸

73. HADİS

Cabir b. Abdillâh (r.a.) şöyle demiştir: **Bir hurma kütüğü vardı ki, Peygamber (s) efendimiz (hutbe esnasında) onun üzerinde dururdu. Kendisi için minber kurulduğunda (bu) kütükten, kendi evladını kaybeden hamile devenin sesine benzer sesler (çıktığını) işittik. Tâ ki, Rasûlullah (s) (minberden) inip de elini üzerine koyunca (sustu).**²⁸⁹

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ أَنَسٍ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كَانَ جِدْعٌ يَقُومُ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا وُضِعَ لَهُ الْمَنْبَرُ سَمِعْنَا لِلْجِدْعِ مِثْلَ أَصْوَاتِ الْعِشَارِ حَتَّى نَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ²⁹⁰

Bu hadis, ‘inleyip ağlayan hurma ağacı’ konusunu açıklamak amacıyla zikredilmiştir.

²⁸⁷ Tirmizî, Menâkıb, 14.

²⁸⁸ Tirmizî, Menâkıb, 46.

²⁸⁹ Mehmet Efendi, 272.

²⁹⁰ Buhârî, Cuma, 26.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Saîd b. Ebî Meryem → Muhammed b. Câ'fer → Yahyâ b. Saîd → İbn Enes → Cabir b. Abdillâh senediyle rivâyet edilmiştir.

74. HADİS

Abdurrahman b. Abdillâh'ın babası Abdillâh b. Mes'ud'tan rivâyet edildiğine göre dedi ki: **Bir seferde Rasûlullah (s)'in mâhiyetinde idik. Rasûlullah (s) def'i hâcet için gitmişti. Biz yanında iki yavrusu bulunan kayakuşu gördük. Onun her iki yavrusunu tuttuk. Kayakuşu geldi. Kanatlarını yayıyor, çırpıyor (yavrularını bizden almaya çalışıyordu). Nebî (s) hâcetinden döndü ve şöyle buyurdu: 'Şu kuşu kim sızlattı? Onun yavrusunu kendisine iâde edin' buyurdu. Bizim yaktığımız bir karınca ocağını da gördü ve 'Bunu kim yaktı?' dedi. Biz yaktık, cevabını verdik. Rasûlullah (s): 'Ateşle ateşin rabbisinden başkasının azab etmesi yakışmaz buyurdu.'**²⁹¹

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ مَحْبُوبٌ بْنُ مُوسَى أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْفَرَارِيُّ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ عَنِ ابْنِ سَعْدٍ قَالَ قَالَ غَيْرُ أَبِي صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعْدٍ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَنْطَلَقَ لِحَاجَتِهِ فَرَأَيْنَا حُمْرَةً مَعَهَا فَرْخَانِ فَأَخَذْنَا فَرْخَيْهَا فَجَاءَتِ الْحُمْرَةُ فَجَعَلَتْ تَفْرُشُ فَجَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ « مَنْ فَجَعَ هَذِهِ بَوْلِدَهَا رُدُّوا وَلَدَهَا إِلَيْهَا ». وَرَأَى قَرْيَةً نَمَلٍ قَدْ حَرَّقْنَاهَا فَقَالَ « مَنْ حَرَّقَ هَذِهِ ». قُلْنَا نَحْنُ. قَالَ إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يُعَذَّبَ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ ²⁹²

Bu hadis, 'sahrâ kuşları' ifadesini şerh ederken zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

²⁹¹ İzmitî, 272.

²⁹² Ebû Dâvud, Cihâd, 120.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Sâlih Mahbûb b. Mûsa→Ebû İshâk el-Fezârî→Ebî İshâk Şeybânî→İbn Sa'd→Abdurrahman b. Abdillâh→Abdullah b. Mes'ud senediyle rivâyet edilmiştir.

Şuayb el-Arvavut bu hadisin *sahîh* olduğunu ifade etmiş olup²⁹³ Elbânî de bu görüşe katılmaktadır.²⁹⁴

75. HADİS

“Ebû Zerr (r.a) şöyle rivâyet etmiştir: Hz. Muhammed (s) bir gün yalnız başına oturmuş çevresine bakınıyordu. Selam vererek, Hz. Muhammed (s)'in yanına gidip oturdum. Bir süre sonra Hz. Ebubekir (r.a.) geldi o da yanına oturdu. Arkasından Hz. Ömer (r.a.) geldi oda oturdu yanına en sonunda Hz. Osman (r.a.) geldiler. Hz. Muhammed (s) yerden 5 veya 7 tane çakıl taşı aldı. Hz. Muhammed (s)'in elinde bulunan bu çakıl taşları bal arısı vızıltısına benzeyen bazı sesler çıkararak Allah'ı zikretmeye başladılar. Hz. Muhammed (s) bu taşları yere bırakınca zikir sesi kesildi. Hz. Muhammed (s) yere baktı ve yerde gördüğü taşları alıp Hz. Ebubekir(r.a.)'in eline verdi. Taşlar Hz. Ebubekir(r.a.) elinde aynı vaziyette tesbihe başladılar. Hz. Ebubekir (r.a.) taşları yere bırakınca taşların tesbih sesi kesildi. Hz. Muhammed (s) aynı taşları uzanıp tekrar yerden aldı. Hz. Muhammed (s) bu seferde Hz. Ömer (r.a.)'in taşları eline koydu, Hz. Ömer (r.a.) elinde de yine taşlar zikir etmeye başladılar. Hz. Ömer (r.a.) bu taşları yere bırakınca taşların tesbih sesi kesildi. Hz. Muhammed (s) yine aynı taşları tekrar bırakılan yerden aldı. Hz. Osman (r.a.) avucuna bıraktı, Hz. Osman (r.a.) elinde de aynı şekilde tesbih etmeye başladılar. Hz. Osman (r.a.) çakıl taşlarını yere bırakınca zikir sesleri kesildi. (Bezzar'dan) Daha sonra Hz. Muhammed (s) bu taşları sahabelerden orda oturan Hz. Ebu Zerr (r.a.) ve Hz. Enes (r.a.)'in ellerine koydular, taşlar sustu ve zikir yapmadılar.”²⁹⁵

Bu hadis, ‘ufak çakıl taşlarının elinde tesbih ettiği zâta salât eyle’ ifadesi şerh edilirken zikredilmiştir.

²⁹³ Ebû Dâvud, Cihâd, 120.

²⁹⁴ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdisu's-Sahîha*, I, 65.

²⁹⁵ Mehmet Efendi, 272.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ حَبِيبٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ، قَالَا: نَا فُرَيْشُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سُؤَيْدِ بْنِ يَزِيدٍ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا ذَرٍّ جَالِسًا وَحْدَهُ فِي الْمَسْجِدِ فَأَعْتَمْتُ ذَلِكَ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ فَذَكَرْتُ لَهُ عُثْمَانَ، فَقَالَ: لَا أَقُولُ لِعُثْمَانَ أَبَدًا إِلَّا خَيْرًا لِشَيْءٍ رَأَيْتُهُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنْتُ أَتَّبِعُ خَلَوَاتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَتَعَلَّمُ مِنْهُ فَذَهَبْتُ يَوْمًا، فَإِذَا هُوَ قَدْ خَرَجَ فَاتَّبَعْتُهُ فَجَلَسَ فِي مَوْضِعٍ فَجَلَسْتُ عِنْدَهُ، فَقَالَ: «يَا أَبَا ذَرٍّ مَا جَاءَ بِكَ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قَالَ: فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ فَسَلَّمَ وَجَلَسَ عَنِ يَمِينِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ لَهُ: «مَا جَاءَ بِكَ يَا أَبَا بَكْرٍ؟» قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قَالَ: فَجَاءَ عُمَرُ فَجَلَسَ عَنِ يَمِينِ أَبِي بَكْرٍ، فَقَالَ: «يَا عُمَرُ مَا جَاءَ بِكَ؟» قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ جَاءَ عُثْمَانُ فَجَلَسَ عَنِ يَمِينِ عُمَرَ، فَقَالَ: «يَا عُثْمَانُ مَا جَاءَ بِكَ؟» قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قَالَ: فَتَنَاولَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَ حَصِيَّاتٍ أَوْ تِسْعَ حَصِيَّاتٍ فَسَبَّحَنَ فِي يَدِهِ حَتَّى سَمِعْتُ لَهُنَّ حَنِينًا كَحَنِينِ النَّحْلِ، ثُمَّ وَضَعَهُنَّ فَخَرَسَنَ، ثُمَّ وَضِعْنَ فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ فَسَبَّحْنَ فِي يَدِهِ حَتَّى سَمِعْتُ لَهُنَّ حَنِينًا كَحَنِينِ النَّحْلِ، ثُمَّ تَنَاولَهُنَّ فَوَضِعْنَ فِي يَدِ عُمَرَ فَسَبَّحْنَ فِي يَدِهِ حَتَّى سَمِعْتُ لَهُنَّ حَنِينًا كَحَنِينِ النَّحْلِ، ثُمَّ وَضِعْنَ فَخَرَسَنَ، ثُمَّ تَنَاولَهُنَّ فَوَضِعْنَ فِي يَدِ عُثْمَانَ فَسَبَّحْنَ فِي يَدِهِ حَتَّى سَمِعْتُ لَهُنَّ حَنِينًا كَحَنِينِ النَّحْلِ، ثُمَّ وَضِعْنَ فَخَرَسَنَ²⁹⁶

Suveyd b. Yezîd hikâyeyi anlatıyor: Ebû Zer'in mescidde tek başına oturduğunu gördüm. Bu fırsatı kullanarak onun yanına gittim. Osman'dan ona bahsettim. O dedi ki: Rasûlullah (s)'in yanında birşeyi gördüğümden dolayı onun hakkında hayır dışında bir şey söylemiyorum. Ebû Zer diyor ki: Rasûlullah (s)'i tek başına gittiğinde takip ediyorum. Ondan öğreniyorum. Birgün gittim o çıkmıştı ben onu takip ettim. Bir yere oturdu. Ben de onun yanına oturdum. O dedi ki: Yâ Ebâ Zer seni getiren şey nedir? Dedim ki: Allah ve Rasûlüdür. Ebû Zer dedi ki: Ebûbekir geldi, selam verdi ve Hz. Peygamber'in sağına oturdu. Rasûlullah (s) ona dedi ki: Yâ Ebûbekir seni getiren şey nedir? Allah ve Rasûlüdür dedi. Sonra Hz. Ömer geldi ve Hz. Ebûbekir'in sağına oturdu. Ey Ömer seni buraya getiren şey nedir dedi Rasûlullah. Ömer: Allah ve Rasûlüdür dedi. Ondan sonra Hz. Osman geldi ve Hz. Ömer'in sağına oturdu. Rasûlullah ona: Ey Osman seni buraya getiren nedir? Osman: Allah ve Rasûlüdür dedi. Ebû Zer dedi ki: Rasûlullah (s) yedi veya dokuz çakıl taşı aldı, onlar onun elinde tebih ettiler. Öyle ki onların arıların vızılına benzeyen seslerini duydum. Rasûlullah (s) onları bıraktı ve onlar sustular. Onlar Hz. Ebûbekir'in eline koyuldu. Onlar

²⁹⁶ Bezzâr, *el-Musned*, IX, 431, (4040).

elinde arıların vızıltısı gibi seslerle tebih ettiler. Hz. Ebûbekir onları bıraktı, onlar sustular. Sonra Hz. Osman'ın eline konuldu ve onlar arıların vızıltısı gibi sesle tesbih ettiler. Hz. Osman onları bıraktı, onlar sustular.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İshâk b. İbrahim b. Habîb ve Muhammed b. Ma'mer→Kureyş b. Enes→Sâlih b. Ebi'l-Ahdar→Zuhrî→Suveyd b. Yezîd→Ebû Zer senediyle rivâyet edilmiştir.

Heysemî bu hadisin senedinde bazı zayıf râvilerin olduğunu söyleyerek hadisin zayıf olduğuna işaret etmiştir.²⁹⁷

76. HADİS

Abdullah b. Ca'fer (r.a.) şöyle dedi: Allah Rasûlü (s), bir gün beni bineğinin terkisine almış gidiyordu. Rasûlullah (s) bana hiçkimseye söylemeyeceğim bir şey söyledi. Derken ihtiyaç gidermek için en sevdiği perde (onun görmesine engel olan hedef) ya da hurma ağaçlarıdır. Ensardan birine ait bir hurma bahçesi duvarının arka tarafına geçti. Bahçede bağlı bir devenin bulunduğunu gören Allah Resûlü ona doğru yöneldi. Zavallı deve Peygamber Efendimizi görüp inlemeye başladı, gözlerinden yaşlar süzülmekteydi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, devenin yanına vardı ve şefkatli elleriyle onun kulaklarını okşamaya başladı. Hayvancağız hemen sakinleşiverdi. Zavallı hayvanın aç bırakıldığını anlayan Rahmet Peygamberi, “Kim bu devenin sahibi? Bu deve kime ait?” diye seslendi. Ensardan bir delikanlı, “O benimdir, ey Allah'ın Resûlü.” diyerek cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona döndü ve “Sana verdiği şu deve hakkında Allah'tan korkmuyor musun? Bu hayvan bana, senin onu hem aç bıraktığını hem de yordüğünü şikâyet etti! buyurdu.²⁹⁸

Bu hadis, ‘Devenin şikâyeti’ başlığı altında zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي يَعْقُوبَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعْدٍ مَوْلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ : أَرَدْتَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَهُ ذَاتَ يَوْمٍ فَأَسْرَأَ إِلَيَّ حَدِيثًا لَا أُحَدِّثُ بِهِ أَحَدًا مِنْ

²⁹⁷ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, VIII, 299.

²⁹⁸ Mehmet Efendi, 276.

النَّاسِ ، وَكَانَ أَحَبُّ مَا اسْتَتَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَاجَتِهِ هَدْفًا أَوْ حَائِشَ نَخْلٍ . قَالَ : فَدَخَلَ حَائِطًا لِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فِإِذَا جَمَلٌ فَلَمَّا رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَنَّ وَذَرَفَتْ عَيْنَاهُ ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَسَحَ ذِفْرَاهُ فَسَكَتَ ، فَقَالَ : « مَنْ رَبُّ هَذَا الْجَمَلِ ، لِمَنْ هَذَا الْجَمَلُ » . فَجَاءَ فَتَى مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ : لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ . فَقَالَ : أَفَلَا تَتَّقَى اللَّهَ فِي هَذِهِ الْبَهِيمَةِ الَّتِي مَلَكَكَ اللَّهُ بِأَيَّاهَا ، فَإِنَّهُ شَكَى إِلَيَّ أَنَّكَ تُجِيعُهُ وَتُدْنِيهِ²⁹⁹

Abdullah b. Ca'fer (r.a.) şöyle dedi: Allah Rasûlü (s), bir gün beni bineğinin terkisine almış gidiyordu. Rasûlullah (s) bana hiçkimseye söylemeyeceğim bir şey söyledi. Derken ihtiyaç gidermek için en sevdiği perde (onun görmesine engel olan hedef) ya da hurma ağaçlarıdır. Ensardan birine ait bir hurma bahçesi duvarının arka tarafına geçti. Bahçede bir deve vardır ve o deve Rasûlullah'ı görünce ona doğru yöneldi. Zavallı deve Peygamber Efendimizi görüp inlemeye başladı, gözlerinden yaşlar süzülmekteydi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, devenin yanına vardı ve şefkatli elleriyle onun kulaklarını okşamaya başladı. Hayvancağız hemen sakinleşiverdi. "Kim bu devenin sahibi? Bu deve kime ait?" diye seslendi. Ensardan bir delikanlı, "O benimdir, ey Allah'ın Resûlü." diyerek cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona döndü ve "Sana verdiği şu deve hakkında Allah'tan korkmuyor musun? Bu hayvan bana, senin onu hem aç bıraktığını hem de yorduğunu şikâyet etti! buyurdu.³⁰⁰

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Mûsa b. İsmâil → Mehdî → İbn Ebî Ya'kub → Hasan b. Sa'd → Abdullah b. Ca'fer senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadise *sahîh* hükmünü vermiştir.³⁰¹ Şuayb el-Arnâvut, bu hadisin isnâdının, Müslîm'in şartları üzerine *sahîh* olduğunu söylemiştir.³⁰²

77. HADİS

Hz. Enes (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s)'i ikinci namazının vakti girince gördüm. Halk abdest alacak su arıyordu, bulamadılar. Rasûlullah (s) abdest suyu getirildi. Hemen elini içine koydu ve halka ondan abdest almalarını emretti. (Enes

²⁹⁹ Ebû Dâvûd, Cihad 15; Ahmed İbn Hanbel, III, 281, (1754).

³⁰⁰ Mehmet Efendi, 276.

³⁰¹ Ebû Dâvûd, Cihad, 15.

³⁰² Ahmed İbn Hanbel, III, 81, (1754).

(r.a.) der ki: "Ben suyun parmaklarının altından kaynadığını gördüm. Halk en sonuncuya varıncaya kadar abdestini aldı."³⁰³

وَحَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، ح وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَحَافَتْ صَلَاةَ الْعَصْرِ، فَالْتَمَسَ النَّاسُ الْوُضُوءَ، فَلَمْ يَجِدُوهُ، فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوُضُوءٍ، فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذَلِكَ الْإِنَاءِ يَدَهُ، وَأَمَرَ النَّاسَ أَنْ يَتَوَضَّأُوا مِنْهُ، قَالَ: «فَرَأَيْتُ الْمَاءَ يُبْعُ مِنْ تَحْتِ أَصَابِعِهِ، فَتَوَضَّأَ النَّاسُ حَتَّى تَوَضَّأُوا مِنْ عِنْدِ آخِرِهِمْ»³⁰⁴

Bu hadis, 'Peygamberimizin parmaklarından akan su' başlığı altında zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İshak b. Mûsa el-Ensârî→Mâ'n→Mâlik→Ebu't-Tâhir→İbn Vehb→Mâlik b. Enes→İshâk b. Abdullah b. Ebî Talha→Enes b. Mâlik senediyle rivâyet edilmiştir.

78. HADİS

"Abdullah b. Mes'ud (r.a.) 'den gelen bir rivâyette şöyle demiştir: **Rasûlullah (s) zamanında ay ikiye bölündü de, Nebî (s): "Şâhid olunuz" buyurdu.**"³⁰⁵

حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ انشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَقَّتَيْنِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْهَدُوا³⁰⁶

Bu hadis, 'Peygamberimizin mu'cizeleri' konusunda zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

³⁰³ Mehmet Efendi, 277.

³⁰⁴ Buhârî, Vudû', 32; Müslim, Fedâil, 3.

³⁰⁵ Mehmet Efendi, 278.

³⁰⁶ Buhârî, Menâkıb, 61; Müslîm, Sıfatu'l-Kıyâme, 51.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Sadaka b. Fadl→İbn Uyeyne→İbn Ebî Necîh→Mucâhid→Ebû Mâ'mer→Abdillah b. Mes'ud senediyle rivâyet edilmiştir.

79. HADİS

“Kevser cennette bir ırmaktır. Rabbim bana vâdetti. Suyu baldan tatlı, süten beyazdır. Yâkut üzerinde akar. Çevresindeki bardaklar, gökteki yıldızlar kadar çoktur.”³⁰⁷

Bu hadis, ‘kevser’ kelimesi şerh edilirken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، أَخْبَرَنَا الْمُخْتَارُ بْنُ قُلَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنِ الْمُخْتَارِ، عَنْ أَنَسِ، قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَغْفَى إِغْفَاءً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا، فَقُلْنَا: مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «أُنزِلَتْ عَلَيَّ آيَةً سُرُورَةً» فَقَرَأَ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثَرَ. فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ. إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ} [الكوثر: 2] ثُمَّ قَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا الْكُوثَرُ؟» فَقُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: " فَإِنَّهُ نَهْرٌ وَعَدْنِيهِ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ، عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ، هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، آيَتُهُ عَدَدُ النُّجُومِ، فَيُخْتَلَجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ، فَأَقُولُ: رَبِّ، إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي فَيَقُولُ: مَا تَدْرِي مَا أَحَدَيْتُ بَعْدَكَ " 308

Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: **Birgün Rasûlullah (s) aramızda iken biraz uyku kestirdi sonra gülümseyerek başını kaldırdı. Biz, niye güldün Yâ Rasûlullah dedik. “Biraz önce bana bir sûre indirildi” buyurdu. Arkasından şunu okudu: “Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla, Gerçekten biz sana Kevseri verdik. O halde Rabbin içi namaz kıl, kurban kes. Sana düşmanlık eden yok mu? İşte ebter odur.”** Sonra: "Kevser nedir, bilir misiniz? dedi. Biz Allah ve Rasûlü bilir, cevabını verdik. “O, bana vâdedilmiş bir nehirdir. Onun üzerinde çok hayır vardır. O bir havuzdur; Kıyâmet günü ümmetim oraya uğrayacaktır, kablari yıldızların sayısı kadardır. Derken içlerinden bir kul çıkarılıp atılacak. Bunun üzerine Yâ Rabbî! O benim ümmetimdendir, diyeceğim. Allah Teâla: Ümmetinin senden sonra ne bid’atler îcad ettiğini sen bilmezsin, diyecek.

³⁰⁷ Mehmet Efendi, 279.

³⁰⁸ Müslîm, Salât, 14; Ebû Dâvûd, Sunne, 26.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ali b. Hucz es-Sa'dî→Ali b. Mushir→Muhtâr b. Fulful→Enes b. Mâlik (Tahvil) →Ebûbekir b. Ebî Şeybe→ Ali b. Mushir→Muhtâr→Enes senediyle rivâyet edilmiştir.

80. HADİS

Câbir b. Semura (r.a.)’dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Ben Mekke’de bir taş biliyorum. O taş, nübüvvetten evvel bana selâm verdi. O taşı şimdi yine bilirim.**³⁰⁹

وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ طَهْمَانَ، حَدَّثَنِي سِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجْرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُبْعَثَ إِيَّيَ لَأَعْرِفَهُ الْآنَ»³¹⁰

Bu hadis, ‘Allahım, taşların kendisine selâm verdiği zâta salât eyle’ ifadesini şerh etmek amacıyla zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebûbekir b. Ebî Şeybe→Yahyâ b. Ebî Bukeyr→İbrahim b. Tahmân→Simâk b. Harb→Câbir b. Semûra senediyle rivâyet edilmiştir.

81. HADİS

Câbir b. Abdillah (r.a.) şöyle anlatmaktadır: **Allah Rasulü (s) ile beraber yürüdük. Nihâyet geniş bir vâdiye indik. Rasûlullah (s) kaza-i hacetine gitti. Ben de bir su kabı ile kendisini tâkip ettim. Derken Rasûlullah (s) bakındı fakat örtünecek bir şey göremedi. Birden vâdinin kenarında iki ağaç gözüne ilişti. Rasûlullah (s) hemen bunlardan birine giderek dallarından bir dal tuttu. Ve: “Allah’ın izniyle bana örtü ol” buyurdu. Dal ona, sahibine itaat eden itaatkâr deve gibi örtü oldu. Öteki ağaca da gitti. Ve dallardan birinden tutarak: “Allah’ın**

³⁰⁹ Mehmet Efendi, 282.

³¹⁰ Müslîm, Fedâil, 2; Tirmizî, Menâkıb, 3.

izniyle bana örtü ol” dedi. O da öteki gibi örtü oldu. İkisinin ortasına varınca aralarını kapadı (yani bir yere topladı).³¹¹

Bu hadis, ‘Allahım, ağaçlar kendisinin önünde secde ettiği zâta salât eyle’ ifadesini şerh etmek amacıyla zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

أخبرنا الحسن بن سفيان من كتابه قال حدثنا عمرو بن زرارة الكلابي قال حدثنا حاتم بن إسماعيل قال حدثنا يعقوب بن مجاهد أبو حذرة عن عباد بن الوليد بن عباد بن الصامت عن جابر بن عبد الله قال قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى نَزَلْنَا وَادِيًا أَفِيحًا، فَذَهَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْضِي حَاجَتَهُ، فَاتَّبَعْتُهُ بِإِدَاوَةٍ مِنْ مَاءٍ، فَنَظَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَرَ شَيْئًا يَسْتَتِرُ بِهِ، فَإِذَا شَجَرَتَانِ بِشَاطِئِ الْوَادِي، فَانْطَلَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى إِحْدَاهُمَا، فَأَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا، فَقَالَ: «انْقَادِي عَلَيَّ بِإِذْنِ اللهِ» فَانْقَادَتْ مَعَهُ كَالْبَعِيرِ الْمَخْشُوشِ، الَّذِي يُصَانِعُ قَانِدَهُ، حَتَّى أَتَى الشَّجْرَةَ الْأُخْرَى، فَأَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا، فَقَالَ: «انْقَادِي عَلَيَّ بِإِذْنِ اللهِ» فَانْقَادَتْ مَعَهُ كَذَلِكَ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْمُنْصَفِ مِمَّا بَيْنَهُمَا، لَمْ يَبْنَهُمَا - يَعْنِي جَمَعَهُمَا ³¹²

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Hasan b. Sufyan→Amr b. Zurâre→Hâtim b. İsmâil→Ya’kub b. Mücâhid Ebû Hazre→Ubâde b. Velîd b. Ubâde b. Sâmit→Câbir b. Abdillâh senediyle rivâyet edilmiştir.

82. HADİS

“Rasûlullah (s) ve ashâb-ı suffe kâse içindeki sütten içtiler ve süt eksilmemiş, önceki gibi duruyordu.”³¹³

Hadis, ‘Rasûlullah efendimizin yiyecekleri bereketlendirmesi’ konusunda zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنِي أَبُو نُعَيْمٍ بَنَحْوٍ مِنْ نِصْفِ هَذَا الْحَدِيثِ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ ذَرِّ حَدَّثَنَا مُجَاهِدٌ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانَ يَقُولُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِنْ كُنْتُ لَأَعْتَمِدُ بِكَبِدِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْجُوعِ، وَإِنْ كُنْتُ لَأَشُدُّ الْحَجَرَ عَلَى بَطْنِي مِنَ الْجُوعِ، وَلَقَدْ قَعَدْتُ يَوْمًا عَلَى طَرِيقِهِمُ الَّذِي يَخْرُجُونَ مِنْهُ، فَمَرَّ أَبُو بَكْرٍ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، مَا سَأَلْتُهُ إِلَّا لِيُشْبِعَنِي

³¹¹ Mehmet Efendi, 283.

³¹² Müslîm, Zühd, 74; İbn Hibbân, XIV, 455, (6524).

³¹³ Mehmet Efendi, 286.

، فَمَرَّ وَلَمْ يَفْعَلْ ، ثُمَّ مَرَّ بِى عُمَرُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ ، مَا سَأَلْتُهُ إِلَّا لِيُشْبِعَنى ، فَمَرَّ فَلَمْ يَفْعَلْ ، ثُمَّ مَرَّ بِى أَبُو الْقَاسِمِ صلى الله عليه وسلم فَتَبَسَّمَ حِينَ رَأَى وَعَرَفَ ، مَا فى نَفْسى وَمَا فى وَجْهِى ثُمَّ قَالَ « أبا هِرِّ » . قُلْتُ لَبَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ « الْحَقُّ » . وَمَضَى فَتَبِعْتُهُ ، فَدَخَلَ فَاسْتَأْذَنَ ، فَأَذِنَ لى ، فَدَخَلَ فَوَجَدَ لَبَنًا فى قَدَحٍ فَقَالَ « مِنْ أَيْنَ هَذَا اللَّبَنُ » . قَالُوا أَهْدَاهُ لَكَ فُلَانٌ أَوْ فُلَانَةٌ . قَالَ « أبا هِرِّ » . قُلْتُ لَبَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ « الْحَقُّ إِلَى أَهْلِ الصَّفَّةِ فَادْعُهُمْ لى » . قَالَ وَأَهْلُ الصَّفَّةِ أَصْيَافُ الْإِسْلَامِ ، لَا يَأْوُونَ إِلَى أَهْلِ وَلَا مَالٍ ، وَلَا عَلَى أَحَدٍ ، إِذَا أَتَتْهُ صَدَقَةٌ بَعَثَ بِهَا إِلَيْهِمْ ، وَلَمْ يَتَنَاوَلْ مِنْهَا شَيْئًا ، وَإِذَا أَتَتْهُ هَدِيَّةٌ أَرْسَلَ إِلَيْهِمْ ، وَأَصَابَ مِنْهَا وَأَشْرَكَهُمْ فِيهَا ، فَسَاعَنى ذَلِكَ فَقُلْتُ وَمَا هَذَا اللَّبَنُ فى أَهْلِ الصَّفَّةِ كُنْتُ أَحَقُّ أَنَا أَنْ أُصِيبَ مِنْ هَذَا اللَّبَنِ شَرْبَةً أَتَقَوى بِهَا ، فَإِذَا جَاءَ أَمْرى فَكُنْتُ أَنَا أُعْطِيهِمْ ، وَمَا عَسَى أَنْ يَبْلُغَنِى مِنْ هَذَا اللَّبَنِ ، وَلَمْ يَكُنْ مِنْ طَاعَةِ اللَّهِ وَطَاعَةِ رَسُولِهِ صلى الله عليه وسلم بَدًّا ، فَأَتَيْتُهُمْ فَدَعَوْتُهُمْ فَأَقْبَلُوا ، فَاسْتَأْذَنُوا فَأَذِنَ لَهُمْ ، وَأَخَذُوا مَجَالِسَهُمْ مِنَ الْبَيْتِ قَالَ « يَا أبا هِرِّ » . قُلْتُ لَبَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ « خُذْ فَأَعْطِهِمْ » . قَالَ فَأَخَذْتُ الْقَدَحَ فَجَعَلْتُ أُعْطِيهِ الرَّجُلَ فَيَشْرَبُ حَتَّى يَرَوى ، ثُمَّ يَرُدُّ عَلَى الْقَدَحِ ، فَأُعْطِيهِ الرَّجُلَ فَيَشْرَبُ حَتَّى يَرَوى ، ثُمَّ يَرُدُّ عَلَى الْقَدَحِ ، حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِىِّ صلى الله عليه وسلم وَقَدْ رَوى الْقَوْمُ كُلَّهُمْ ، فَأَخَذَ الْقَدَحَ فَوَضَعَهُ عَلَى يَدِهِ فَنَظَرَ إِلَى فِتْبَسَمَ فَقَالَ « أبا هِرِّ » . قُلْتُ لَبَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ « بَقِيْتُ أَنَا وَأَنْتَ » . قُلْتُ صَدَقْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ « اقْعُدْ فَاشْرَبْ » . فَقَعَدْتُ فَشَرِبْتُ . فَقَالَ « اشْرَبْ » . فَشَرِبْتُ ، فَمَا زَالَ يَقُولُ « اشْرَبْ » . حَتَّى قُلْتُ لَا وَالَّذى بَعَثَكَ بِالْحَقِّ ، مَا أَجِدُ لَهُ مَسْئَلًا . قَالَ « فَأَرِنى » . فَأَعْطَيْتُهُ الْقَدَحَ فَحَمِدَ اللَّهُ وَسَمَى ، وَشَرِبَ الْفُضْلَةَ. 314

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Kendisinden başka ma'bûd olmayan Allah`a yemîn ederim ki, kat`î sûrette ben (kâh) açlıktan karnıma taş bağlardım. Bir gün ben (Rasûlullah (s) ile Ashâb`ının mescidden) çıkıp gittikleri yol uğrağı üzerine (aç ve mecalsiz) oturdum. Bu sırada Ebû Bekir (r.a.) geçti. Ona Allah`ın Kitâbından bir âyet sordum. (Maksadım öğrenmek değildi, pekiyi biliyordum) ben yalnız karnımı doyurtmak istiyordum. Ebûbekir (r.a.)`de geçti gitti, beni doyurmadı. Sonra Ömer (r.a.) uğradı. Allah`ın âyetlerinden bir âyet sordum. Sonra Ebu`l-Kasım (s) uğradı ve beni görüp kendimdeki halsizliği, yüzümdeki açlık âsârını anlayınca, Rasûlullah güldü. Sonra bana: Yâ Ebâ Hîrr! dedi. Ben de: Buyurunuz, emrinize hazırım Yâ Rasûlallah! dedim. Rasûl-i Ekrem: Ardım sıra gel, buyurdu, yürüdü. Ben de onu takip ettim. (Hâne-i saâdete) girdi. Ben de izin diledim. Bana da izin verildi. Rasûlullah girdiğinde bir bardak içinde süt buldu. Bu süt nereden geldi? diye sordu. Sana falan kişi veyâhut falan kadın hediye etti, dediler. Rasûlullah da bana: Yâ Ebâ Hîrr! diye seslendi. Ben de: Buyurunuz Yâ Rasûlallah! Emrinize hazırım, dedim. Haydi, Ehl-i Suffe`ye git,

³¹⁴ Buharî, Rikâk, 17; Tirmizî, Sıfatu`l-Kıyâme, 36.

onları bana çağır, buyurdu. Ebû Hureyre der ki: Ehl-i Suffe İslâm misafirleri idiler. Ne sığınacak âileleri, ne malları, ne de bir dostları ve âşinâları vardı. Rasûlullah, bir sadaka geldiğinde sadaka malını onlara gönderirdi. Sadaka malından kendisi bir şey yemezdi. Bir hediye geldiğinde de bunu da Ehl-i Suffe`ye gönderirdi. Hediyeden kendisi de alırdı. Fakat Ehl-i Suffe`yi hediyeyi ortak kıldırı. Ebû Hureyre der ki: Ehl-i Suffe`yi (süt ziyâfetine) dâvet bana çok fenâ geldi. (Kendi kendime) dedim ki: "Suffe halkı içinde şu bir bardak süt nedir ki? Lâyık olan şu süttten bir yudum bana isâbet edebilmeli idi de, kuvvet kazanmalı idim. Dâvet edilmelerine memur olduğum Suffe halkı şimdi gelip onlara dağıttığımda bu bir bardak süttten bana ne düşecek?" diye endişeleniyorum. Fakat Allah`a ve Rasûlullah`a itâatten başka çâre yoktu. Bu cihetle gittim, halkı dâvet ettim. Geldiler, izin dilediler. Verilen müsâade üzerine Hâne-i Saâdet içinde baştanbaşa yer aldılar. Bunun üzerine Rasûlullah: Yâ Ebâ Hirr! diye bana seslendi. Ben de: Emir buyur Yâ Rasûlallah! Emrini beklerim, dedim. Şu süt bardağını al, misâfirlere ver, buyurdu. Ben de bardağı alıp vermeye başladım: Bir kişiye veriyorum. O, kanıncaya kadar içiyordu, sonra bardağı bana veriyordu. Ben de alıp diğeri bir kişiye veriyordum. O da kanıncaya kadar içiyor, sonra bardağı bana veriyordu. Bu sûretle bütün halk kana kana içip bardağı bana vererek tâ Rasûlullah (s)`e kadar gelip dağıtım sona erdi. Artık dâvetlilerin hepsi süte kanmışlardı. Şimdi süt bardağını Rasûlullah (s) aldı, elinde tutarak bana bakıp güldü ve: Yâ Ebâ Hirr! buyurdu. Ben de: Emret Yâ Rasûlallah! Emrinize hazırım, dedim. Süt içmedik ben kaldım, bir de sen, dedi. Ben de: Doğru buyurdunuz Yâ Rasûlallah! dedim. Rasûlullah bana: Haydi otur da iç! buyurdu. Ben de oturdum, içtim. Rasûlullah tekrar iç! buyurdu. Ben de içtim. Rasûlullah tekrar tekrar iç! diye emir ediyordu. (Ben de içiyordum) en sonu: Yâ Rasûlallah içemiyeceğim. Seni Hak Peygamber gönderen Allah`a andolsun ki, süt gidecek yol bulamam, dedim. Öyle ise bardağı bana ver, buyurdu. Ben de verdim. Rasûlullah da Allah`a hamdetti ve Besmele çekib geri kalan sütü içti."

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Nuaym → Ömer b. Zer → Mücâhid → Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

83. HADİS

“Siz, yarın inşaallâh Tebük kaynağına varacaksınız. Siz ona kuşluk zamanı olmadan varmayacaksınız. Şimdi ona sizden kim varırsa ben gelinceye kadar suyundan hiçbir şeye dokunmayın”³¹⁵

Bu hadis, ‘Allahım, şu zâta salât eyle ki, abdestinden artık su ile ağaçlar yeşerdi’ ifadesini şerh etmek amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَنْفِيُّ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ وَهُوَ ابْنُ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الْمَكِّيِّ، أَنَّ أَبَا الطُّفَيْلِ غَامِرَ بْنَ وَائِلَةَ، أَخْبَرَهُ أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ أَخْبَرَهُ، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ غَزْوَةِ تَبُوكَ، فَكَانَ يَجْمَعُ الصَّلَاةَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمًا أُخْرَ الصَّلَاةَ، ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، ثُمَّ دَخَلَ، ثُمَّ خَرَجَ بَعْدَ ذَلِكَ، فَصَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّكُمْ سَتَأْتُونَ غَدًا، إِنْ شَاءَ اللَّهُ، عَيْنَ تَبُوكَ، وَإِنَّكُمْ لَنْ تَأْتَوْهَا حَتَّى يُضْحِيَ النَّهَارُ، فَمَنْ جَاءَهَا مِنْكُمْ فَلَا يَمَسُّ مِنْ مَائِهَا شَيْئًا حَتَّى آتِيَ» فَجَنَّاهَا وَقَدْ سَبَقْنَا إِلَيْهَا رَجُلَانِ، وَالْعَيْنُ مِثْلُ الشِّرَاكِ تَبْضُ بِشَيْءٍ مِنْ مَاءٍ، قَالَ فَسَأَلَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «هَلْ مَسَسْتُمَا مِنْ مَائِهَا شَيْئًا؟» قَالَا: نَعَمْ، فَسَبَّهَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ لَهُمَا مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ. قَالَ: ثُمَّ عَرَفُوا بِأَيْدِيهِمْ مِنَ الْعَيْنِ قَلِيلًا قَلِيلًا، حَتَّى اجْتَمَعَ فِي شَيْءٍ، قَالَ وَغَسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِ يَدَيْهِ وَوَجْهَهُ، ثُمَّ أَعَادَهُ فِيهَا، «فَجَرَّتِ الْعَيْنُ بِمَاءٍ مِنْهُمْ أَوْ قَالَ: غَزِيرٍ - شَكَّ أَبُو عَلِيٍّ أَيُّهُمَا قَالَ - حَتَّى اسْتَقَى النَّاسُ، ثُمَّ قَالَ «يُوشِكُ، يَا مُعَاذُ إِنْ طَأَلْتَ بِكَ حَيَاةً، أَنْ تَرَى مَا هَاهُنَا قَدْ مَلَى جَنَانًا»³¹⁶

Mûaz b. Cebel (r.a.) şöyle haber verdi: Tebük gazâsı yılında Rasûlullah (s)'le yola çıktık. Namazları cem' ediyordu. Öğle ile ikindiye beraberce, akşamla yatsıyı beraberce kıldı. Bir gün olunca namazı geciktirdi. Sonra çıkarak öğle ile ikindiye beraberce kıldı. Sonra çıkarak akşam ile yatsıyı beraberce kıldı. Sonra şöyle buyurdu: “Siz, yarın inşaallâh Tebük kaynağına varacaksınız. Siz ona kuşluk zamanı olmadan varmayacaksınız. Şimdi ona sizden kim varırsa ben gelinceye kadar suyundan hiçbir şeye dokunmayın.” buyurdu. Derken biz kaynağa vardık. Bizden önce ona iki adam varmış. Kaynaktan çizme ipi kadar su akıyordu. Rasûlullah (s) o iki adama: “Bunun suyundan bir şeye dokundunuz mu?” diye sordu. Evet, cevabını verdiler. Bunun üzerine Peygamber (s) onlara sitem etti.

³¹⁵ Mehmet Efendi, 286.

³¹⁶ Müslîm, Fedâil 10; Ahmed İbn Hanbel, XXXVI, 388, (22070).

Onlara Allah'ın dilediği kadar söz söyledi. Sonra cemâat elleriyle kaynaktan azar azar su aldılar. Hatta bir şeyin içinde su toplandı. Rasûlullah (s) onun içinde ellerini ve yüzünü yıkadı. Sonra suyu kaynağa iâde etti. Hemen kaynak şarıl şarıl su akıttı. Yahut bol bol su akıttı. –Râvî Ebû Alî bu iki kelimden hangisi söylediğinde şüphe etmiştir.- Hatta cemâat su aldılar. Sonra: “Yâ Muâz! Ömrün vefâ ederse burasının bahçelerle dolduğunu görmeyi yakındır buyurdular.”

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Abdullah b. Abdirrahman ed-Dârimî→Ebû Ali el- Hanefî→Mâlik b. Enes→Ebî'z-Zubeyr el-Mekkî→Ebu't-Tufeyl Âmir b. Vâsile→ Mûaz b. Cebel senediyle rivâyet edilmiştir.

84. HADİS

“Mü'min için dört düşman vardır: Mü'mindir; nimetlerine hased eder. Münâfıktır; kendisine buğz eder. Kâfirdir; muhârebe ve mukâtele eder.”³¹⁷

Bu hadis, ‘Düşmanın şamatası’ konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ لِلْمُؤْمِنِ أَرْبَعَةٌ أَعْدَاءُ مُؤْمِنٍ يَحْسَدُهُ وَمُنَافِقٌ يَبْغِضُهُ وَشَيْطَانٌ يَضِلُّهُ وَكَافِرٌ يَقَاتِلُهُ³¹⁸

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle buyurdu: Mü'minin dört düşmanı vardır: Kendisine hased besleyen mü'min, ona kin duyan münâfık, yoldan saptıran şeytan ve onunla savaşan kâfir.”

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet Ebû Hureyre tarafından rivâyet edilmiş olup, Deylemî bu hadisi nakletmiştir.³¹⁹

Elbânî bu hadise çok *zayıf* hükmünü vermiştir.³²⁰

³¹⁷ Mehmet Efendi, 291.

³¹⁸ Deylemî, *Musned*, III, 320, (4961).

³¹⁹ Deylemî, *Musned*, III, 320, (4961).

³²⁰ Elbânî, *Daifu 'l-Câmi' 's-Sağîr ve Ziyâdâtuh*, 684.

85. HADİS

“Düşmanların en kavisi, iki yanın ortasında bulunan nefsidir.”³²¹

Bu hadis, ‘düşmanın şamatasından sana sığınırım’ duâsını şerh etmek amacıyla eserde zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

لَيْسَ عَدُوكَ الَّذِي إِذَا قَتَلَكَ أَدْخَلَكَ الْجَنَّةَ وَإِذَا قَتَلْتَهُ كَانَ لَكَ نُورًا وَأَعَدَى عَدُوَّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ وَأَمْرَاتُكَ
الَّتِي تَضَاجَعُكَ عَلَى فِرَاشِكَ وَوَلَدُكَ الَّذِي مِنْ صُلْبِكَ فَهَوَّلَاءِ أَعَدَى عَدُوُّ هُوَ لَكَ³²²

Senin düşmanın, seni öldürüp cennete girdiren kişi ve senin öldürdüğün kişi değildir. Ancak senin düşmanın, senin iki yanın arasında bulunan nefsin, ayna yatakta seninle yatan eşin ve senin neslinden gelen çocuğundur. Bunlar senin için en korkunç düşmanlardır.”

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, *Kutub-i Sitte ve Kutub-i Tis'a* da yer almayıp, Halk dilinde dolaşan sözleri eserinde toplayan Aclûnî bu hadise eserinde yer vermiştir.³²³ Elbâni bu hadis ile ilgili *zayıf* hükmünü vermiştir.³²⁴

86. HADİS

“Bir kimse şu salavât-ı şerîfeyi okursa beni rüyasında görür: “Allahümme salli alâ rûhi Muhammedin fi'l- ervâhi ve salli alâ cesedi Muhammedin fi'l- ecsâdi ve salli alâ kabri Muhammedin fi'l- kubûri, Allahümme bellîğ rûhi Muhammedin minnî tahıyyeten ve selâmen” (Allahım, ruhlar arasında Muhammed’in cesedine salât eyle. Cesetler arasında Muhammed’in cesedine salât eyle. Allahım, Muhammed’in ruhuna bizden tahıyyat, selâm ulaştır).”³²⁵

Bu hadis, ‘Rasûlullah efendimizi rüyada görmek’ konusu adı altında zikredilmiştir.

³²¹ Mehmet Efendi, 291.

³²² Deylemî, *Firdevsu'l-Ahbâr*, III, 408, (5248).

³²³ Aclûnî, I, 143.

³²⁴ Elbâni, *Silsiletu Ehâdîsi'd-Daîfe*, IX, 364.

³²⁵ Mehmet Efendi, 293.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

87. HADİS

“Peygamber Efendimiz (s) buyurdular ki; "Kim bu salavatı okursa benim şefaâtım ona vacib olur." Allâhümme salli alâ Muhammedin ve enzilhül münzele mukarrebte indeke yevmel kıyâmeti (Allahım, Muhammed (s)'e salât eyle. Ve onu, katına yaklaşan menzile kıyâmet günü konuk eyle).”³²⁶

Bu hadis, ‘Rasûlullah efendimizin şefaât vaadi’ konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْجَنْدِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحٍ عَبْدُ الْعَقَّارِ بْنُ دَاوُدَ، وَعَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، وَيَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، قَالُوا: أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهِيْعَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ سَوَادَةَ، عَنْ زِيَادِ بْنِ نُعَيْمٍ، عَنْ وَفَاءِ بْنِ شُرَيْحِ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ رُوَيْفِعِ بْنِ ثَابِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْزِلْهُ الْمَقْعَدَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي³²⁷

Ruveyfe’ b. Sâbit (r.a.) Rasûlullah’ın şöyle buyurduğunu nakletti: **Her kim Muhammed (s) üzerine salât okursa ve dedi ki: ‘Ey Allahım, onu kıyâmet gününde senin katında yakın menzile yerleştir’ derse şefaâtım ona vacip olur.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İbrahim b. Abdillâh b. el-Cuneyd→Ebû Sâlih Abdulğaffâr b. Dâvud ve Amr b. Hâlid ve Yahyâ b. Bukeyr→İbn Lehîa→Bekr b. Sevâde→Ziyâd b. Nuaym→Vefâ’ b. Şurayh el-Hadramî→Ruveyfe’ b. Sâbit senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadise *zayıf* hükmünü vermiştir.³²⁸

³²⁶ Mehmet Efendi, 295.

³²⁷ Bezzâr, el-Musned, VI, 299, (2315).

³²⁸ Elbânî, *Silsiletu'l- Ehâdisi'd-Daîfe*, XI, 239.

88. HADİS

“Bugün arşı taşıyan dört melektir. Kıyâmet günü olduğu zaman, şâni büyük Allah o dört meleği dört meleklerle güçlendirip sekiz meleklerle te’yid edecek böylece onu sekiz melek tutacaktır.”³²⁹

Bu hadis, ‘Arş’in hâmillerine’ ifadesini şerh etmek için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حدثني يونس، قال: أخبرنا ابن وهب، قال، قال ابن زيد في قوله: (وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ) قال: ثمانية أملاك، وقال، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "يَحْمِلُهُ الْيَوْمَ أَرْبَعَةٌ، وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَمَانِيَةٌ"³³⁰

İbn Zeyd bu âyet hakkında şöyle dedi: **(O gün rabbinin arşını bunların da üstünde olan sekiz (melek) yüklenir (taşır). Sekiz melek. Dedi ki: Rasûlullah (s) buyurdu ki:“Bugün onu (arşı) dört (melek) taşıyor. Kıyâmet gününde onu(arşı) sekiz (melek) taşıyacak.”**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Yûnus→İbn Vehb→İbn Zeyd senediyle rivâyet edilmiştir.

Bu rivâyet hadis eserlerinde bulunamamıştır.

89. HADİS

“Eğer Muhammed olmasaydı, seni yaratmazdım. Gökleri ve yerleri yaratmazdım.”³³¹

Bu hadis, ‘Allahım, efendimiz Muhammed (s) salaât eyle. Ki o, her mevcûdun sebebidir’ ifadesini şerh etmek için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ عَمْرُو بْنُ مَحْمَدٍ بْنِ مَنْصُورِ الْعَدَلِيِّ، ثنا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، ثنا أَبُو الْحَارِثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ مُسْلِمِ الْفَهْرِيِّ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مَسْلَمَةَ، أَنبَأَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ،

³²⁹ Mehmet Efendi, 299.

³³⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili Á'yil-Kur'ân*, XXIII, 583.

³³¹ Mehmet Efendi, 302.

عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْلَا مُحَمَّدٌ مَا خُلِقْتُكَ³³²

Ömer b. Hattâb (r.a.) Rasûlullah (s)’in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:
Eğer Muhammed olmasaydı, seni yaratmazdım.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Saîd Amr b. Muhammed b. Mansûr el-Adl→Ebu’l-Hasan Muhammed b. İshâk b. İbrâhim el-Hanzalî→Ebu’l-Hâris Abdullah b. Muslim el-Fihri→İsmâil b. Mesleme→Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem→Babasından→Dedesinden→Ömer b. Hattâb senediyle rivâyet edilmiştir.

Zehebî bu haberin *mevzû* olduğunu söylemiştir.³³³

90. HADİS

“Benim ashabım yıldızlara benzerler. Onların hangisine tâbi olsanız, hidâyeti bulursunuz.”³³⁴

Bu hadis, ‘İslâm yıldızları ’ifadesini şerh etmek için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: نا عَبْدُ بْنُ أَحْمَدَ، ثنا عَلِيُّ بْنُ عُمَرَ، ثنا الْقَاضِي أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوْحٍ، ثنا سَلَامُ بْنُ سُلَيْمٍ، ثنا الْحَارِثُ بْنُ غُصَيْنٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سَفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَبْوَابِهِمْ فَتَدِينُهُمْ اهْتَدَيْتُمْ»³³⁵

Câbir’den rivâyetle: **Benim ashabım yıldızlar gibidir. Onların hangisine uyarmanız hidâyeti bulursunuz.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ahmed b. Ömer→Abd b. Ahmed→Ali b. Ömer→el-Kâdî’ Ahmed b. Kâmil→Abdullah b. Ravh→Sellâm b. Suleym→el-Hâris b. Ğusayn→A’meş→Ebû Sufyân→Câbir senediyle rivâyet edilmiştir.

³³² Hâkim, II, 672, (4228).

³³³ Hâkim, *Telhîsu’z-Zehebî*, II, 672, (4228).

³³⁴ Mehmet Efendi, 320.

³³⁵ İbn Abdilber, *Câmiu Beyâni’l-İlm ve Fadlih*, II, 925.

Elbânî bu haberin *mevzû* olduğunu söylemiştir.³³⁶ Aclûnî de bu hadisi eserine almış ve *zayıf* olduğunu ifade etmiştir.³³⁷

91. HADİS

“Her kim ‘Allah’ım, efendimiz Muhammed’e ve onun âline salât eyle; selâm eyle’ diyerek salavât getirirse o kimse, eğer ayakta ise oturmadan Allah Teâlâ onu af ve mağfiret eder. Şayet oturuyorsa kalkmadan evvel, Yüce Allah onu af ve mağfiret eder.”³³⁸

Bu hadis, ‘Mağfiret sebebi salavâtı şerife’ konusunda zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

92. HADİS

“Ben, iki Abdimenaf’ın oğluyum.”³³⁹

Bu hadis, ‘Abdimenafoğlu Abdulmuttalib’in özünden süzülerek gelmiştir’ ifadesini şerh etmek için zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

93. HADİS

“Allah Teâlâ beni temiz sulblere ve temiz rahimlere nakilden ayırmadı. Cümleden temiz ve pâk olan babalara ve analara nakleyledi. Babalarından ikiye ayrılan kolun ancak hayırlısından oldum.”³⁴⁰

Bu hadis, ‘Fetret devrinden gelenler’ ifadesini şerh etmek için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

³³⁶ Elbânî, *Silsiletu Ehâdîsi’d-Daîfe*, I, 144.

³³⁷ Aclûnî, I, 381.

³³⁸ Mehmet Efendi, 336.

³³⁹ Mehmet Efendi, 340.

³⁴⁰ Mehmet Efendi, 340.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْهَاشِمِيُّ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ الْمَرُوزِيِّ، قَالَ: ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: ثنا مُوسَى بْنُ عَيْسَى، قَالَ: ثنا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَكِيمٍ، عَنْ عِكْرَمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَمْ يَلْتَقِ أَبَوَايَ فِي سَفَاحٍ، لَمْ يَزَلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَنْقَلِبُنِي مِنْ أَصْلَابِ طَيْبَةٍ إِلَى أَرْحَامِ طَاهِرَةٍ، صَافِيًا، مُهَذَّبًا، لَا تَتَشَعَّبُ شُعْبَتَانِ إِلَّا كُنْتُ فِي خَيْرِهِمَا»،³⁴¹

İbn Abbâs (r.a.) Rasûlullah (s)'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **Babalarım zinâ üzerinde buluşmadılar. Allah beni temiz sulblerden temiz rahimlere beni temiz olarak nakletmeye devam etti. İkiye ayrılan kolların en hayırlısından bulundum.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Suleyman el-Hâşimî → Ahmed b. Muhammed b. Saîd el-Mervezî → Muhammed b. Abdillâh → Enes b. Muhammed → Mûsa b. İsa → Yezîd b. Ebî Hakîm → İkrime → İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadisin çok *zayıf* olduğunu söylemiştir.³⁴²

94. HADİS

“Rasûlullah (s) efendimiz şöyle buyurmuştur: Allah Teâlâ, mü'minlerin zürriyetlerini, kendi derecelerine kadar yükseltir. İsterse, onların amelleri kendilerinden daha alt olsun. Yeter ki, zürriyetlerinin, kendi derecelerine eriştiğini görüp mesrûr olsunlar.”³⁴³

Bu hadis, ‘Mü'minlerin zürriyetleri’ ifadesini şerh etmek için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ بِمَكَّةَ، ثنا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ، أَنبَأَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَنبَأَ الثَّوْرِيَّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَرْثَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: {الْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلْتَنَاهُمْ} [الطور: 21] قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ ذُرِّيَّةَ الْمُؤْمِنِ مَعَهُ فِي دَرَجَتِهِ فِي الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانُوا دُونَهُ فِي الْعَمَلِ»، ثُمَّ قَرَأَ {وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلْتَنَاهُمْ} [الطور: 21] يَقُولُ: «وَمَا نَقَصْنَاهُمْ»³⁴⁴

³⁴¹ Ebû Nuaym, *Delâilu 'n-Nubuvve*, I, 57, (15).

³⁴² Elbânî, *Irvâu 'l-Ğalîl fi 't-Tahrîci 'l- Ehâdîsi Menâri 's-Sebîl*, VI, 331.

³⁴³ Mehmet Efendi, 342.

³⁴⁴ Hâkim, 509, (3744); Beyhakî, X, 453, (20291).

İbn Abbâs (r.a.) bu ayet hakkında şöyle diyor: ‘İman ile kendilerini izledikleri kimselerin yanlarına bu zürriyetlerini katacağız; bununla birlikte kendi amellerinden de bir şey eksiltmeyeceğiz. (Tûr, 21) Dedi ki: Onların ameli ondan daha az olsa bile Allah Teâla mü’minin zürriyetini cennetteki kendi derecesine yükseltir. Sonra İbn Abbâs şu âyet-i okudu: İman eden, soylarından gelenlerin de aynı iman ile kendilerini izledikleri kimselerin yanlarına bu zürriyetlerini katacağız; bununla birlikte kendi amellerinden de bir şey eksiltmeyeceğiz. Şöyle okudu: amelleri az olsa bile.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Ali es-San’ânî→İshâk b. İbrâhim b. Abbâd→es-Sevrî→Amr b. Murre→Saîd b. Cubeyr→İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

Beyhakî bu hadisin senedinde bir *inkîtâ*’ olduğunu söylemiştir.³⁴⁵

95. HADİS

“Bir kimse cennete girdiği zaman, anasına, babasına, hatununa ve çocuklarına sorar. Onun bu sorusuna karşılık şöyle denir: Onlar senin derecene erişemediler. Yahut şöyle derler: Senin amelin gibi amel edemediler. Bunun üzerine o kimse şöyle der: Ya Rabbi, ameli hem kendim için, hem de onlar için işledim. Onların kendisine getirilmesi emrediliyor.”³⁴⁶

Bu hadis de ‘Mü’minlerin zürriyetleri’ ifadesini şerh etmek için zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ أَبِي أَنَانَ الدَّقِيقِيُّ البَغْدَادِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ غَزْوَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ سَالِمِ الْأَقْطَسِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ الْجَنَّةَ سَأَلَ عَنْ أَبِيهِ وَرَوْجَتِهِ وَوَلَدِهِ فَيُقَالُ إِنَّهُمْ لَمْ يَبْلُغُوا دَرَجَتَكَ وَعَمَلَكَ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ قَدْ عَمِلْتُ لِي وَلَهُمْ فَيَوْمَرُ بِالْحَاقِقِ بِهِ³⁴⁷

İbn Abbâs (r.a.) Rasûlullah (s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir: **Bir kimse cennete girdiği zaman, anasını, babasını, eşini ve çocuklarını sorar. Onun bu**

³⁴⁵ Beyhakî, X, 453, (20291).

³⁴⁶ Mehmet Efendi, 342.

³⁴⁷ Taberânî, *el-Mu’cemu’s-Sağîr*, I, 382, (640).

sorusuna karşılık şöyle denir: Onlar senin derecene ve ameline erişemediler. Bunun üzerine o kimse şöyle der: Ya Rabbi, ameli hem kendim için, hem de onlar için işledim. Onların kendisine getirilmesi emredilir.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Abdullah b. Yezîd b. Ebân ed-Dakîki el-Bağdâdî→Muhammed b. Abdîrrahman b. Ğazvân Ebû Abdillâh→Şerîk→Sâlim el-Eftas→Saîd b. Cubeyr→İbn Abbâs İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu haberin *mevzû* olduğunu ifade etmiştir.³⁴⁸

96. HADİS

Enes b. Malik (r.a.)'ın rivâyet ettiğine göre: **Rasûlullah (s) kuş yavrusu gibi olmuş bir Müslümanın hasta ziyaretinde bulundu. Rasûlullah (s) ona: “Allah’a birşeyle duâ ediyor yâhut ondan bir şey istiyor muydun? diye sordu. O zât: Evet, Allah’ım bana âhirette ne ile cezâ vereceksen, onu bana dünyada peşin ver, diyordum cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s) Subhânallah! Sen buna tâkat getiremezsin- yahut senin buna gücün yetmez- Allah’ım bize dünyada iyilik, âhirette de iyilik ver. Ve bizi cehennem azâbından koru! deseydin ya, buyurdu.**³⁴⁹

Bu hadis, ‘af ve âfiyet duâsı’ konusunda zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْأَسْنَانِيُّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنِ حُمَيْدٍ عَنِ ثَابِتٍ عَنِ أَنَسِ بْنِ مَرْثَدَانَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَادَ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَدْ خَفَتَ فَصَارَ مِثْلَ الْفَرْخِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « هَلْ كُنْتَ تَدْعُو بِشَيْءٍ أَوْ تَسْأَلُهُ إِيَّاهُ ». قَالَ نَعَمْ كُنْتُ أَقُولُ اللَّهُمَّ مَا كُنْتُ مُعَاقِبِي بِهِ فِي الْآخِرَةِ فَعَجَّلْهُ لِي فِي الدُّنْيَا . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُبْحَانَ اللَّهِ لَا تَطِيقُهُ - أَوْ لَا تَسْتَطِيعُهُ - أَفَلَا قُلْتَ اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ³⁵⁰

³⁴⁸ Elbânî, *Daîfu'l-Câmiî's-Sağîr ve Ziyâdâtuh*, 69.

³⁴⁹ Mehmet Efendi, 346.

³⁵⁰ Müslîm, *Zikir*, 23; Ahmed İbn Hanbel, XIX, 105, (12049).

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebu'l-Hattâb Ziyâd b. Yahyâ Hassânî→Muhammed b. Ebî Adî→Humejd→Sâbit→ Enes (Enes b. Mâlik) senediyle rivâyet edilmiştir.

97. HADİS

“Hz. Âişe (r.anhâ) şöyle dedi: **Kadir gecesinde hangi gece de olduğunu bilsem ne söyleyelim Yâ Rasûlallah dedim. Rasûlullah (s): “Allahumme inneke afuvvun kerîmun tuhibbu'l-affe fağfu annî” söyle dedi.**”³⁵¹

Bu hadis, ‘Allah’ım, bizi güzel setrinle setreyle’ ifadesini şerh etmek için zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا قُنَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الصُّبَّعِيُّ، عَنْ كَهْمَسِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ أَيَّ لَيْلَةٍ لَيْلَةُ الْقَدْرِ مَا أَقُولُ فِيهَا؟ قَالَ: " قَوْلِي: اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفْوٌ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي " 352

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Kuteybe b. Saîd→Ca’fer b. Suleyman ed-Dubaî→ Kehmes b. Hasan→ Abdullah b. Bureyde→Hz. Âişe senediyle rivâyet edilmiştir.

Tirmizî bu hadise *hasen sahîh*,³⁵³ Elbânî ise *sahîh* hükmünü vermiştir.³⁵⁴

98. HADİS

“Ebû Hureyre (r.a.)’dan Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Her kim dünyada bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah o kimsenin âhirette ayıplarını örter.**”³⁵⁵

Bu hadis, ‘Müslümanların ayıplarını örtmek’ konusundan zikredilmiştir.

³⁵¹ Mehmet Efendi, 346.

³⁵² Tirmîzî, Daavât, 45.

³⁵³ Tirmîzî, Daavât, 45.

³⁵⁴ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, VI, 1009.

³⁵⁵ Mehmet Efendi, 346.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، حَدَّثَنَا سُهَيْلٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «لَا يَسْتُرُ عَبْدٌ عَبْدًا فِي الدُّنْيَا، إِلَّا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»³⁵⁶

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebûbekir b. Ebî Şeybe → Affân → Vuheyb → Suheyl → Babası → Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

99. HADİS

“Sa’d bi Ebî Vakkâs (r.a.)’ın rivâyet ettiğine göre, Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Balina’nın kalbinde iken Zinnun’un duâsı: “Bir kimse, sıkıntıya, kedere, gama, müptelâ olduğu zaman ‘Senden başka ilâh yoktur; Subhansın. Ben zâlimlerden oldum (Enbiyâ 21/87)’ derse, onun duâsı mutlaka kabul olur.**”³⁵⁷

Bu hadis, ‘Yunus (a.s) ‘ın sana duâ ettiği isimler hürmetine senden isterim’ ifadesini şerh etmek amacıyla zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ إِدْرِاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " دَعْوَةُ ذِي النُّونِ إِذْ دَعَا وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحَوْتِ: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ³⁵⁸

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Yahyâ → Muhammed b. Yusuf → Yûnus b. Ebî İshâk → İbrahim b. Muhammed b. Sa’d → Babam (Muhammed b. Ebî Sa’d ez-Zuhrî) → Sa’d (Sa’d b. Ebî Vakkâs) senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadise *sahîh* hükmünü vermiştir.³⁵⁹

³⁵⁶ Müslim, Birr, 45.

³⁵⁷ Mehmet Efendi, 348.

³⁵⁸ Tirmizî, Daavât, 82; Ahmed İbn Hanbel, III, 65, (1462).

³⁵⁹ Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi's-Sağîr ve Ziyâdâtuh*, I, 637.

100. HADİS

“Hızır hayatta olsaydı; ziyaretime gelirdi.”³⁶⁰

Bu hadis, ‘yaşayan peygamberler’ konusunda zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

لَوْ كَانَ الْخَضِرُ حَيًّا لَزَارَنِي³⁶¹

Hadisin Tahrîci

İbn Kayyım bu rivâyetin aslının olmadığını söylemiştir.³⁶²

101. HADİS

“Hızır ve İlyâs, her sene hac mevsiminde Mina’da buluşurlar. Birbirlerinin başlarını tıraş ederler. Ayrıldıkları zaman da şöyle duâ ederler: ‘Allah’ın adı ile. Allah’ın dilediğidir. Allah’ın dilediğidir. Hayra ancak Allah sevk eder. Allah’ın dilediğidir. Allah’ın dilediğidir. Kötülüğü ancak def eder. Allah’ın dilediğidir. Allah’ın dilediğidir. Eğer bir nimet gelecekse, Allah’tan gelir. Allah’ın dilediğidir. Allah’ın dilediğidir. Allah’a tevekkül ettik; o ne güzel vekîldir. Güç ve kuvvet, ancak yüce ve azîm olan Allah’ındır.’ Bundan sonra birbirlerine vedâ edip ayrılırlar.”³⁶³

Bu hadis, ‘Hızır ve İlyâs’ konusunda zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

اجتماع الخضر والياس عليهما الصلاة والسلام في كل عام في الموسم بمنى³⁶⁴

Hızır ve İlyâs, her sene hac mevsiminde Mina’da buluşurlar.

³⁶⁰ Mehmet Efendi, 351.

³⁶¹ İbn Kayyım, *el-Menâru'l-Munîf*, 67-76.

³⁶² İbn Kayyım, *el-Menâru'l-Munîf*, 67.

³⁶³ Mehmet Efendi, 351.

³⁶⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 118; Sehâvî, *el-Makâsıdu'l-Hasene*, 22; Aclûnî, I, 49.

Hadisin Tahrîci

Sehâvî bu hadisin çok *zayıf* olduğunu söylemiştir.³⁶⁵ Elbânî de bu haberin *mevzû* olduğunu söylemiştir.³⁶⁶

102. HADİS

“Hızır (a.s) karada, İlyâs (a.s) ise denizde kalır. Her gece, İskender’in Ye’cuc ve Me’cuc için yaptığı sette buluşur. Her sene hac ve umre yaparlar. Zemzem suyundan da bir miktar içerler. Bu içtikleri gelecek seneye kadar kendilerine yeteri kadar gıda olur.”³⁶⁷

Bu hadis de ‘Hızır ve İlyâs’ konusunda zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Bu rivâyet hadis kaynaklarında tesbit edilememiştir.

103. HADİS

“Bir kimseye, ehlinden, malından yana bir büyük bir haber verildiği zaman şöyle desin; Maşaallah lâ kuvvete illâ billâh.”³⁶⁸

Bu hadis, Maşaallah lafzının ne zaman söylenmesi gerektiği îzah edilirken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ عَبَّاسُ بْنُ حَمَّادِ بْنِ فَضَّالَةَ الصَّيِّرِي فِي الْبَصْرِيِّ قَالَ: نا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَرَجِ الرَّيَّاشِيُّ قَالَ: نا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ الْيَمَامِيُّ قَالَ: نا عَيْسَى بْنُ عَوْنٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ زُرَّارَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فِي أَهْلِ أَوْ مَالٍ، أَوْ وَلَدٍ، فَقَالَ: مَا شَاءَ اللَّهُ، لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، فَيَرَى فِيهِ آفَةً، دُونَ الْمَوْتِ» وَقَرَأَ: {وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ} [الكهف: 39] ³⁶⁹

Enes b. Mâlik(r.a.)’dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s) şöyle dedi: **Bir kimseye, ehlinden, malından yana bir büyük bir nimet verildiği zaman şöyle**

³⁶⁵ Sehâvî, *el-Makâsıdu'l-Hasene*, 62.

³⁶⁶ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe*, XIII, 541.

³⁶⁷ Mehmet Efendi, 351.

³⁶⁸ Mehmet Efendi, 354.

³⁶⁹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsât*, IV, 301, (4261).

derse: ‘Maşaallah lâ kuvvete illâ billâh’. Ölüm hariç hiçbir dert görmez. (Allah’ın dilediğidir, kuvvet ancak Allah’ındır). (Kehf, 39).

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebu’l-Fadl Abbâs b. Hammâd b. Fudâle es-Sayrafî el-Basrî→Abbâs b. el-Ferac er-Riyâşî→Ömer b. Yûnus el-Yemâmî→İsa b. Avn→Abdilmelik b. Zurâre→Enes b. Mâlik senediyle rivâyet edilmiştir.

Heysemî hadisin senesinde bulunan Abdülmelik adlı râvinin zayıf olduğundan hadisin de zayıf olduğunu söylemiştir.³⁷⁰ Elbânî de bu görüşe katılmaktadır.³⁷¹

104. HADİS

“Bir Müslümanın fakirlere ve zaiflere sadaka edecek bir şeyi olmasa ve bulamasa, duâsında ‘Allâhümme salli alâ Muhammedin abdike ve rasûlike ve alel mü'minîne vel mü'minât vel müslimîne vel müslimât (Allahım, Muhammed’e salât eyle; senin kulundur. Rasulündür. Mü’min olan erkeklere, mü’min olan kadınlara, erkekler olan müslümanlara, kadın müslümanlara da salât eyle)’ derse, kendisi için zekât ve sadaka olmuş olur.”³⁷²

Bu hadis, ‘Zekât ve Sadaka yerine geçen salavât-ı şerîfe’ konusunda zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَلْمٍ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَزْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، أَنَّ دَرَجًا حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا الْهَيْثَمِ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ مُسْلِمٍ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ صَدَقَةٌ، فَلْيُقَلِّ فِي دُعَائِهِ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، وَصَلِّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ، فَإِنَّهَا زَكَاةٌ»³⁷³

Yanında verecek sadakası olmayan herhangi bir Müslüman duasında şunu söylesin: Allahumme salli alâ Muhammedin abdike ve rasûlike ve salli ale'l-

³⁷⁰ Heysemî, X, 140.

³⁷¹ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe*, V, 25.

³⁷² Mehmet Efendi, 354.

³⁷³ İbn Hibbân, *Sahîhu İbn Hibbân*, III, 185.

Mu'minine ve'l-Mu'minât ve'l-Muslimîne ve'l-Muslimât.' Bu onun için bir zekât olmuş olur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Abdullah b. Muhammed b. Selm→Harmele b. Yahyâ→İbn Vehb→Amr b. el-Hâris→Derrâc→Ebu'l-Heysen→Ebî Saîd el-Hudrî senediyle rivâyet edilmiştir.

Elbânî bu hadisin *sahîh* olduğunu söylemiştir.³⁷⁴

105. HADİS

“Ebû Hureyre (r.a.)’dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Bir kimse, kertenkeleyi bir vuruşta öldürürse, yüce hak ona yüz hasene ihsân eder. İki vuruşta öldürürse, daha az. Üç vuruşta öldürürse daha az sevap verilir.**”³⁷⁵

Bu hadis, ‘Şeytanın dokunmadıkları’ konusunda zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، ح وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، ح وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي إِسْحَابٍ، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ، عَنْ سُفْيَانَ كَثْمٍ، عَنْ سُهِيلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَعْنَى حَدِيثِ خَالِدٍ، عَنْ سُهِيلٍ إِلَّا جَرِيرًا وَحَدَهُ، فَإِنَّ فِي حَدِيثِهِ «مَنْ قَتَلَ وَرَعًا فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ كُتِبَتْ لَهُ مِائَةٌ حَسَنَةً، وَفِي الثَّانِيَةِ دُونَ ذَلِكَ، وَفِي الثَّلَاثَةِ دُونَ ذَلِكَ»³⁷⁶

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Kuteybe b. Saîd→Ebû Avâne (Tahvîl)→Zuheyr b. Harb→Cerîr (Tahvîl)→Muhammed b. Sabbâh→İsmâil b. Zekeriyâ→Ebû Kureyb→Veki’→Sufyan→Suheyl→Babasından (Zekvân)→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

³⁷⁴ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, VII, 798.

³⁷⁵ Mehmet Efendi, 356.

³⁷⁶ Müslîm, Selâm, 38.

106. HADİS

“Ubey b. Kâb'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s)... (Musa ile Hızır kıssasını anlattıktan sonra) şöyle buyurmuştur: Allah Musa'ya rahmet eylesin. Keşke sabretseydi de (aralarında başka olaylar geçseydi) bize o ikisinin yapacağı diğer şeyler de anlatılsaydı.”³⁷⁷

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرُو قَالَ أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ قَالَ قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ إِنَّ نَوْفًا الْبِكَالِيَّ يَزْعُمُ أَنَّ مُوسَى لَيْسَ بِمُوسَى بَنِي إِسْرَائِيلَ ، إِنَّمَا هُوَ مُوسَى آخَرٌ . فَقَالَ كَذَبَ عَدُوُّ اللَّهِ ، حَدَّثَنَا أَبِي بْنُ كَعْبٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ... يَرْحَمُ اللَّهُ مُوسَى ، لَوَدِدْنَا لَوْ صَبَرَحْتَنِي يُقْصِّ عَلَيْنَا مِنْ أَمْرِهِمَا³⁷⁸ .

Bu hadis, ‘Hızırın düzelttiği duvarın içinde olanlar’ konusunda zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Abdullah b. Muhammed → Sufyân → Amr → Saîd b. Cubeyr → İbn Abbas → Ubey b. Ka’b senediyle rivâyet edilmiştir.

107. HADİS

“Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah (s) efendimizin şöyle buyurduğunu anlattı: Vaktiyle iki kadın ve beraberlerinde iki oğlan çocukları vardı. Yolda giderlerken, kurt gelip, bu kadınlardan birinin (büyük kadının) çocuğunu alıp, götürdü. Bunun üzerine büyük kadın, arkadaşı (küçük) kadına; Kurt, senin çocuğunu götürdü dedi. Öbür kadın; Hayır, senin çocuğunu götürdü dedi. Nihâyet, bu iki kadın, aralarında hükmetmesi için Dâvûd (a.s.)’a müracaat ettiler. Dâvûd (aleyhisselâm), çocuğun büyük kadına âit olduğuna hükmetti. Onlar muhakemeden çıkıp, Dâvûd (a.s.)’ın oğlu Süleymân (a.s.)’a gittiler. Dâvûd (a.s.)’ın hükmünü ona söylediler. Süleymân (a.s.) da; Bana bir bıçak getirin. Çocuğu (bu) iki kadın arasında paylaştrayım dedi. Bunun üzerine küçük kadın; Aman öyle yapma! Allah sana rahmet eylesin. Çocuk bu kadınındır dedi. Bunun

³⁷⁷ Mehmet Efendi, 357.

³⁷⁸ Buhârî, İlim, 44.

üzerine, Süleymân (a.s.) çocuğun küçük kadına âit olduğuna hükmetti.” Dâvûd (a.s.) bu hükmü işitip, oğlunun ferâset ve zekâsına hayran kaldı.”³⁷⁹

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الرَّنَادِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَتْ امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا جَاءَ الذَّنْبُ فَذَهَبَ بِابْنِ إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ لِصَاحِبَتِهَا إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ وَقَالَتْ الْأُخْرَى إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ فَتَحَاكَمَتَا إِلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى فَخَرَجَتَا عَلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَأَخْبَرَتَاهُ فَقَالَ انْتُونِي بِالسَّكِينِ أَشْفَهُ بَيْنَهُمَا فَقَالَتِ الصُّغْرَى لَا تَفْعَلْ يَرْحَمَكَ اللَّهُ هُوَ ابْنُهَا فَقَضَى بِهِ لِلصُّغْرَى³⁸⁰

İki kadın ve beraberinde iki çocuğu vardır. Bir kurt geldi ve onların birisinin çocuğunu aldı. Birisi öbürüne dedi ki: Senin oğlunu aldı. Diğeri dedi ki: Hayır senin oğlunu aldı. Hz. Dâvud’dan hüküm istediler. Büyük olan kadının lehine hüküm verdi. Onlar Süleyman’ın huzuruna çıktılar. Olayı anlattılar. Bana bir bıçak getirin ki bu kalan çocuğu aranızda bölüştüreyim. Küçük olan kadın dedi ki: Allah sana rahmet etsin yapma. O çocuk diğerkadınıdır. Bunun üzerine Hz. Süleyman çocuğun küçük olana ait olduğuna hüküm verdi.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû'l-Yemân→Şuayb→Ebu'z-Zinâd→Abdurrahman→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

108. HADİS

“Âdem’in çocuklarından hiçbir çocuk yok ki, doğduğu an, şeytan ona dokunmuş olmasın. İşte doğarken ağlaması, şeytanın dokunmasından kaynaklanmaktadır. Meryem ve oğlu bundan müstesnâdır.”³⁸¹

Bu hadis, ‘Meryem’in doğuşu’ konusunda zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

³⁷⁹ Mehmet Efendi, 358.

³⁸⁰ Buhârî, Enbiyâ, 60.

³⁸¹ Mehmet Efendi, 358.

حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ قَالَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مِنْ بَيْتِي آدَمَ مَوْلُودٌ إِلَّا يَمَسُّهُ الشَّيْطَانُ حِينَ يُولَدُ فَيَسْتَهْلُ صَارِخًا مِنْ مَسِّ الشَّيْطَانِ غَيْرَ مَرِيمَ وَابْنَهَا³⁸²

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû'l-Yemân→Şuayb→Zuhrî→Saîd b. el-Museyyeb→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

109. HADİS

“Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s) şöyle buyurmuştur: **Allah'a, kabul edileceğine gerçekten inanarak duâ edin. Bilin ki Allah, ciddiyetten uzak ve umursamaz bir kalp ile yapılan duâları kabul etmez.**”³⁸³

Bu hadis, ‘sana istiğfar ettiğim halde azâp etme’ ifadesi şerh edilirken zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْجَمْعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا صَالِحُ الْمُرِّيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَبْرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ادْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ مَنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهٍ.³⁸⁴

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Abdullah b. Muâviye el-Cumahî→Sâlihu'l-Murrî→Hişâm b. Hassân→Muhammed b. Sirîn→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

Tirmizî bu hadise *sahîh li-ğarihî*,³⁸⁵ Elbânî ise *sahîh* hükmünü vermiştir.³⁸⁶

³⁸² Buhari, Enbiyâ, 60; Müslim, Fedâil, 43.

³⁸³ Mehmet Efendi, 359.

³⁸⁴ Tirmizî, Daavât, 66.

³⁸⁵ Tirmizî, Daavât, 66.

³⁸⁶ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, II, 142.

110. HADİS

“Her Mü’minin alnında, iki kaşının ortasında bir melek tâyin olunmuştur. Bu melek, o mü’minin getirdiği salât ve selâmı, Rasûlullah (s) efendimize ulaştırıp tebliğ eder.”³⁸⁷

Bu hadis, ‘Rasûlullah efendimize salavât ulaştırın melek’ konusunda zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا ابْنُ ثَمِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ زَادَانَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِنَّ لِلَّهِ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ، يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلَامَ"³⁸⁸

Abdullah b. Mes’ûd (r.a.)’dan rivâyetle Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Allah’ın yeryüzünde yolculuk eden melekleri vardır. Onlar ümmetinden bana selam getirirler (ulaştırırlar).**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, İbn Numeyr→Sufyân→Abdullah b. es-Sâib→Zâzân→Abdullah senediyle rivâyet edilmiştir.

Şuayb el-Arnâvut bu hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.³⁸⁹

111. HADİS

“Eba Zer (r.a.)’dan rivâyet edildiğine göre: **Ebû Zer (r.a.) Rasûlullah (s)’e Allah Teâlâ’nın kaç kitap indirdiğini sordu. Rasûlullah (s) dedi ki: “Yüz dört kitap indirdi. Onlardan; Âdem (a.s.)’a on sâhife, Şît (a.s.)’a elli sâhife, İbrahim (a.s.)’a on sâhife, İdrîs (a.s.)’a ise otuz sâhife indirmiştir. Bunların yanında Tevrât, İncîl, Zebûr ve Furkân (Kur’an-ı Kerîm’dir).**”³⁹⁰

Bu hadis, ‘Peygamberlere gelen kitaplar ve sahîfeler’ konusunda zikredilmiştir.

³⁸⁷ Mehmet Efendi, 360.

³⁸⁸ Ahmed İbn Hanbel, VI, 183, (3666).

³⁸⁹ Ahmed İbn Hanbel, VI, 183, (3666).

³⁹⁰ Mehmet Efendi, 360.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُوَيْبَانَ الشَّيْبَانِيُّ، وَالْحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْقَطَّانُ بِالرَّقَّةِ، وَابْنُ فُتَيْبَةَ، وَاللَّفْظُ لِلْحَسَنِ، قَالُوا: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ هِشَامِ بْنِ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى الْعَسَائِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: كَمْ كِتَابًا أَنْزَلَهُ اللَّهُ؟، قَالَ: «مِائَةٌ كِتَابٍ، وَأَرْبَعَةٌ كُتُبٍ، أَنْزَلَ عَلَى شَيْثِ خَمْسُونَ صَحِيفَةً، وَأَنْزَلَ عَلَى أَخْنُوخَ ثَلَاثُونَ صَحِيفَةً، وَأَنْزَلَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ عَشْرَ صَحَائِفَ، وَأَنْزَلَ عَلَى مُوسَى قَبْلَ التَّوْرَةِ عَشْرَ صَحَائِفَ، وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ وَالْقُرْآنَ»³⁹¹

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Hasan b. Sufyân Şeybânî→Hüseyin b. Abdillâh el-Kattân→İbn Kuteybe→İbrahim b. Hişâm→Yahyâ b. Yahyâ el-Ğassânî→Babam→Dedem→Ebû İdrîs el-Havlânî→Eba Zer senediyle rivâyet edilmiştir.

Senetde yer alan İbrahim b. Hişâm hakkında ihtilâf vardır. Zehebî bu râvi ile ilgili sika hükmünü vermiştir.³⁹² Fakat Ebû Hâtim, bu râvi hakkında Kezzâb demiştir.³⁹³

Elbânî bu hadisin *zayıf* olduğunu söylemiştir.³⁹⁴

112. HADİS

“Ben, sizin aklınızın erdiği kadarını söylerim.”³⁹⁵

Bu hadis, ‘Hüsnü Cemâl’ konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حدثنا عبيد بن محمد حدثنا محمد بن يحيى حدثنا بكر حدثنا يحيى بن مالك عن أبيه عن الزهر عن سعيد بن المسيب عن النبي صلى الله عليه وسلم قال «إِنَّا مَعَشَرَ الْأَنْبِيَاءِ كَذَلِكَ أَمَرْنَا أَنْ نَكَلِمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ»³⁹⁶

³⁹¹ İbn Hibbân, II, 77.

³⁹² Zehebî, *Tezkiratu'l-Huffâz*, I, 56.

³⁹³ Zehebî, *el-Muğni fi'd-Duaâfâ*, I, 29.

³⁹⁴ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe*, IV, 382.

³⁹⁵ Mehmet Efendi, 360.

³⁹⁶ Zebîdî, *İthâfu-Sâde*, II, 65; Muttakî, X, 242; Aclûnî, I, 196.

Saîd b. Museyyeb (r.a.)’dan Rasûlullah (s) şöyle dedi: “**Biz peygamberler topluluğu, daima insanların seviyelerine inmek ve onların anlayabilecekleri şekilde konuşmakla emrolunduk.**”³⁹⁷

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ubeyd b. Muhammed → Muhammed b. Yahyâ → Bekr → Yahya b. Mâlik → Babam → Zuhrî → Saîd b. Museyyeb senediyle rivâyet edilmiştir.

Sened incelemesi yapıldığı zaman Muhammed b. Yahyâ’nın durumunun *Mechûlu’l- hâl* olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bekr (Bekr b. Abdillâh) ise Yahya b. Maîn, Zehebî ve İbn Hacer tarafından sika değildir, rivâyetleri zayıftır şeklinde cerh edilmiştir.³⁹⁸

Sened zincirinde yer alan râvilerin incelenmesi sonucunda rivâyetin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

113. HADİS

“Celâl ve ikram sahibi yüce Allah’ın sıfatlarını bilmekte cümlelizden bilgiliyim.”³⁹⁹

Bu hadis, ‘İlmi meşhur sahibi’ ifadesi şerh edilirken zikredilmiştir.

Hadisin Tahrîci

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda bulunamamıştır.

114. HADİS

“Ben, ilmin şehriyim; Ali de, onun kapısıdır.”⁴⁰⁰

Bu hadis, yüz yirmi sekizinci salavât-ı şerîfede geçen ‘İlm-i meşhûr sahibi’ ifadesi şerh edilirken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

---

³⁹⁷ Mehmet Efendi, 361.

³⁹⁸ Mizzî, I, 156.

³⁹⁹ Mehmet Efendi, 362.

⁴⁰⁰ Mehmet Efendi, 363.

حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْهَرَوِيُّ، بِالرَّمْلَةِ، ثنا أَبُو الصَّلْتِ عَبْدِ السَّلَامِ بْنُ صَالِحٍ، ثنا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا، فَمَنْ أَرَادَ الْمَدِينَةَ فَلْيَأْتِ الْبَابَ»⁴⁰¹

“İbn Abbâs (r.a.)’dan rivâyet olunduğuna göre Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Ben, ilmin şehriyim; Ali de, onun kapısıdır. Kim şehri isterse (ilim isterse) kapıya gelsin.”**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû'l Abbâs Muhammed b. Yâ'kub → Muhammed b. Abdirrahim el-Heravî → Ebu's-Salt → Abdusselâm b. Sâlih → Ebû Muâviye → Â'meş → Mucâhid → İbn Abbâs senediyle rivâyet edilmiştir.

Hadisin devamında "Kim ilim isterse kapıya gelsin" buyurulmuştur. ‘Münâvî Resûlullah'ın (s) bütün dinî ilimleri içinde toplayan bir ilim şehri gibi olduğunu, bu şehre girmek için gereken kapı olmaya da Hz. Ali'nin lâyık bulunduğunu belirterek Resûl-i Ekrem'in yolundan gitmek isteyenlerin şehre bu kapıdan girmeleri gerektiğini söylemiştir.⁴⁰²

Heysemî bu hadisin zayıf olduğunu,⁴⁰³ Hatîb el-Bağdâdî de aslının olmadığını söylemiştir.⁴⁰⁴ Elbânî ise bu haberin *mevzû* olduğunu söylemiştir.⁴⁰⁵

115. HADİS

“Kendilerine Resûl gönderildiğim kimselerin cümlesi cennete girer, ancak ibâ edenler hariç.”⁴⁰⁶

Bu hadis, ‘Rasûlallah’a itaat’ konusunda zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

⁴⁰¹ Hâkim, III, 126, (4637); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XI, 65, (11061).

⁴⁰² Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, I, 89.

⁴⁰³ Heysemî, IX, 114.

⁴⁰⁴ Sehâvî, 170.

⁴⁰⁵ Elbânî, *Silsiletu'l-Ehâdîsi'd-Daîfe*, VI, 519.

⁴⁰⁶ Mehmet Efendi, 363.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ ، إِلَّا مَنْ أَبِي » . قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَا بَنِي قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبِي ⁴⁰⁷

“Ebû Hureyre (r.a.)’dan rivâyetle Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: **Tüm ümmetim cennete girer; ancak yüz çevirenler hariç. Ashap sordu: Ya Rasûlallah. Yüz çevirenler kimlerdir? Rasûlullah (s) Efendimiz şöyle dedi: Bana itaat eden cennete girer. Bana isyan eden de yüz çevirmiş demektir.**”

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Muhammed b. Sinân→Fuleyh→Hilal b. Alî→Atâ b. Yesâr→Ebû Hureyre senediyle rivâyet edilmiştir.

116. HADİS

“Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: **Rasûlullah (s) bir adamın şu şekilde duâ ettiğini işitti: Allahümme innî es’elüke bi’enne leke’l hamd. Lâ ilâhe illâ ent. Vahdehû lâ şerike lek. El- Mennân. Bedî’us semâvâti ve’l-arz. Zü’l celâli ve’l ikrâm. Rasûlullah (s) dedi ki: (Bu adam) Allah’tan, duâya icâbet edilen ve istenildiği zaman verilen ism-i âzam duâsı ile istekte bulundu.**”⁴⁰⁸

Bu hadis, ‘İsm-i Âzam’ konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو خُرَيْمَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سَبْرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَحَدَّكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، الْمَنَّانُ، بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، فَقَالَ: «لَقَدْ سَأَلَ اللَّهُ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ، الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ أُعْطِيَ، وَإِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ» ⁴⁰⁹

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ali b. Muhammed→Vekî’→Ebû Huzeyme→Enes b. Sîrîn→Enes b. Mâlik senediyle rivâyet edilmiştir.

⁴⁰⁷ Buhârî, İ’tisâm, 2.

⁴⁰⁸ Mehmet Efendi, 363.

⁴⁰⁹ Ahmed İbn Hanbel, XIX, 238, (12205); İbn Mâce, Duâ, 9; İbn Hibbân, III, 175.

Bûsîrî bu hadisin *hasen* olduğunu,⁴¹⁰ Şuayb el-Arnâvut ise *sahîh* olduğunu söylemiştir.⁴¹¹

117. HADİS

“Enes (r.a) Rasûlullah (s)’den şöyle rivâyet etmiştir: Hz. Peygamber (s) bir gün Hz. Âişe’nin yanına vardı. Hz. Âişe (r.a) kendisine dedi ki; “Ey Allah’ın Rasûlü anam babam sana fedâ olsun! Bana Allah’ın ismini öğret ki onunla duâ edilince, Allah duâyı kabul etsin, onunla istekte bulununca Allah isteğini versin. Rasûlullah (s) yüzünü çevirdi. Bunun üzerine Hz. Âişe (r.a) kalktı, abdest aldı ve şöyle dedi. “Bismillahirrahmanirrahim. Allâhümme innî es’elûke minel hayrî küllihî mâ alimtü minhü ve mâ lem a’lem ve bismikel âzâmillemi izâ duite bihi ecebte ve izâ süilte bihi a’tayte.” ‘Allah’ım! Bildiğim ve bilmediğim hayrın tümünü senden isterim. Senin yüce isminle(ismi âzâminla) isterim, çünkü onunla sana duâ edilince sen duâya icâbet edersin, onunla senden istekte bulunulursa sen verirsin.’ Bunun üzerine Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: “Allah’a yemin ederim ki işte o bu söylediklerinin arasındadır.”⁴¹²

Bu hadis, Rasûlullah (s)’in Hz. Âişe annemize öğrettiği duâ konusu anlatılırken zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْقَاسِمِ قَالَ: نا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ الْقَوَارِيرِيُّ قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْعَصْرِيُّ قَالَ: نا عَلِيبُ بْنُ الْقَطَّانِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ ذَاتَ غَدَاةٍ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَلِّمْنِي اسْمَ اللَّهِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ، وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أُعْطِيَ، فَأَعْرَضَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَجْهِهِ، فَقَامَتْ فَتَوَضَّأَتْ، فَقَالَتْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ، وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَبِاسْمِكَ الْعَظِيمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجِبتُ، وَإِذَا سُئِلْتُ بِهِ أُعْطِيتُ. فَقَالَ: «وَاللَّهِ إِنَّهَا لَفِي هَذِهِ الْأَسْمَاءِ»⁴¹³

⁴¹⁰ Bûsîrî, IV, 145.

⁴¹¹ İbn Mâce, Duâ, 9.

⁴¹² Mehmet Efendi, 364.

⁴¹³ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, I, 164.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ahmed b. Kâsım→Abdullah b. Ömer el- Kavârîrî→Muhammed b. Abdullah el-Asrî→Gâlip el-Kattân→Enes b. Mâlik senediyle rivâyet edilmiştir.

Heysemî bu hadisin, senedinde Muhammed b. Abdillâh adlı râvinin zayıf olduğunu söylemiştir.⁴¹⁴ Bu görüşten hareketle bu hadisin *zayıf* olduğunu söyleyebiliriz.

118. HADİS

“Abdullah b. Mes’ud (r.a.)’dan Rasûlullah (s) şöyle dedi: **Günahtan tövbe eden, günah işlememiş gibidir.**”⁴¹⁵

Bu hadis, ‘Hannân’ (Merhametli, Şefkatli) ifadesini şerh etmek amacıyla zikredilmiştir.

Müellifin aktarmış olduğu hadis tercümesi ile kaynaklarda zikredilen hadis metni arasında farklılık yoktur.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَاشِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ، كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ»⁴¹⁶

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ahmed b. Saîd ed-Dârimî→ Muhammed b. Abdillâh Rakkâşî→ Vuheyb b. Hâlid→Mâmer→Abdulkerîm→Ebû Ubeyde b. Abdillâh→Babasından (Abdullah b. Mesud) senediyle rivâyet edilmiştir.

Sehâvî bu hadisin, *hasen li-ğayrihî* olduğunu söylemiştir.⁴¹⁷ Elbânî ise *zayıf* olduğunu söylemiştir.⁴¹⁸

⁴¹⁴ Heysemî, X, 156.

⁴¹⁵ Mehmet Efendi, 365.

⁴¹⁶ İbn Mâce, Zühd, 30; Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, X, 150.

⁴¹⁷ Sehâvî, II, 49.

⁴¹⁸ Elbânî, *Silsiletu’l-Ehâdisi’d-Daîfe*, II, 82.

119. HADİS

“Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir.”⁴¹⁹

Bu hadis, ‘Yaratılmışların kalpleri senin elindedir onların nâsiyeleri sana dönüktür’ ifadesini şerh etmek amacıyla zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا زَكَرِيَاءُ عَنْ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْحَلَالُ بَيْنَ وَالْحَرَامِ بَيْنَ ، وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ ، فَمَنْ اتَّقَى الْمُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ كَرَّاعٍ يَرَعَى حَوْلَ الْحِمَى ، يُوشِكُ أَنْ يُوقِعَهُ . أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمَى ، أَلَا إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ . أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ 420

Nu'man b. Beşir (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s)’den şöyle buyurduğunu işittim: **Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, ırzını (namus ve haysiyetini) da korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melîkin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir.**

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Ebû Nuaym → Zekeriyâ → Âmir → Nu'man b. Beşir senediyle rivâyet edilmiştir.

⁴¹⁹ Mehmet Efendi, 365.

⁴²⁰ Buhârî, İman, 35; Müslîm, Müsâkât, 20.

120. HADİS

“Ey kullarım, sizin evveliniz âhiriniz ve insanınız cinniniz bir toprağın üzerinde ayağa kalkarak benden isteseler, bende her insana dilediğini versem; bu bende olandan ancak iğnenin denize batırıldığı vakit azalttığı kadar azaltır.”⁴²¹

Bu hadis, Delail’i Hayrât’ın sonunda okunacak duâ açıklanırken zikredilmiştir.

Yukarıda zikredilen rivâyet, kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ بَهْرَامِ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ الدَّمَشْقِيَّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِيمَا رَوَى عَنِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَّهُ قَالَ: «يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالُمُوا، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ ضَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ جَائِعٌ، إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمْكُمْ، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ عَارٍ، إِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسِكُمْ، يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ تُخْطِنُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ، يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضُرِّي فَتَضُرُّونِي وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي، فَتَنْفَعُونِي، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتْكُمْ كَانُوا عَلَى أَنْتَقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتْكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتْكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمَخِيطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ، يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أَحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أَوْفَيْكُمْ بِهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ، فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ» قَالَ سَعِيدٌ: كَانَ أَبُو إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيُّ، إِذَا حَدَّثَ بِهَذَا الْحَدِيثِ، جَنَّا عَلَى رُكْبَتَيْهِ.⁴²²

Ebû Zer’den, o da Peygamber (s)’den naklen Allah Teâlâ’dan şöyle rivâyet etti: Allah buyurdu ki: **Ben zulmü kendime haram kılmışımdır. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Bundan dolayı birbirinize zulmetmeyin. Ey kullarım, hepiniz dalâlettesiniz, yalnız benim hidâyete erdirdiğim müstesnâ. Şimdi benden hidâyet dileyin ki, sizi hidâyete erdireyim. Ey kullarım, hepiniz açsınız, yalnız benim doyurduğum müstesnâ. Şimdi benden yiyecek isteyin ki sizi doyurayım. Ey kullarım, hepiniz çıplaksınız, yalnız benim giydirdiğim müstesnâ. Şu halde benden giyecek isteyin ki sizi giydireyim. Ey kullarım, siz gece gündüz günah işliyorsunuz. Bütün günahları affeden de benim. Şu halde benden af dileyin ki sizi affedeyim. Ey kullarım, sizin bana zarar vermeye elbette gücünüz yetmez ki,**

⁴²¹ Mehmet Efendi, 365.

⁴²² Müslîm, Birr, 15.

zarar veresiniz- bana fayda vermeye de gücünüz yetmez ki, fayda veresiniz-. Ey kullarım, sizin evveliniz âhiriniz, insiniz cinniniz sizden en takvâ sahibi bir adamın kalbi üzere olsalar, bu benim mülkümde bir şey eksiltmez. Ey kullarım, sizin evveliniz âhiriniz ve insanınız cinniniz bir toprağın üzerinde ayağa kalkarak benden isteseler, bende her insana dilediğini versem; bu bende olandan ancak iğnenin denize batırıldığı vakit azalttığı kadar azaltır. Ey kullarım, bunlar ancak sizin amellerinizdir. Onları size sayıyorum. Sonra onların karşılığını size tastamam veriyorum. Şimdi (verileni) kim hayır bulursa Allah'a hamdetsin. Hayırdan başka bulan ancak kendini muâheze etsin." Sâid demiş ki: Ebû İdrîs el-Havlânî bu hadisi rivâyet ettiği vakit dizlerinin üzerine çökerdi.

Hadisin Tahrîci

Bu hadis, Abdullah b. Abdirrahman b. Behrâm ed-Dârimî→Mervân b. Muhammed ed-Dımeşkî→Saîd b. Abdilazîz→Rabîa b. Yezîd→Ebû İdrîs el-Havlânî→Ebû Zer (el-Gıfârî) senediyle rivâyet edilmiştir.

2.2. Hadislerin Tablolar Halinde Gösterilmesi

KAYNAK BAKIMINDAN	<i>Kütüb-i Tis'a</i> 'da yer alanlar	57
	Diğer kaynaklarda yer alanlar	49
	Başvurulan kaynaklarda bulunamayanlar	14
TOPLAM		120

SIHHAT BAKIMINDAN	Makbûl hadisler	61
	Merdûd hadisler	55
	Hakkında hüküm verilemeyenler	4
TOPLAM		120

Kütüb-i Tis'a'da Yer Alan Hadisler

Buharî	20	
Müslim	14	
Ebû Dâvud	5	
Tirmizî	10	
Nesâî	0	
İbn Mâce	3	
Dârimî	0	
Mâlik İbn Enes	2	
Ahmed İbn Hanbel	3	
TOPLAM		57

Makbûl Hadisler

Sahih	52
Hasen	7
Garîb	2
TOPLAM	61

Merdûd Hadisler

Zayıf	22
Mevzû	19
Başvurulan kaynaklarda bulunamayanlar	14
TOPLAM	55

Hükmü Bulunamayanlar

Hakkında hüküm verilemeyenler	4
TOPLAM	4

2.3. Değerlendirme

Bu bölümde, eserde yer alan 120 hadisin tablolar halinde değerlendirmesini yapmış olmaktadır. Eserde yer alan hadislerin 57 tanesi *Kutub-i Tis 'a*' da yer almakta, 49 tane hadis ise *Kutub-i Tis 'a* dışındaki diğer eserlerde bulunmaktadır. Bu eserlerden; Taberânî'nin *Mu'cem*'lerinde 8, Ebû Nuaym'ın *Hilyetu'l-Evliyâ*'da 4, Deylemî'nin *Firdevsu'l-Ahbâr*'da 4, Hâkim'in *Mustedrek*'inde 9, İbn Hıbban'ın *Musnedu's-Sahîh*'inde 5, Abdurrazzâk'ın *Musannef*'inde 3, Bezzâr'ın *el-Musned*'inde 4, Suyûti'nin *el-Câmiu's-Sağîr* ve *Câmiu'l-Ehâdis*'inde 7, İbnu'l-Cevzî'nin *el-Mevduât* adlı eserinde 5 hadis yer almaktadır. Geriye kalan 14 rivâyet ise başvurulan kaynaklarda bulunamamıştır.

Makbul sayılan hadislerin sayısı yarıdan fazladır. Zayıf kabul edilen hadisler 22, mevzu haberler ise 19 tanedir. 17 tane rivâyetten, 4 tanesinin sıhhati bulunamamış, geriye kalan 14 rivâyet ise kaynaklarda metin olarak tesbit edilememiştir.

Bu veriler ışığında, eserin içerisinde yer alan rivâyetlerin çoğunluğu sahîh olup esere yöneltilen tenkidler bu manada tekrar gözden geçirilmelidir.

SONUÇ

Salavât, Peygamber Efendimiz (s)'i anmak için yapılan, dinimizde de önemli yere sahip olan bir duâdır. Bu duâyı yapan kimse, duâ etmekle birlikte; Peygamber Efendimiz'e olan âdiyetini ortaya koyma, ona tâbi olma, onun yanında saf tutma ve onu desteklemek gibi görevleri de yerine getirmiş kabul edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, salavât getirmenin ne denli bir öneme hâiz olduğu görülmektedir.

Günümüze kadar salavât ile ilgili çeşitli eserler te'lif edilmiştir. Bunlardan bazıları halk nezdinde kabul görmüş, uzun yıllar okunmuş ve okutulmuştur. Bu eserlerden birisi de Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî tarafından te'lif edilmiş olan *Delâilü'l-Hayrât*'dir. Bu eserde Cezûlî, Peygamberimiz (s)'e getirilmesi gereken çeşitli salavâtları biraraya getirmiştir.

Bu çalışmada; Cezûlî'nin *Delâilü'l-Hayrât* eserine, Karadâvudzâde Mehmet Efendi tarafından yapılmış olan *Tevfikü Muvaffıkü'l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâilü'l-Hayrât* adlı şerhte yer alan hadisler incelenmiştir. Şerhte yer alan hadisler tetkike tâbi tutulmuş, sıhhat durumları tesbit edilmiş, hadislerle ilgili açıklamalar yapılarak doğru anlaşılmasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Karadâvudzâde Mehmet Efendi, Hz. Peygamber (s)'den nakledilen hadisleri çeşitli kaynaklardan, kaynak belirtmeksizin, 'rivâyet olunduğuna göre' diyerek nakletmiştir. Rivâyetleri naklederken kitabın hacminin artmaması için sened zikretmemiş, ilgili rivâyetleri de metin zikretmeden tercümesi ile aktarmıştır.

Çalışmamızda öncelikle, tercüme olarak verilen hadislerin metinleri tesbit edilmiştir. Tekrarlar çıkarıldığında toplam 120 hadis bulunmaktadır. Hadisler ilk olarak Mehmet Efendi'nin eserinde zikretmiş olduğu şekliyle ele alınmıştır. Daha sonra rivâyetin kaynaklardaki metni verilmiş ve tercümesi de tarafımızdan yapılmaya çalışılmıştır. Hadislerin hangi konu başlığı altında geçtiği bilgisi de tercümeden sonra zikredilmiştir. Hadisin tahrîci bölümünde ise sened bilgisi verilerek, hadisin kaynaklardaki yerine de işaret edilmiştir. Son olarak ise hadisin değerlendirmesi yapılarak, sıhhat durumu ile ilgili bilgi aktarılmıştır.

Üzerinde çalışma yaptığımız hadisler farklı kaynaklardan alınmıştır. Buhâri'den 20, Müslîm'den 14, Buhâri ve Müslim haricinde *Kütüb-i Tis'a*'dan 23

hadis, *Kütüb-i Tis'a* dışında diğer kaynaklardan ise 49 hadis tesbit edilmiştir. Kaynaklarda bulamadığımız 14 rivâyet yer almaktadır.

Değerlendirilmesi yapılan rivâyetlerin içerisinde hasen, zayıf, ğarîb, münker ve mevzû olanlar bulunmaktadır. Bazen aynı hadis, bir âlime göre sahih iken, diğer bir âlim tarafından hasen, hatta zayıf olarak nitelendirilebilmektedir. Yine bir âlim tarafından zayıf kabul edilen bir hadis de, diğer bir âlime göre sahîh olabilmektedir. Bundan dolayı, rivâyetin durumu hakkında değerlendirme yapmak bazen zorlaşmaktadır. Kitaptaki 120 hadisten 52'si Sahîh, 7'si Hasen, 2'si Garîb, 22'si zayıf ve 19'u ise mevzû olduğu tesbit edilmiş, 14 hadis kaynaklarda bulunamamış, 4 hadis hakkında da hüküm verilememiştir.

Çalışmamız esnasında, yazma nüshada silik olduğu için okunamayan ibarelerin okunabilmesi için başvurarak istifâde ettiğimiz Abdülkadir Akçiçek tarafından hazırlanan *Delâil-i Hayrât Şerhi Kara Davud* adlı günümüz Türkçesi ile yazılan eser, aslı ile karşılaştırmalı olarak incelenmiş, günümüz Türkçesine çevirisinin hatasız bir şekilde yapıldığı tesbit edilmiştir.

Eser, içerisinde yer alan hadislerin çoğunun mevzû olması açısından eleştirilere tâbi tutulmaktadır. Bunun doğru olmadığı bu tez çalışması ile tesbit edilmiştir. Bu çalışmanın, eserin bundan sonraki basımlarında dikkate alınması halinde, içerisinde yer alan hadislerin sıhhat durumları ile ilgili bilgi verebileceği ve esere hadislerin sıhhati açısından yöneltilen eleştirilerin ne derece tutarlı olduğu konusunda faydalı olabileceği kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

Abdurrazzâk, Ebû Bekr Abdurrazzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî (v. 211/826-27), *Musannef*, thk. Habîburrahman el-A'zamî, Beyrût, el-Mektebu'l-İslâmî, 1403.

Aclûnî, Ebu'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî (v. 1162/1749), *Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâs Amme'stehere mine'l-Ehâdîs alâ Elsineti'n-Nâs*, I-II, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1351.

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (v. 241/855), *el-Musned*, I-L, Muessesetu'r-Risale, thk. Şuayb el-Arnâvut, Beyrut, 1416-1421/1995-2001.

Akçiçek, Abdulkadir, *Delâil-i Hayrât Şerhi Kara Davud*, Çelik Yayınevi, İstanbul, 2015.

Aliyyu'l-Kârî, Nureddin Ali b. Muhammed b. Sultan (v. 1014/1605), *el-Esrâru'l-Merfûa fi'l-Ahbâri'l-Mevdûa*, thk. Muhammed es-Sabbağ, Beyrut, 1971.

_____, *Mirkâtu'l-Mefâtiḥ*, I-XI, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 2015.

Arpaguş, Hatice Kelpetin, "Kara Dâvud İzmiti", DİA, XXIV, 359.

_____, "İlmihal", DİA, XXII, 139-141.

_____, *Osmanlı Halkının Geleneksel İslam Anlayışı*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.

_____, "Kara Dâvud", XXIV, 359.

Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, M. Ü. İlahiyat Fak. Yay., 7. Baskı, İstanbul, 2013.

Babanzâde, Ahmet Nâim-Miras, Kâmil (v. 1875/1957), *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, I-XIII, Ankara, 1984.

Bağdâdî, Ebû Abdillâh el-Huseyn b. Ahmed el-Bağdâdî (v. 369/980) *Fedâilu't-Tesmiyeti bi Ahmede ve Muhammed*, thk. Ebû Meryem Mecdi Fethi es-Seyyid, es-Sahâbe li't-Turâs, 1. Baskı, Tanta, 1411/1990.

Bağdath, İsmâîl Paşa (v. 1839/1920), *Hediyetu'l-Ârifîn*, I-II, İstanbul, 1951.

Beğavî, Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ' el-Beğavî (v. 516/1122), *Şerhu's-Sunne*, I-XVI, thk. Zuheyr eş-Şâvîş ve Şuayb el-Arnâvut, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, Beyrut, 1403/1983.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyin b. Ali el-Beyhakî (v. 458/1066), *es-Sunenu'l-Kubrâ*, I-XI, thk. Muhammed Abdilkâdir Atâ, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.

Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlık el-Bezzâr el-Basrî (v. 292/905), *el-Musned*, I-XI, thk. Mahfûzu'r-Rahman b. Zeynullâh, Medine, 1409.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî (v. 256/870), *el-Câmiu's-Sahîh*, I-VIII, Matbâ-i Âmire, Fihrist ekleyen ve numaralandıran, Bedreddin Çetiner, Çağrı yay., Dâru Sahnûn, 2. Baskı, İstanbul, 1992.

_____ *Kitâbu't-Târîhi'l-Kebîr*, I-VIII, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, Diyarbakır, trs.

Bûsîrî, Şihâbuddîn Ahmed b. Ebîbekr el-Bûsîrî (v. 840/1436), *Misbâhu'z-Zucâce fî Zevâid-i İbn Mâce*, I-IV, thk. Muhammed el-Keşnêvî, Dâru'l-Arabiyye, Beyrût, 1403.

Çakan, İsmail Lütî, *Hadis Edebiyatı*, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 2015.

Çelebî, Kâtib (v. 1067/1657), *Keşfu'z-Zunûn*, I-V, Tarih Vakfı Yurt Yayinevi, İstanbul, 2017.

Dârakutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer b. Ahmed ed-Dârakutnî (v. 385/995), *es-Sunen*, I-IV, thk. Abdillâh Hâşim Yemânî el-Medenî, Daru'l-İlmiyye, Kahire, trs.

_____, *ed-Duafâ ve'l-Metrukîn*, el-Mektebetu'l-Meârif, Riyad, 1984.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdillâh b. Abdirrahman b. el-Fadl ed-Dârimî (v. 255/869), *es-Sunen*, I-II, 2. Baskı, Çağrı yay., Dâru Sahnûn, İstanbul, 1992.

Deylemî, Ebû Şucâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye (v. 509/1115), *Firdevsu'l-Ahbâr*, I-VI, thk. Muhammed Saîd b. Besyûnî Zağlûl, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.

Ebû Dâvûd, Suleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî (v. 275/889), *es-Sunen*, I-V, 2. baskı, Dâru Sahnûn, İstanbul, 1992.

_____ *el-Merâsîl Maa'l-Esânîd*, 1. bs., thk. Şuayb el-Arnâvut, el-Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1408. (CD).

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî (v. 430/1038), *Hilyetu'l-Evliyâ ve Tabakâtu'l-Asfîyâ*, I-X, Matbaâtu's-Seâde, Mısır, 1933.

_____ *Delâilu'n-Nubuvve*, I-II, thk. Muhammed Revvâs Kal'acî ve Abdulber Abbâs, Dâru'n-Nefâis, 2. Baskı, Beyrût, 1986.

Ebû Ya'la, Ebû Ya'lâ Ahmed b. Alî b. el-Musennâ et-Temîmî el-Mevsilî (v. 307/919), *el-Musned*, I-XIII, thk. Hüseyin Selîm Esed, el-Mektebetu'l-Maârif, Beyrût, 1984-1990.

Elbânî, Muhammed Nâsiruddin (v. 1914-1999), *Silsiletu'l-Ehâdisi'd-Daîfe vel-Mevdûa ve Eseruhe's-Seyyiu fi'l-Ummeti*, el-Mektebetu'l-İslâmî, Dimeşk, 1985.

_____ *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha ve Şey'in min Fıkühâ ve Fevâidihâ*, 4. baskı, el-Mektebetu'l-İslâmî, Dimeşk, 1985.

_____ *Daîfu Suneni't-Tirmizî*, 1. Baskı, el-Mektebetu'l-Maârif, Riyad, 1420/2000.

_____ *Sahîhu'l-Câmii's-Sağîr ve Ziyâdâtuh*, I-II, el-Mektebu'l İslâmî.

_____ *Daîfu'l-Câmii's-Sağîr ve Ziyâdâtuh*, I, el-Mektebetu'l-İslâmî.

_____ *et-Tâlikâtu'l-Hisân alâ Sahîh-i İbn Hibbân*, I-XII, Dâru Vezîr, Cidde, 2003.

_____ *Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb*, I-III, el-Mektebetu'l-Maârif, Riyâd, 2000.

_____ *Irvâu'l-Ğalîl fi Tahrîci Ehâdisi Menâri's-Sebîl*, I-IX, el-Mektebu'l-İslâmî, 2. Baskı, Beyrût, 1985.

Fâsî, Muhammed el-Mehdî b. Ahmed b. Ali b. Yusuf el-Fâsî el-Mağribî, *Mumti'u'l-Esmâ' fi zikri'l-Cezûlî ve't-Tebbâ'*, Fas, 1313.

Gazzâlî, Hucetu'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî (v. 505/1111), *İhyâ'u-Ulûm'id-Dîn*, Muessesetu'l-Kutubi's-Sekâfiyye, I-V, Beyrût, 1425.

Görmez, Mehmet, "Tahrîc", DİA, XXXIX, 419-420.

Günay, Ünver, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999.

Hadis Elfiyyesi, *el-Mektebetu'l-Elfiyye*, 1999. (CD)

Hâkim, Ebû Abdillâh en-Neysûbûrî (v. 405/1011), *el-Mustedrek ale's-Sahîhayn*, I-IV, Daru'l-Ma'rife, Beyrut, trh.

Halebî, Ebu'l-Ferec Nûruddîn Alî b. Burhâniddîn İbrâhîm b. Ahmed el-Halebî (v. 1044/1635), *es-Sîretu'l-Halebiyye*, Beyrût, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1427.

- Hattâbî**, Ahmed b. Muhammed b. İbrahim b. Hattâb el-Bustî el-Hattâbî (v. 358/998), *Meâlîmu's-Sunen*, I-VIII, thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru'l Ma'rife, Beyrut 1970.
- Heysemî**, Nureddin Ali b. Ebî Bekr (v. 807/1405), *Mecmau'z-Zevâid ve Menbâu'l-Fevâid*, I- X, Dâru'l-Kutub, Beyrut, 1967.
- Irâkî**, Zeynuddîn Ebu'l-Fadl Abdirrahmân b. Huseyn el-İrâkî (v. 806/1403), *el-Muğnî an Hamli'l-Esfâr fi'l-Esfâr fi Tahrîci mâ fi'l-İhyâ'i Mine'l-Ahbâr*, Dâru'l Ma'rife, Beyrut, 1196.
- İbn Abdilberr**, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed en-Nemerî el-Endelûsî (v. 463/1071), *Câmiu Beyânî'l-İlmi ve Fadlih*, I-II, thk. Ebu'l-Eşbâl ez-Zuheyrî, Dâru'l-İbni'l-Cevzî, 1. Baskı, Suûdî Arabistan, 1994.
- İbn Adî**, Ebû Ahmed Abdillâh el-Curcânî (v. 365/975), *el-Kâmil fi'd-Duafâi'r-Ricâl*, I-IX, thk. Yahyâ Muhtâr Ğazzâvî, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1988.
- İbn Asâkir**, Ebu'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Huseyn ed-Dımaşkî eş-Şâfî (v. 571/1176), *Târihu Medîneti Dimeşk*, I-II, nşr. Selâhaddin el-Munecid, Kâhire, 1954.
- İbn Ebî Hâtım**, Ebû Muhammed b. Abdirrahmân b. Ebî Hâtım er-Râzî (v. 327/938), *Ilelu'l-Hadîs*, I-II, Kahire, 1343.
- _____, *Cerh ve't-Ta'dîl*, I-VI, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1952.
- İbn Ebî Şeybe**, Abdullâh b. Muhammed (v. 235/849), *el-Musannef fi'l-Ehâdisi ve'l-Âsâr*, I-VII, thk. Kemâl Yusuf el-Hût, Mektebetu'r-Ruşd, Riyad, 1988.
- İbnu'l-Esîr**, İzzuddin Ebu'l-Hasan b. Ebi'l-Kerem (v. 630/1233), *Usdu'l-Ğabe*, I-VII thk. Muhammed b. el-Benna ve Muhammed Ahmed Âşûr, Kâhire, 1973.
- _____, *en-Nihâye fi Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, I-V, nşr. Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, Beyrut, 1963.
- İbn Hacer**, Şihâbuddin Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî (v. 852/1448), *Fethu'l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XVIII, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1959.
- _____, *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, Dâru Sadr, Beyrut, 1328.
- _____, *Tağlîku't-Ta'lik*, I-V, thk. Saîd Abdirrahman Mûsâ, el-Mektebetu'l-İslâmî, Beyrut, 1405.
- _____, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I-XIV, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1984.

_____, *Takrîbu't-Tehzîb*, I, thk. Muhammed Avvâme, Dâru'r-Reşîd, Suriye, 1986.

_____, *el-Metâlibu'l-Âliye bi-Zevâ'idi'l-Mesânîdi's-Semâniye*, I-IV, thk. Habîburrahmân el-Azamî, et-Turâsu'l-İslâmî, Kuveyt, 1973.

İbn Hibbân, Muhammed b. Ahmed Ebû Hâtim et-Temîmî el-Bustî (v. 354/965), *el-Musnedu's-Sahîh*, I-XVIII, thk. Şuayb el-Arnâvut, el-Muessesetu'l-İlmiyye, Beyrut, 1993.

_____ *es-Sikât*, I-IX, 1. bs. , thk. Seyyid Şerâfuddîn Ahmed, Dâru'l-İlim, Beyrut, 1975.

_____ *Kitâbu'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Duafâi ve'l-Metrûkîn*, I-III, thk. Mahmûd İbrahim Zâid, Dâru'l-İlmiyye, Haleb h. 1396.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdulmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî (v. 218/833), *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, I-III, thk. Mahmûd Seyyid Tahtâvî, Kâhire, 1329.

İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk es-Sulemî en-Neysâbûrî (v. 311/922), *es-Sahîh*, I-IV, thk. Muhammed Mustafa el-Â'zami, el-Kutubu'l-İslâmî, Beyrut, 1992.

İbn İshak, Muhammed b. İshak (v. 151/768), *es-Siyer ve'l-Meğâzî*, thk. Suheyl Zekkâr, Dâru'l-Fikr, 1. Baskı, Beyrût, 1398/1978.

İbnu'l-Kâdî, Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed İbn Muhammed İbn Muhammed el-Miknâsî ez-Zenâtî (v. 1025/1616), I-II, *Cezvetu'l-İktibâs*, Rabat, 1393/1973.

İbn Kayyim, Ebû Abdillâh Şemsuddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zuraî ed-Dımaşkî el-Hanbelî (ö. 751/1350), *el-Menâru'l-Munîf fi's-Sahîhi ve'd-Daîf*, I, thk. Abdulfettâh Ebû Ğudde, Mektebetu'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep, 1. Baskı, 1970.

İbn Kesîr, İmâduddîn Ebu'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer b. Kesîr (v. 774/1373), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, I-IV, Dâru'l-İlmiyye, Beyrut, 1401.

_____ *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, , Dâru'l-İlmiyye, Mısır, 1932.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Abdurrahmân (v. 273/886), *es-Sunen*, I-II, İstanbul, 1992.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Basrî (v. 233/847), *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*, I-VIII, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1957.

İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali el-Kuraşî (v. 597/1201), *el-İlelu'l-Mutenâhiye fi'l-Ehâdîsi'l-Vâhiye*, I-II, thk. İrşâdulhak el-Eserî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1983.

_____ *ed-Duafâu ve'l-Metrûkîn*, I-II, thk. Abdullâh el-Kâdî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1406.

_____ *el-Mevduât*, I-III, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, el-Mektebu's-Selefiyye, 1. Baskı, Medîne, 1386/1966.

İbnu'l-Mubârek, Ebû Abdîrahmân Abdullâh b. Mubârek b. Vâzih el-Hanzalî el-Mervezî (v. 181/797), *Kitâbu'z-Zuhd ve'r-Rakâik*, thk. Habîburrahmân el-Âzamî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, trs.

İbnu'l-Mulakkîn, *el-Bedru'l-Munîr fî't-Tahrîci'l-Ehâdîsi ve'l-Â'sâri'l-Vâkia fî'ş-Şerhu'l-Kebîr*, I-IX, thk. Mustafa Ebû el-Ğayd ve Abdullah b. Suleyman ve Yâsir b. Kemâl, Dâru'l-Hicre, Riyâd, 2004.

İpek, Zehra, *Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî'nin Delâilü'l-Hayrât Adlı Eserindeki Hadislerin Tahrîci*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

İsfahânî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyân el-Ensârî el-İsfahânî (v. 369/979), *Kitâbu'l-Azame*, I-V, thk. Rıdallâh el-Mubârekpûrî, Dâru'l-Âsime, Riyâd, 1408.

İzmiî, Kara Dâvud (v. 948/1541), *Tevfîku Muvaffîki'l-Hayrât fî İzâhi Meânî Delâilü'l-Hayrât*, Süleymaniye Kütüphanesi, Kılıç Ali Paşa Koleksiyonu, No, 218.

Kâdî İyâz, Ebu'l-Fadl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsubî (v. 544/1149), *eş-Şifâ bi Târîfi Hukûki'l-Mustafâ*, I-II, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî, Kâhire, 1977.

Karatay, Fehmi Edhem (v. 1888/1968), *Arapça Basmalar*, İstanbul, 1953.

Kastallânî, Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr el-Kastallânî (v. 923/1517), *el-Mevâhibu'l-Ledunniyye*, I-III, el-Mektebetu'l-Tevfikîyye, Kâhire, 1281/1864.

Kelâbâzî, Ya'kub (v. 380/990), *Bahru'l-Fevâid*, Dâru's-Selâm, Kâhire, 2008.

Kettânî, Muhammed b. Ca'fer (v. 1345/1926), *Hadîs Literatürü (er-Risâletü'l-Mustatrafe li Beyâni Meşhûri Kutubi's-Sunneti'l-Muşerrefe)*, trc. Yusuf Özbek, İz yayıncılık, İstanbul, 1994.

Kuşeyrî, Ebu'l-Kâsım Zeynulislâm Abdilkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî (v. 465/1072), *er-Risâle*, I, thk. Abdulvâris Muhammed Ali, Kâhire, 1385.

Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer el-Kudâî (ö. 454/1062), *Musnedu'ş-Şihâb*, I-II, thk. Hamdî Abdulmecîd es-Selefi, Beyrut, 1405/1985.

Leknevî, Muhammed Abdulhay el-Leknevî (v. 1848-1886), *el-Âsâru'l-Merfûa fi'l-Ahbâri'l-Mevdûa*, thk. Muhammed Saîd Besyûnî Zağlûl, Bağdat, el-Mektebetu's-Şarkil Cedîd.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (v. 179/795), *el-Muvatta'*, I-II, thk. Muhammed Fuad Abdulbâkî, Çağrı yay., İstanbul, 1992.

Mehmet Efendi, Karadâvudzâde (v. 1170/1756), *Tevfikü Muvaffiki'l-Hayrât fi İzâhi Meânî Delâili'l-Hayrât*, Süleymâniye Kütüphanesi, Kılıç Ali Paşa Koleksiyonu, No, 218.

Mertoğlu, M. Suat, 'Salâtu selâm', DİA, XXXVI, 23-24.

Mizzî, Cemalüddin Ebû'l-Haccâc Yusuf (v. 742/1342), *Tehzîbu'l-Kemâl fi Esmâi'r-Ricâl*, IXXXV, thk. Beşşar Avvâd Ma'ruf, el-Muessesetu'l-İlmiyye, 1992.

_____, *Tuhfetu'l-Eşrâf bi Mâ'rifeti'l-Etrâf*, I- XIII, thk. Abdussamed Şerefu'd-Dîn, el-Mektebu'l-İslâmî, 1403.

Mubârekpûrî, Ebû'l-Ali Muhammed Abdurrahmân b. Abdirrahîm (v. 1353/1934), *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizî*, I-X, 2. Baskı, Matbaâtu'l-Fikr, Kahire 1963.

Munâvî, Muhammed Abdurraûf (v. 1032/1623), *Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmii's-Sağîr*, IVI, Matbaâtu's-Saâde, Mısır, 1938.

Muttakî, Alî b. Husâmiddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân el-Muttakî el-Hindî (v. 975/1567), *Kenzu'l-Ummâl fi Suneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, I-XVIII, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1979.

Muslim, Ebû'l-Huseyn Muslim b. Haccâc b. Muslim el-Kuşeyrî (v. 261/875), *el-Câmiu's-Sahîh*, I-III, thk. Muhammed Fuad Abdulbâkî, Çağrı yay. Dâru Sahnûn, İstanbul, 1992.

Nebhânî, Kâdî Ebu'l-Mehâsin Yûsuf b. İsmâîl b. Yûsuf eş-Şâfiî en-Nebhânî (v. 1849/1932), *el-Fethu'l-Kebîr*, I-II, Dâru'l-Erkâm, Beyrût, 1964.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (v. 303/915), *es-Sunen (303/915)*, I-VIII, Dâru Sahnûn, İstanbul, 1992.

_____, *es-Sunenu'l-Kubrâ*, thk. Abdulğaffâr Suleymân, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991.

_____ *ed-Duafâ'u ve'l-Metrûkîn*, I, 1. bs. , thk. Muhammed İbrahim Zâyid, Dâru'l İlmiyye, Haleb, 1369.

Ömer b. Şebbe, *Târihu'l-Medîne*, thk. Fehim Muhammed Şeltut, 1399.

Özafşar, Mehmet Emin, "Vehb b. Munebbih", *DİA*, XLII, 608-610.

Ukaylî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr b. Mûsâ el-Ukaylî (v. 322/934), *ed-Duafâu'l-Kebîr*, I-IV, thk. Abdu'l-Mu'ti Emîn Kal'aci, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Beyrut, 1984.

Uludağ, Süleyman, "Delâilu'l-Hayrât", *DİA*, IX, 113-114.

Uşşâkizâde, İbrâhim Hasib Efendi (v. 1136/1724), *Zeyl-i Şakâik*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, İstanbul, 2017.

Uysal, Muhittin, *Bursevî'nin Hadisçiliği Ferahu'r-Rûh Örneği*, Adal Ofset yay., Şubat, 2007.

Râğîb el-İsfahânî, Ebu'l-Kâsım Huseyn b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râğîb el-İsfahânî (v. V/XI. yüzyılın ilk çeyreği), *el-Mufredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, I, Mektebetu'd-Dirâsâ, Beyrût, 1368.

Râmhürmüzî, Ebû Muhammed İbn Hallâd el-Hasen b. Abdirrahmân b. Hallâd er-Râmhürmüzî el-Fârisî (v. 360/971), *Emsâlu'l-Hadîs*, I, thk. Ahmed Abdulfettâh Temâm, Muessesetu'l-Sekâfiye, trh.

San'ânî, Muhammed b. İsmâil (1182/1809), *Subulu's-Selâm Şerhu Bulûği'l-Merâm min Cem'i' Edilleti'l-Ahkâm*, Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, 1960. (CD).

Sehâvî, Şemsuddîn Ebu'l-Hayr Muhammed b. Abdirrahmân es-Sehâvî (v. 902/1446), *el-Mekâsîdu'l-Hasene fî Beyâni Kesîrin Mine'l-Ehâdisi'l-Muştehire ale'l-Elsine*, I, thk. Abdullah Muhammed Sıddîk, Dâru'l- İlmiyye, Kahire, 1956.

_____ *el-Kavlu'l-Bedî' fî's-Salâti ale'l-Habîbi's-Şefi'*, I, thk. Abdullah Muhammed Sıddîk, Dâru'l-Fikr, Medine, 2002.

Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdulkerîm b. Muhammed b. Mansûr es-Sem'ânî (v. 562/1166), *Edebu'l-İmlâ ve'l-İstimlâ'*, thk. Max Weisweiller, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 1401.

Suyûtî, Celâlüddin Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed (v. 911/1505), *ed-Dureru'l-Muntessire fî'l-Ehâdisi'l-Muştehire*, 1. bs. , thk. Muhammed Lutfî es-Sabbâğ, Mektebetu'l-Fikr, Riyâd, 1994.

_____, *el-Câmiu's-Sağîr*, I-VII, Ocak Yayıncılık, İstanbul, 2013.

_____, *Câmiu'l-Ehâdis*, I-IX, Beyrût, 1994.

_____, *el-Leâlî'l-Masnûa fi'l-Ahbâri'l-Mevdûa*, I-II, thk. Ebû Abdurrahman Salâh b. Muhammed, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 1996.

Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânî es-San'ânî el-Yemenî (v. 1250/1834), *el-Fevâidi'l-Mecmûa fi'l-Ehâdisi'l-Mevdûa*, thk. Abdurrahman b. Yahya el-Yemânî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, trh.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Suleymân b. Ahmed (v. 360/971), *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, I-XXV, thk. Hamdi Abdulmecid es-Selefi, Mektebetu İbn Teymiyye, Kâhire, 1993.

_____, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, I-XI, 1. bs. , thk. Mahmûd et-Tahhân, Mektebetu'l Meârif, Riyâd, 1985.

_____, *el-Mu'cemu's-Sağîr*, I-II, Muhammed Şekûr, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Beyrut, 1985.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmulî et-Taberî el-Bağdâdî (v. 310/923), *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Â'yil-Kur'ân*, nşr. Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru'l-İlmiyye, Kâhire, 1321.

Tahhân, Mahmûd, *Usûlu't-Tahrîc ve Dirâsetu'l-Esânîd*, el-Mektebetu'l-Meârif, Riyad, 1996.

Tâhir, Mehmet Bursalı (v. 1861/1925), *Osmanlı Müellifleri*, I-III, çev. M. A. Yekta Saraç, İstanbul, 2016.

Taşköprizâde, İsmâuddin Ebu'l-Hayr Ahmet Efendi (v. 968/1561), *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâ'i-Devleti Osmâniyye*, nşr. A. Subhi Fırat, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1985.

Tinbuktî, Ebu'l-Abbâs Ahmed İbn Ahmed İbn Ahmed İbn Ömer İbn Muhammed Bâbâ et-Tinbuktî (v. 1036/1627), *Neylu'l-İbtihâc bi Tatrîzi'd-Dîbâc*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Kahire, 1329-30.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî (v. 279/892), *el-Câmiu's-Sahîh*, I-V, İstanbul, 1992.

Uludağ, Süleyman, “*Delâilu'l-Hayrât*”, DİA, IX, 113-114.

Wensinck, (*Concordance*) *el-Mu'cemu'l-Mufehres li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî*, I-VIII, 1936.

Yeniçel, Necâti, Kayapınar-Hüseyin, *Sunen-i Ebû Davud Terceme ve Şerhi*, I-XVII, Şâmil Yayınları, İstanbul, 2011.

Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman (v. 748/1347), *Mizânu'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl*, I-IV, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî, Dâru İhyâi'l-Kutubi'l Arabiyye, 1963.

_____ *el-Muğni fi'd-Duafâ*, I-II, thk. Nureddin Itr, Dâru'l-Fikr, Haleb, 1971.

_____ *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, I-XXV, thk. Şuayb el-Arnâvut, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1990.

_____ *el-Kâşif*, I-II, 1. bs. , thk. Muhammed Avvâme, Dâru'l-Kıble, Cidde, 1992.

Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedruddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Turkî el-Mısırî el-Minhâcî ez-Zerkeşî eş-Şâfiî (v. 794/1392), *el-İcâbe li-İrâdi Mestedrekethu Âişe ale's-Sahâbe*, thk. Saîd el-Afgânî, Dâru'l-İlmiiyye, Beyrût, 1985.

Zeylaî, Ebû Muhammed Abdillâh b. Yusuf el-Hanefî (v. 762/1362), *Nasbu'r-Râye li Ehâdîsi'l-Hidâye (Buğye hâşiyesi ile birlikte)*, I-IV, Dâru İhyâu't-Turâsi'l-İlmî, Beyrut 1987.

Zurkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdilbâkî b. Yûsuf ez-Zurkânî (v. 1122/1710), *Şerhu'l-Mevâhibi'l-Ledunniyye*, I- XII, 1. Baskı, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiiyye, 1996.